szolgálat

A HÍVŐ EMBERKÉPE

A tartalomból:

„Az Isten képmása" a Szentírásban
Az ember Jézus szemében
A születendő ember méltósága
Nem elég csak a technika
II. János Pál az emberi méltóságról
Mindig útban volt

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

72. szám 1986 Karácsony

TARTALOM

A hívő emberképe 3

TANULMÁNYOK

Farkasfalvy Dénes: Az ember mint az Isten képmása a Szentírásban 5
Vass György: Az ember Jézus szemében 11
Somfai Béla: A születendő ember méltósága 21
Franz König: Nem elég csak a technika 30
Mihályi Gilbert: II. János Pál az emberi méltóságról 36
Sinkó Ferenc: Mindig útban volt... 43

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya ars-i beszéde 54
II. János Pál beszéde a Szentségi Kongregáció tagjaihoz 59

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A pápával Lyonban és környékén (Fülöp Gergely) 63
Köztük lesz hajlékom – Karácsonyi gondolatok (Németh József) 67
Kiállítás az Aacheni Katolikus Nagygyűlésen (Sipőcz Kálmán) 71
Mindennapi rózsafüzérünk – ma (Josef Müllner) 74
A jövő útja? (Papp György) 77
Levelesládánkból 80
Papi jubileumok 85

KÖNYVSZEMLE

Karl Rahner: Politische Dimensionen des Christentums (András Imre) 86
Horváth Sándor OP emlékkönyv (Mehrle Tamás) 87
Gisbert Greshake: Pap vagy mindörökké (Teleki Béla) 88
A Szentlélekről: Gál Ferenc és Michael Scanlan könyve (Baranyi Imre) 89
Botka József: Karácsony, ünnepi kalendárium ... (Gaál Károly) 91

HALOTTAINK 93

Kerkai György SJ (Confrater) 94
Regős Dénes OSBM (Szántai Miklós) 95
Iróffy Ottó Huba OSB (Rendtársai) 95
Densz Géza (Volt káplánja) 96
Bóna Vilmos Generosus (Kelemen József) 97
Czimbalmos Lajos (Confratres) 98
Dr. Opálény Mihály (Sz. J.) 99

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Inhaber und Redaktion: Trägerverein der Unio Cleri Hungarici. — Herausgeber und Verleger: György Hegyi. Alle: A-1030 Wien, Gerigasse 10/3. — Für den Inhalt verantwortlich: Dr. Emmerich Rácz, A-7000 Eisenstadt, Reichigasse 5a. — Levelezési cím: Hegyi György/Szolgálat, A-1030 Wien, Gerig. 10/3. — Druck: Eisenstädter Graphische GesmbH, A-7000 Eisenstadt, Haydng. 10, Österreich.

A HÍVŐ EMBERKÉPE

Minden személynek feleletet kell adnia három alapvető kérdésre élete folyamán: Mit gondol Istenről, a világról és az emberről. A három szorosan összefügg mind a lét mind pedig a megismerés síkján, bár egymástól különböznek és viszonyuk sem egyértelmű. Az emberiség történelmében az egyik világnézet éppen abban tér el a másiktól, hogy elfogadja-e valóságnak mindhármat, összhangba képes-e hozni őket és milyen súlyt fektet mindegyikre. Elég csak emlékeznünk az élvezethajhászó, epikureus és a náci felfogásra. Mindkettőnek a középpontjában az ember áll, de az önzés illetve a vér és faj szélsőséges egyoldalúságában. Nemcsak hogy Istennek nem jut hely benne, hanem pusztulniuk kell mindazoknak, akik nem férnek bele torz kategóriáikba.

A kereszténység harmonikus és hierarchikus értékrendszerbe fogja össze mindhármat. Jelen számunk a kinyilatkoztatás embertanának, az „isteni antropológiának" főbb tételeit állítja szemünk elé.

A Biblia szinte minden lapja új és új szempontot tár az olvasó elé az emberek Istenhez, a világhoz és egymáshoz való viszonyáról. A „por és hamu" mellett felcsendül a zsoltáros szava: „Te csaknem egyenlővé tetted istenekkel..., odavetettél mindent lábai elé" (Zsolt 8,6-7). A teremtés történetében „az ember egyszerre magasztos és aljas lénynek látszik" — foglalja össze Farkasfalvy Dénes *tanulmányában. De hozzáfűzi, hogy a feltámadás vasárnapján, „a nyolcadik napon Isten új embert alkotott. Saját Fiának testéből hívta új életre az emberiséget." A hívő emberképe tehát elsősorban nem bölcseleti, saját eszével kigondolt elemekre épül, hanem maga Isten rejtett bele isteni távlatokat.*

Jézussal kapcsolatban legtöbb hívőt az a kérdés foglalkoztatja, hogy igaz Isten és igaz ember volt-e valóban. Pedig legalább épp olyan fontos meggondolni, hogy mit hirdetett Jézus az emberről. Ezen a kevésbé járt úton kísér el minket Vass György. *Az első következtetés talán meglephet: „Számára az ember a saját nyomorúságában fetrengő felebarát." S Jézus mégis „sokat vár ettől az embertől. Emberideálját a test és vér számára elérhetetlen tökéletességben látja". Keresztjének és feltámadásának titkában sejthetjük meg, hogy ki is az ember Jézusnak.*

Korunk egyik jelszava az ember méltósága és az emberi jogok. Ténylegesen azonban az emberek millióit alázzák meg napjainkban is. II. János Pál a keresztény emberképből indul ki, amikor apostoli útjain világszerte szószólója az ember igazi méltóságának, s védelmezni akarja az „embertelen humanizmusokkal" szemben. Mihályi Gilbert *a pápa idevágó tanításának kulcsfogalmaira emlékeztet.*

Az embert pusztító magatartás legmegdöbbentőbb tényére hívja fel figyelmünket Somfai Béla. *Alig hihető, hogy a legvédtelenebb emberi élet, a magzat méltóságának elismeréséért folytatott küzdelemben a katolikus egyház csaknem teljesen magára maradt. Miért védi a magzatot, s miért változtatta meg erre vonatkozó felfogását a protestáns egyházak nagy része is? Ennek a drámának gyökereit tárja fel a cikk.*

A keresztény emberkép szerint a természetben rejlő minden erőnek az embert kell szolgálnia, egyébként az ember hódol bálványoknak. Franz König *bécsi kardinális elismeri a technika áldásait, de rámutat arra, hogy mekkora veszély fenyegeti az embert, mivel a technika legtöbbször öncélú lett, s elvesztette kapcsolatát a vallással és az erkölcsi normákkal. Mi lesz abból a nemzedékből, amelyik úgy él, mintha a technika vívmányainak korlátlan használata lenne az igazi boldogság fokmérője?*

Helyszűke miatt nem vehettünk szemügyre tüzetesebben sok egyéb aktuális kérdést emberképünkkel kapcsolatban. Érdemes lenne pl. átgondolni, milyen emberkép húzódik meg a társadalomtudományok és a modern lélektan személyiség – elméletei mögött, s hogyan viszonyulnak azok a keresztény emberképhez. Egyéni elmélkedésünkre marad annak a vizsgálata is, hogy az elvben elfogadott keresztény emberkép mennyire hatja át emberi kapcsolatainkat. Úgy vagyok mint az a valaki, aki igazán áldozatosan támogatta a harmadik világ szegényeit, de a vonaton mindig első osztályon utazott, mert „mégsem szagolhatja az ember órákon keresztül a másikból áradó bűzt"! Sinkó Ferenc *portréja Pfeiffer Miklós kanonokról találóan érzékelteti, hogyan kell átjárnia a keresztény emberképnek az élet különböző szintjeit.*

Befejezésül egy ajánlat. Bernard Tyrell Christotherapy (Krisztusi terápia) módszerében sürgeti: „A lényeges az egzisztenciális szeretet. Ez azt jelenti, hogy örömmel értékelem a létnek az ajándékát, amelyet minden személy birtokol és megtestesít. Amint már mondottam, a lelkipásztori tanácsadónak hiteles módon örülnie kell a lét azon ajándékának, amit maga kapott. Vagyis örülnie kell, hogy Isten képére és hasonlatosságára lett teremtve, s Jézus Krisztusnak megváltott testvére. Egzisztenciálisan kell szeretnie azokat is, akik gyógyulást, haladást vagy valamilyen problémájuk megoldását keresik nála." Ha talán első pillanatra furcsának is tűnhet ez az ajánlat, lényegében nagyon is keresztény felfogás. Kézzelfoghatóvá akarja tenni a főparancs második tételét: úgy szeretni a felebarátot, mint önmagunkat. Ennek a körvonalai pedig a keresztény emberképben rajzolódnak ki. Tegyük tehát élővé és életerőssé saját magunkban, akkor sugározhatjuk embertestvérünk felé.

TANULMÁNYOK

Farkasfalvy Dénes

AZ EMBER MINT AZ ISTEN KÉPMÁSA A SZENTÍRÁSBAN

a. Vallás és emberkép

A bölcselet és a vallástudomány olyan művelői, akik pusztán az emberi ész és tapasztalat alapján kutatják az emberi lét nagy kérdéseit, évszázadok óta szellemi zűrzavarban töprengenek az alapkérdésen: mire alapszik az ember állítólagos „személyes méltósága", és egyáltalán milyen alapon követelhet az ember magának különleges helyet és fontosságot a létezők körében.

Nemcsak a kereszténységet, hanem a primitív vallásokat és a mai nagy, ún. világvallásokat egyaránt jellemzi az a szemlélet, amely az embert mint a „teremtés koronáját", az anyagi létezők fölé állítja, s így egy isteni eredetű világrendben az embernek különleges helyet és sorsot biztosít. A világvallások közül talán egyedül a hinduizmus (és egyes megnyilvánulásaiban a tőle történetileg függő buddhizmus) hajlandó arra, hogy az embert lényegében egy színvonalra helyezze a többi élővel: a lélekvándorlás elmélete az ember és többi élőlény közti különbséget ugyanis messzemenően relativizálja. De a hinduizmusban sincs szó az ember valamiféle anyagelvű „trónfosztásáról" („materialista redukciójáról"), amely a modern materialista filozófiákat jellemzi, hanem inkább az egész világ szellemi felemeléséről, azaz a lét minden formájának szellemi-lelki értelmezéséről. Ez utóbbi jelenség egyébként már olyan ősvallásokban is megtalálható, mint pl. az animizmus, amely minden létformában lelki erők jelenlétét, megnyilvánulását érzi.

A keresztény tanításban kezdettől az ember helyzete a világban különleges fontosságot kapott. Bár a legelső keresztény iratok e pontban tudatosan nem akartak gyökeresen újat mondani, hiszen mindig az ószövetségi kinyilatkoztatásra hivatkozva válaszolták meg a kérdést, mégis gyakorlatilag az ember teológiája a kereszténységben átalakult és megújult. Avval, hogy az Ószövetség emberképe az Újszövetségben az emberré lett Isten önkifejezéséhez kapcsolódik, e krisztológiai kapcsolat révén az emberről szóló tanítás új távlatot és új mélységet kapott. Az Ószövetség zsidó művelői helyesen mutatnak rá arra, hogy a Teremtés könyvének első három fejezete az ember eredetéről a keresztény írásmagyarázatban már az első századokban olyan fontosságot kapott, amelyre a mózesi könyvek zsidó magyarázatában aligha volt példa. E tény miértjére a válasz kétoldalú. Nem tagadható, hogy a kereszténység elterjedése a hellenisztikus világban már egy messzemenően „humanista", emberközpontú kulturális közegben történt. Másrészt azonban – s e szempont sokszor

elsikkad, pedig sokkal fontosabb – a keresztény hit központjában végső soron Krisztus istenembersége áll. Ezért a keresztény szükségképpen egyszerre teszi fel kérdéseit az I s t e n természetéről, belső életéről, külső megnyilvánulásairól és az e m b e r mivoltáról, sorsáról, helyzetéről. Nem véletlen, hogy az Újszövetségben leggyakrabban használt főnevek listája élén két szó áll: T h e o s (= Isten) és a n t h r o p o s (= ember): csupán ez a két főnév fordul elő többmint ötszáz alkalommal az Újszövetség lapjain. (Vö. Bruce M. Metzger: Lexikal Aids for Students of New Testament Greek, Princeton 1974, 7–8.)

b. Az ember hasonlósága Istenhez a teremtéstörténetben

Az Ószövetség első lapjai kimondják: Isten az embert „saját képére és hasonlatosságára" teremtette (Ter 1,26). Az ún. „első teremtéstörténet" (Ter 1,1-2,3a) összefüggésében ez a szópár különleges jelentőséget kap. A teremtés hatnapos tagolása nem időbeli, sőt nem is időrendi, hanem irodalmi és teológiai célt szolgál. Egyrészt a világ rendezett hierarchiáját, másrészt az ember különleges természetét és helyét fejezi ki ez a szerkezet. Semmiképpen sem helyes tehát a teremtés ilyen „lépésekben" vagy „fokozatokban" való leírását a mai fejlődéselmélettel összetársítani, mintha a hat nap geológiai korszakokat jelezne valamiféle primitív nyelven. Ellenkezőleg, a teremtés hatnapos kibontakozása a világnak jelenleg létező és mindenki által ismert részeit tárja fel fokozatosan, hogy megmutassa: az ég és föld és mindaz ami bennük él, Isten kezéből kapta létét. A szerző mint a jó pedagógus pálcájával sorra mutogatja a világ összetevő elemeit, s mindegyikről elmondja: Isten alkotása, és az Alkotó maga is jónak találta művét. Ebben az áradó derűlátásban jelenik meg az ember az elbeszélés utolsó előtti napján. A nyelvtani formák már jelzik, hogy a sorozatban minőségileg új cselekmény következik. Isten, mielőtt teremtő módon szólna, először bejelenti szándékát, éspedig többesszám első személyben: „A l k o s s u n k embert saját képünkre és hasonlatosságunkra." A többesszám meglepő. A „fejedelmi többes" valószínűtlen, nem használatos a héberben. Egyes szerzők nem látnak a versben mást, mint a nyelvtanilag többesszámú szó „Elohim" (Isten) következetes használatát; a többesszámú főnévvel jelölt lény magáról is többesszámban beszél. (Vö. E. A. Speiser: Genesis [Anchor Bible 1], New York 1964, 7.) Valószínűleg többről van itt szó: az „Elohim" többesszámú formája megengedi, de nem követeli meg ezt a többesszámú beszédet, – arról nem is szólva, hogy a másik öt nap egyikén sem beszél az Isten egy előzetes elhatározásról, mielőtt teremtene. Mindkét stílusforma tehát azt a célt szolgálja, hogy a már magától gördülő elbeszélés menetét megállítsa, s a következő esemény egyedülálló fontosságára felhívja a figyelmet. Így lesz a megelőző mondatok monotóniája alkalmas háttér arra, hogy az ember teremtését minden más esemény fölé emelje.

A „kép és hasonlatosság" szópár bizonyára ismét héber stilisztikai eszköz: a két szó rokonértelmű és ugyanazt mondja. Csak a hellenisztikus irodalmon nevelkedett ókori egzegéták kezdték firtatni, milyen két fogalom rejlik a két

szó mögött. A feltételezés téves: a szópár nem jelez fogalompárt, hanem egyetlen fogalmat fejez ki nyomatékkal.

De mit jelent az, hogy Isten „saját magához hasonlónak alkotta" az embert? Nem azt jelenti, hogy a szerző az Istent nagyonis emberi módon képzelte el? Ellenkezőleg. Azt jelenti, hogy az ember alkotásakor Isten magát tekintette mintaképnek, vagyis a szerző az emberről alkot rendkívül „istenszerű" fogalmat. Meg is mondja a szöveg folytatásában, hogy ez a hasonlatosság elsősorban miben áll: „Hadd uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon és az egész földön és minden csúszó-mászón, amely a földön mászik" (Ter 1,26b). Röviden, legyen úr a hármas tagozatú mindenség (ég, tenger, szárazföld) és annak minden lakója fölött. Ez az értelmezés az Ószövetség keretein belül mindenképpen helyes. Párhuzamos helyek — főképp hasonló értelmű hosszabb szövegek, mint pl. a 8. és 103. zsoltár — megerősítik: az ember Istent „helyettesíteni" és utánozni képes avval, hogy részesedik az ő uralmában a dolgok felett. Ahogyan ezt a 8. zsoltár a politeista kultúrák megszokott módján mondja ki: „őt csaknem egyenlővé tetted istenekkel, megkoronáztad dicsőséggel és tisztelettel" (Ps 8,6). Az ember evvel mint uralkodásra termett lény jelenik meg. Amit e tény feltételez és magában foglal, messze vezet: a lét magasabb fokán állva, „isteni módon" az ember maga is dönt, határoz, szabadon állást foglal, célokat tűz ki, sőt alkot, a szó valamilyen értelmében teremt. Nem mint egy másik Isten, hanem mint akivel az Isten a maga sajátos természetét valamiképp megosztja anélkül, hogy megszűnne az egyetlen Isten és teremtő lenni.

Ha az ún. „második teremtéstörténetben" (Ter 2,3b-3,24) az isteni képmásról szóló versek (1,26-27) megfelelőjét keressük, elsősorban arra a jelenetre bukkanunk, amelyben Isten Ádám elé vezeti az élőlényeket, ő pedig sorban nevet ad nekik (2,19). A névadás mint jelképes cselekmény éppen ezt az uralmat fejezi ki a régi kultúrák nyelvén. De még további nem várt párhuzamokra is lelünk. A második teremtéstörténetben majdnem minden részlet baljós szempontra utal. A „névadás" során az ember, miközben méltóságát felfedezi, magányára bukkan: nem lel egyetlen magához hasonló társat (2,20). Ekkor kapja társul testéből sarjasztott társát, a nőt, akiben azonban nemcsak léte másik felét („feleségét") fogja megtalálni, hanem akivel együtt bukik el s indul közös számkivetésbe az Édenkertből. Érdekes, hogy az első teremtéstörténetben is az Istenhez való hasonlatossághoz kapcsolódik az ember kétneműsége, de ott a kitörő lelkesedés hangnemében:

„Isten saját képére teremtette az embert,
Isten képére teremtette őt:
férfinak és nőnek teremtette." (Ter 1,27)[1]

1 A héber szöveg a „becalmo" („az ő képére") szót megismétli, a görög szöveg (Hetvenes) csak egyszer hozza, ami a mondat himnikus szárnyalását lelassítja. A legtöbb mai kommentátor és modern fordítás a héber szöveg költői ismétlését tartja eredetinek.

Így tehát az ember Istenhez való hasonlatossága valamiképpen közösségi természetére is utal. Ugyanakkor a második teremtéstörténetben mindezek a fogalmak (istenképűség, uralom- és szabadságvágy, társkeresés) lényeges elemekként épülnek bele az első elbukás történetébe. A kígyó kifejezetten avval kísérti meg Évát, hogy a tiltott gyümölcstől „olyan lesz mint az Isten (vagy: istenek)". Ám ezt a hasonlóságot nem az uralom, hanem a tudás terén helyezi kilátásba, amikor hozzáteszi „aki(k) ismeri(k) a jót és a rosszat" (Ter 3,5). Az Istenhez való hasonlóság ebből a megrontott szemszögből már nem ajándék, hanem olyan kiváltság, amit Isten féltékenyen őriz, és nem akar megosztani a teremtménnyel. Az Istent a kígyó úgy állítja az ember elé, mint vetélytársát és irigyét. Ugyanakkor feltételezi, hogy az ember a maga jogos felemelkedését kívánva, ezt a kiváltságot el akarja tőle ragadni.

A két teremtéstörténet egymás mellé helyezése és laza összeszövése már a Biblia elején olyan feszültséget hoz létre, amely az Ószövetségből soha el nem tűnik: az ember egyszerre magasztos és aljas lénynek látszik. Sárból alkotott, porba visszatérő társa az állatoknak, de mégis azok ura. Isten szájából közvetlenül kapta az élet lelkét, s az Édenkertből kiűzve is Istentől kapott ajándéknak tekinti az életét (Ter 4,1), és keze alkotásából áldozatot mutat be Teremtőjének (Ter 4,3-4).

c. Krisztusi átértékelés az Újszövetségben

A teremtéstörténet sok állítása újra felmerül az újszövetségi iratokban, de Krisztusra vonatkoztatva új értelmet kap. A Ter 1,26-27 mint idézet legalább ötször felismerhető az Újszövetség lapjain (1Kor 11,7; Csel 17,29; Kol 3,10; Ef 4,23; 1Tim 2,13; Jak 3,9). Ezek mind valamilyen módon (talán Jak 3,9 legkevésbé) a páli teológiai hagyományhoz tartoznak.

Az első korintusi levél látszólag teljesen másodrangú kérdésre vonatkoztatva idézi a Teremtés könyvét: „A férfi (az istentiszteleten) nem köteles a fejét befödni, mert Isten képmása és dicsősége", míg az asszony Istennek nem közvetlen képmása, hanem csak a férfin keresztül lett azzá. Mai szemmel ez a szöveg legtöbbször megbotránkozást vagy felháborodást vált ki, mert nemcsak az ókori társadalom rendjét látszik visszatükrözni, hanem a nő elnyomott, függő és másodrangú helyzetét a kereszténységen belül is természetesnek tartja: mind a liturgia rendjében mind a teológiai gondolkodásban helyeselni és igazolni akarja. Nem vitatjuk, hogy Pál a korintusiak istentiszteletét saját kora társadalmi felfogása és szokásai alapján rendezi. De a szöveg általánosan elterjedt értelme nem egy téves feltételezésen nyugszik, és így Pál igazi mondanivalója könnyen elsikkad.

Eléggé valószínűnek látszik, hogy a fenti idézetben nem egyszerűen a „férfi" és „nő", hanem „férj" és „feleség" viszonyáról van szó. Következésképpen Pál nem egyszerűen az istentiszteleten részt vevő férfiakról és nőkről beszél, hanem az istentiszteleten „fellépő" (valamiféle vezető szerepet játszó) férjről

és feleségről, prófétai karizmákkal, vallásossággal, képzettséggel és a Szentlélek erejével megáldott házaspárokról, mint amilyenek Aquila és Prisca (vö. 1Kor 16,19; Csel 8,2) és talán Andronikosz és Júniász voltak (Róm 16,7: itt a két név azonban két férfit is jelenthet). Mindezen részletkérdéseknél fontosabb az idézetet megelőző 3. vers, amelyben Pál utasításainak teológiai távlatát adja meg: „a férfi feje Krisztus, az asszony feje a férfi, Krisztus feje pedig az Isten". Ha feltételezéseink helyesek, Pál gondolata messze esik attól az „antifeminista" magyarázattól, amely ezt a szöveget a mai bibliakritikában – és sajnos sokszor az egyházi gyakorlatban is – körülveszi. Pál egyházközségei nagyobb otthonok köré tömörültek, ún. „házi közösségek" voltak. Ha nem tévedünk, az idézett helyen így érvel: amikor az istentiszteleten egy házaspár vezető szerepet vállal[2], a férj és feleség külső megjelenésében is képviselje a természetfeletti rendet. A férfi mint „a fej", azaz Krisztus képviselője, az asszony mint Krisztus teste jelenjék meg. Szövegünk mögött tehát lényegében a házasságnak ugyanaz a teológiai ábrázolása húzódik meg, amelyet az Efezusi levél kifejezetten tanít: „Nagy titok ez, én Krisztusra és az Egyházra vonatkoztatom" (Ef 5,32: itt az előző vers Ter 2,24-re hivatkozik).

A fenti meggondolások megerősítik azt a benyomást, hogy Pál az Isten – Krisztus – férj – feleség láncolatában nem megalázó alárendelést lát (hogyan lehetne egy ilyen „méltatlan" értelemben Krisztus „feje" az Isten?), hanem a Ter 1,26-27 újszerű, krisztológiai megértésére utal – a tőle megszokott tömör és darabos stílusban. A megértés kulcsa nem az ókori társadalmi rendben hanem a páli krisztológiában rejlik. Krisztus az, aki Istennel való „egyenlőségét" (Fil 2,6) – a hasonlóság teljességét – öröktől fogva birtokolta, s aki ezért az ember teremtését megelőzően az Isten teljességének részeseként az ember teremtésének értelmét saját létében hordozta. Ezt a gondolatot fejleszti tovább a kolosszeieknek írt levél, amikor Krisztusról, mint „minden teremtmény elsőszülöttéről, a láthatatlan Isten képmásáról" beszél (Kol 1,15; vö. Zsid 1,3). Krisztus a maga „Istennel való egyenlőségét" nem tartotta „féltett zsákmánynak" (szemben avval, amit a kígyó szerint az embernek Istenről gondolnia kell)[3], hanem a romlásba süllyedt emberiség testi természetét, halandó voltát, sőt halálát (a gyűlölet és gyilkosság poklát) megosztva utat nyitott arra, hogy

---

2 Hogy minden félreértést elkerüljünk: nem állítjuk, hogy a házaspár bármelyik, de főként mindkét tagja Pál kézrátétellel megbízott helyettese vagy megbízottja (mai szemszögből: utóda, tehát püspök vagy pap, vagy akár szükségképpen diakónus) lett volna. Az 1Kor 14,35 („kérdezzék meg otthon a férjüket") inkább arra utal, hogy a házaspár közös szereplése esetén Pál megtiltja azt, hogy a feleség vitát indítson az összejövetelen. Az 1Kor 14,34 („az asszonyok hallgassanak") tehát valószínűleg csak az efféle vitázást zárja ki férj és feleség között. Az „asszony" itt bizonyára „feleséget" jelent, a prófétaként szót kérő férfi asszonyát, másként az nem tudna hozzá „otthon" kérdéseket intézni. — Nemcsak a korintusi egyházban, de az ősegyházban sokhelyütt az istentiszteleteken „prófétai személyek" fontos szerepet játszottak.

3 Vö. fent Ter 3,5 magyarázatát.

az ember Istenhez való hasonlóságát megújítsa. Krisztussal való azonosulása révén az ember magára öltheti „az új embert, aki az Istenhez hasonlóvá alkotott, megigazult és valóban szent teremtmény" (Ef 4,23; vö. Kol 3,10).

Amikor tehát az újszövetségi írások megismétlik a Teremtés könyvének szavait: „az emberek Isten hasonlatosságára vannak teremtve" (Jak 3,9; vö. Csel 17,29), messze túlmegyünk egy tény megállapításán. Csak most, az üdvtörténet végső szakaszában tárul elénk „a titok", az a szándék, amely eddig Krisztus örök, de még ki nem nyilatkoztatott létében mintegy rejtve volt, s amely Krisztus megtestesülése, halála és megdicsőülése révén ismertté vált, s az Egyház révén az emberiség közkincsévé lesz. E „titok" nem más, mint az a természetfeletti végcél, amelyet Isten elkallódottnak látszó teremtménye számára kijelölt, s amit a bűn sem tudott érvényteleníteni: egy olyan hasonlatosság, Istennel való egyesülés és közösség megvalósítása, amely a teremtésben csak halvány előképként merült fel, a férfi és nő gyermeket nemző, teljességet ígérő egyesülésében.

Ha a teremtéstörténet fent elemzett szövegeinek páli megértését akarnánk parafrázisban összefoglalni, azt mondhatnánk: a feltámadás vasárnapján — túl az Ószövetségen, ahogy a szentatyák mondták: a nyolcadik napon — Isten új embert alkotott. Saját Fiának megújuló testéből hívta új életre az emberiséget. Így alkotta meg végleges tökéletességében az embert, mint Istenembert és a hozzá kapcsolódó emberi nemet. „Férfinak és asszonynak", azaz Krisztusnak és Egyháznak alkotta újjá őket, hogy minden emberi teremtményt, aki Adámból sarjadt, behívjon és beiktasson saját belső életközösségébe. Itt az Istenember egyenlősége Istennel és az ember teljes egysége embertárs-Istenével már nem adhat teret a széthúzás, a gőg és a lázadás kísértéseinek, mert már „minden a tiétek, ti Krisztusé, Krisztus pedig az Istené" (1Kor 3,23).

d. További távlatok

Tudatában kell lennünk, hogy az ember mint „Isten képe és hasonlatossága" a keresztény emberképben annyira kulcsfogalom, hogy a fenti rövid elemzések nem képesek terjedelmét és gazdagságát felvázolni. További vizsgálódások érdekében a következő három szempontra szeretnénk rámutatni:

i) Az ember bölcseleti úton megközelített fogalma rendkívül sok segítséget nyújt a fenti kép további kidolgozásához. Az ember mint „tudat és szabadság", vagyis mint értelemmel és szabad akarattal rendelkező lény, vagy, ahogy a mai bölcseleti nyelv gyakran kifejezi, az ember mint „önbirtoklásra" képes és hivatott lény (az öntudat és önrendelkezés alanya) már egy természetes istenképet hordoz magában. A keresztény hagyomány a Teremtés könyvének szavait nem egyszer így használta: az Isten „képére" vagyunk alkotva, amennyiben ezt a természetet hordozzuk. Ehhez járul az Istenhez való további „hasonlóság": a természetben gyökerező istenkép természetfeletti, kegyelemben való

felemelése, megszentelése és az erkölcsi életben való megélése. Az „erkölcsi hasonlóság" követelményét páratlan erővel fejezi ki a hegyibeszéd Máténál (6,43-48). A bűn csak a hasonlóságot csorbítja, megmarad a természetben gyökerező istenkép, amely egyszerre hív és kötelez arra, hogy életünk és megszentelődésünk — hasonulásunk Istenhez — megvalósuljon.

ii) A mai egzegéták szerint a Ter 1,26 főképp a világ feletti felelős uralkodásban látja az istenkép konkrét megvalósulását. Ehhez azonban az Újszövetségben az Isten országában, uralmában való részesedésünk kapcsolódik. Valójában az ember a legtévesebb ideológiákban is szerepelhet, mint „uralomra teremtett lény". A félreértést csak a krisztusi „királyság" és a szolgálat teológiája küszöbölheti ki.

iii) Láttuk azt is, hogy az ember, mint „Isten képe" már az Ószövetségben az ember közösségi, társat kereső és társadalmat alkotó természetével összefüggésben áll. Itt nyílik az út a Szentháromság teológiája felé: az ember méltósága valójában abban gyökerezik, hogy „abszolút" közösséget keres igazságban, hűségben, teljes odaadásban. Míg ezt testi-földi természete szintjén a házasságban, a családban és a nemzet sőt az emberiség egybekovácsolásában próbálja megvalósítani, a krisztusi megváltás messze túlmutat minden földi és mulandó célkitűzésen. Az Isten belső háromságos közösségének kinyilvánítása az a nagy meglepetés, amivel az Újszövetség az embert megajándékozta. Közösség-vágyunk nem a párzás ösztönének szublimálása (Freud), nem a munkamegosztás és a munkaviszonyok fejleménye (Marx), vagy más gazdasági szükségszerűség gyümölcse (modern kapitalista teóriák), hanem a lét tökéletességében való részesedés (természetes istenkép) jele és az abszolút közösség elérésének ígérete Krisztusban.

Befejező gondolat: a mai ember leginkább saját méltóságának koldusa. Az emberben már élő és kiteljesedést kérő istenkép teológiája olyan keresztény étel-ital, amelyre kortársaink milliói éheznek és szomjaznak.

Vass György

AZ EMBER JÉZUS SZEMÉBEN

Amikor ennek a témának a kifejtésére felkértek, azt hittem, könnyű dolgom lesz. De hamarosan beláttam, hogy a kérdés nem is olyan egyszerű. A mai hívő de főképp a szakteológus hajlamosabb azon gondolkozni, hogy milyen Jézus a mi szemünkben, mint arról, hogy hogyan látott ő minket embereket. Jézust, ezt a csodálatos embert nap mint nap újra felfedezzük küldetésében, üzenetében (az Isten országa), sorsában (amely a keresztfán végződött), megdicsőülésében (... harmadnapon feltámadott) és végső fokon istenemberi ki-

létében (... Jézus Krisztus, az ÚR). Mindezek a szempontok azonban más kérdésre felelnek, mint amire most válaszolni akarunk. Mert a szaktudomány krisztológiája választ ad a kérdésekre: Ki volt Jézus? Mit akart velünk? Mit hirdetett az emberiségnek? Mi az, amit róla, mint Istenemberről hinnünk kell? De vajon képes-e felelni ez a sokrétű krisztológia a mi kérdésünkre? Hogyan látta Jézus az embert, hogyan gondolkodott az emberről, hogyan viszonyult hozzánk, amikor itt élt közöttünk? Kérdésünk Jézus emberképére, Jézus antropológiájára vonatkozik.

Ehhez a témához próbálok egy-két szempontot nyújtani, ami talán elég lesz arra, hogy megindítsak egy „beszélgetést" Krisztus és a hívő között — önmagunkról. Nem arról, hogy mit mondanak a különböző tudományok az emberről, nem is arról, hogy hogyan, minek és milyennek éljük át emberi önmagunkat — hanem inkább arról, hogy milyenek és mik vagyunk annak az Istennek szemében, akit kizárólag egyszülött Fia, Jézus Krisztus által ismerhetünk. Ahogy Pál mondotta, az evangélium hallatán, sőt a teremtés fenséges rendjéből talán kiolvashatjuk Isten létét és kilétét. Azt azonban sokkal fontosabb tudni, hogy az Atya hogyan ismer minket Jézus Krisztusban (Gal 4,8-9).

Forrásul elsősorban az evangéliumokat vesszük, s ott is a szinoptikusokat. Írásaikból tudjuk leginkább kihámozni az igazán megtörténeteket, a valóban kimondott jézusi igéket (az eredeti logionokat). A szinoptikusok segítségével kérdezzük: J é z u s , m i a T e s z e m e d b e n a z e m b e r ?

Hogy kissé elővételezzem mondanivalómat, a következőkben két szempontot szeretnék felvetni, mivel emberszemléletünkben elsősorban két tényező játszik fontos szerepet. 1. Hogyan viszonyulunk a körülöttünk élő emberekhez, mi a hozzáállásunk azokhoz az embercsoportokhoz, amelyek nemcsak életterünket jellemzik, hanem részben a személyiségünket is meghatározzák? Az ember szociális lény és bizonyos szempontból függvénye emberi környezetének — annak a környezetnek, ahol az isteni gondviselés rendeléséből életének drámáját lejátsza. Így először Jézusnak az emberhez való viszonyát, hozzáállását fogjuk elemezni. 2. Az ember mint társas lény nemcsak függvénye környezetének, hanem ennek a környezetnek szabad és önálló tagja. Magatartása, tevékenysége formálja, alakítja környezetét. Mert minden szabad embernek van egy elképzelése arról, hogy milyennek kell vagy kellene lennie az embernek, aki életterét biztosítja. A mi tárgyunkra vonatkozóan így tehetném fel a kérdést: Mi volt J é z u s e m b e r i d e á l j a ? Ehhez a tényezőhöz hozzájárul egy harmadik is, ami hozzáállásunknak és környezetformáló beállítottságunknak következménye. Mit teszünk azért, hogy valós emberi környezetünk megfeleljen annak az ideálnak, amit az emberről és embertársainkról alkottunk? Ezért kérdezzük joggal: m i t t e t t J é z u s a z é r t , h o g y a z e m b e r az ő elképzelése szerint e m b e r i b b e m b e r l e g y e n ? — Jézus emberszemléletében és az emberről alkotott ideáljában tanúságot tett arról az emberről, akit tőlünk elvárt, vagy akit belőlünk ki akart hozni.

Természetesen nem fejthetjük ki ezt a három szempontot minden részletében. Nemcsak térhiány miatt, talán a kegyelem is hiányzik, ami elemzésemet teljessé tenné.

1. Jézus emberi környezete

Amint mondtuk, minden ember valamiként környezetének függvénye. Beleszületünk egy meghatározott társadalmi rendbe, születésünkkel magunkkal hozzuk népünk nyelvét és hagyományait, s szüleinktől öröklött kedvező vagy kedvezőtlen képességek sok szempontból előkészítik egyéni tulajdonságaink kifejlődését. Egyszóval: életünk kezdetén még nem vagyunk önmagunk. Ez azonban közel sem jelenti, hogy az ember eleve meghatározott. Mert éppen ezek az adottságok teszik lehetővé emberi szabadságunk kibontakozását. Ezek azok az emberi lehetőségek, amelyeket szabadon kihasználva valóban önmagunkká válhatunk.

Az evangéliumok Jézusára is áll ez a törvény. Talán éppen ez indította Mátét és Lukácsot, hogy elbeszélésüket Jézus születésének, sőt fogantatásának körülményeivel vezessék be. Tudjuk, hogy erre nem sok adat állt rendelkezésükre. Számunkra elegendő Pál röpke mondata a Galata levélben: „Amikor elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldötte a fiát, aki asszonytól született, és alávetette magát a törvénynek, hogy kiváltson minket a törvény szolgaságából" (4,4-5). Jézus fellépésekor már egy érett, felszabadult emberrel állunk szemben: zsidó, és mégis több mint honfitársai. Jóllehet egy forrongó társadalmi helyzetbe született bele (elég csak az akkori zsidóság egymásnak ellentmondó áramlataira gondolnunk!), egyik áramlatnak sem áll szolgálatába. Nyelve, gondolkozásmódja, öntudata még magában hordozza múltját, de a vele születettekből valami meglepően újat hoz ki. Ez jellemzi viszonyát az emberhez is.

Mint Dávid törzsében született zsidó tudja, hogy hova tartozik. És mégis úgy látszik, hogy Jézus szemében az ember h o n t a l a n és g y ö k é r t e l e n. Azok a nemzeti, társadalmi és családi kötelékek, amelyek az embernek otthont nyújtanak életében, és befolyásolják személyiségének kialakulását, nem lényegesek. Jézus nagy relativizáló, amikor önmagáról kijelenti: „Ki az én anyám és kik rokonaim?" Azután kitárja tanítványai felé karját „Ezek az anyám és rokonaim" (Mt 12,48). Mivel az ő szemében az ember bizonyos fokig gyökértelen, érthető, hogy elsősorban az egyszerű emberek, a szegények, a betegek, a szenvedők, a kivetettek sőt a bűnösök vonásait fedezi fel az emberiség arculatán. Az ember a maga nyomorúságában áll előtte. Ezt tükrözi az a messiási öntudat is, ami már fellépésekor kialakult benne. Mivel jól ismerte a tórát, Izajás próféta szavaival fejezi ki küldetését názáreti első beszédében. „Örömhírt jöttem hozni a szegényeknek, a foglyoknak szabadulást, a vakoknak látást, az elnyomottaknak felszabadulást" (Lk 4,18 – Iz 61,1; 58,6). Ezekre az embercsoportokra vonatkozik küldetése. Szavaiban még benne cseng a zsoltárok

dicsérete Jahvéról: „Megváltja a szegényt, aki hozzá kiált, megmenti a szegények életét. Megszabadítja őket az erőszaktól és az igától" (Zs 72,12-14).

De vajon következtethetünk-e ebből a küldetés-tudatból, hogy Jézus az embert valóban pusztán mint hontalant, szegényt, elnyomottat látta? Ha csak az Ószövetség igéit vesszük támpontul, aligha. Az akkori zsidók ugyanis azt a messiást várták, aki megsemmisíti az emberi nyomorúságnak forrásait és a jövőben boldogságot ígér a megváltottaknak. Jézus másképp értelmezi a várt messiásnak embert célzó programját. Ha a hegyi beszéd első kitételeit figyelmesen olvassuk, más kép tárul elénk. Jézus éppen az életnek ezen negatívumaiban látja meg azt az embert, akihez küldetésében viszonyul. Boldogok vagytok ti szegények... boldogok vagytok, hogy most éheztek... boldogok vagytok, hogy sírtok... boldogok vagytok, hogy most gyűlölnek titeket az emberek, ahogy Lukács 6. fejezetében olvassuk.

Ez az emberről alkotott felfogás két pontban különbözik az Ószövetség messiási programjától. Elsősorban Jézus szavai nemcsak az emberiség egyes csoportjait veszik célba, hanem mindenkit: az embert, mint embert. Ezért nevezi a szegényeket, szomorkodókat, üldözötteket stb. boldogoknak, áldottaknak és illeti hármas jajjal Lukács szerint a jóllakottakat, a nevetőket és a körüludvaroltakat. Az első csoport Jézus szemében az az ember, aki életének nyomorúságában hordozza a boldogság áldott csíráit.

Másodszor azonban az is kitűnik a szövegből, hogy ez a boldogság nemcsak az eljövendő messiási éra jövőjében lehetséges, hanem m á r m o s t. Mert az ember nem azért boldog, mert szegény, mert szomorkodó, mert üldözött, és nem is azért boldog, mert most még ugyan nyomorult, de majd egyszer megváltatik életének negatívumaitól. A boldogság, amellyel Jézus az embert jellemzi nem a jövő reménye, hanem a jelen lehetősége. Azok a boldogok, akik egyszerűen elfogadják, hogy az ember önmagába véve szegény, kiéhezett, síró és kivetett. De éppen ebben a törékeny cserépedényben hordozza m á r m o s t a gazdagság, a beteljesülés és az öröm csíráit. Ezeket a csírákat bontja virágba az a pillanat, amikor Jézussal találkozik. Azon a napon könnyei nevetésbe buggyannak, gyásza az önfeledt örömujjongás táncába csap át. Ez a nap nem a jövőben, hanem már most van. Elérkezett hozzátok az Isten országa, köztünk és bennetek van, mert találkoztatok a messiással! Ez az első lépés a felé az ember felé, akit Jézus látott bennünk: elfogadni a nyomorúságot, mert elsősorban ez az ember Jézus előtt.

Hogy Jézusnak valóban ez volt a hozzáállása az emberhez, az nyilvánvaló az evangéliumok további utalásaiból. A hegyi beszéd látszólagos negatívumait, a szegénységet, szomorúságot, éhezést és üldözöttséget nyugodtan megtoldhatjuk Jézus kedvenc környezetével: a betegekkel, a megszállottakkal, sőt a bűnösökkel. Szinte azt mondhatnánk Jézus szavaival: boldogok a betegek, legalábbis azok, akik Jézussal találkoznak. A betegeket gyógyító Jézusról az a benyomásunk, hogy előtte az igazán fontos ember Péter gyengélkedő anyósának (Mk 1,29-31) vagy Jairus halott lányának (Mt 9,18) arcvonásait viseli. A

halott kislány ágya előtt mondja ki Jézus a hegyi beszéd boldogságaihoz hasonló mondatot: a gyermek nem halt meg, csak alszik. A szegény boldog, mivel gazdag, a síró boldog, mert örvend stb. A nyomorúság kellős közepén ott szunnyad a boldog ember. És Jézus megfogja a gyermek kezét: Thalita kumi, kislány, parancsolom, kelj fel! (Mk 5,40). Az embert nemcsak a csoda rendkívülisége, hanem a megélt boldogság mámora döbbenti meg: „Nagy csodálkozástól azt sem tudták, hová legyenek" – fejezi be a történetet Márk és Lukács.

De ne soroljuk tovább Jézus gyógyításainak légióit. Inkább azt próbáljuk ellesni, hogy mit is látott Jézus a körülötte tolongó betegekben, akik sietős útjain kísérik, mint pl. a vérfolyásos asszony. Titokban megérinti ruhájának szegélyét, és érzi, hogy Jézusból gyógyító, (vagy mondjuk inkább) boldogító erő árad ki. Ott okvetetlenkedik a jerikói tömegben a vak Barthimaeus – csitítják ugyan, de ő annál jobban kiáltozza: „Jézus, Dávid fia könyörülj rajtam!" (Mk 10,46-52). Íme Barthimaeus újra lát, és boldogan, Istent dicsőítve követi Jézust útján. A bélpoklosokban, a megszállottakban és a többi szenvedőben, akik eléje sietnek és a találkozásban gyógyulást nyernek, Jézus meglátja az emberi boldogság csíráit. Ezek felé nemcsak a szánalom és együttérzés vonza, mint a naimi özvegy gyásza előtt (Mt 9,35; Mk 14,34), hanem valami más. Jézus ugyanis az emberi nyomorúság szívében nemcsak a lehető boldogságot, hanem a rossznak, sőt a bűnnek megnyilatkozását fedezi fel.

Emlékezünk a béna ember meggyógyítására Márk evangéliumának legelején? (Mk 2,18-22). Itt nem egyszerű gyógyításról van szó, hanem bűnbocsánatról. A bénát a nagy tömeg miatt a felbontott tetőn keresztül eresztik le Jézus elé nyomorúsága hordágyán. „Hitüket látva így szólt a bénához: Fiam, bűneid bocsánatot nyertek." Csak ezután következik be a gyógyulás. A béna „felkelt, fogta a hordágyat, és mindenki szeme láttára elment". Hogy a beteg ember gyógyításra szorul, az nyilvánvaló. De hogy ugyanez az ember bűnbocsánatra is szorul, az csak Jézus szemében evidens. Hogy miben volt bűnös a béna, azt az evangélista nem említi meg. Péter sem nevezi meg bűnét, amikor az első csodálatos halfogás után Jézus elé borul és e szavakra fakad: „Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok!" (Lk 5,8) Az ember nemcsak testi betegségében, hanem bűnösségében is nyomorult.

Merjük-e erre azt mondani, hogy Jézus az emberi nyomorúságban rejtőzködő bűnt látja, és a bűnös ember vonza megértő közeledését? Mintha az ember szívében rejlő bűn is hordozója lenne annak a boldogságnak, amelyet a bűnösnek Jézussal való találkozása tud életre hozni. Szabad-e a hegyi beszéd boldogságaihoz, a szegények és éhezők, a szomorkodók és üldözöttek kategóriájához a bűnösöket is hozzásorolni: „Boldogok vagytok bűneitekkel, mert bennem bűnbocsánatot nyerhettek!"?

Ne ijedjünk meg ettől a kijelentéstől, mert Jézus se ijedt meg. Közvetlenül a béna meggyógyítása után közlik az evangélisták Lévi meghívását, és számolnak be arról, hogy „sok vámos és bűnös között ott ült Jézus Lévi asztalánál"

(Mk 2,15). Hallatlan dolog, és a jó zsidó polgár szemében botrány. Szemére is hányják. Mire Jézus leszögezi: „Nem egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket." Ez a mondat még félreérthető. Mintha azt mondaná Jézus, hogy az emberiség egyik fele igaz és egészséges, s ő csak a másik felét hívja magához, és szánja boldogságra. Ez azonban nem így van. Mert az ún. igazak is rászorulnak Jézus gyógyító és bűnbocsátó találkozására. Vagyis Jézus szemében minden ember valamiként bűnös és beteg. Még Simon farizeus is, akinek házába betolakszik egy rosszhírű nő. Sírva fakad, könnyeit Jézus lábára hullatja, majd hajával megtörli, és csókjaival elárasztja, illatos olajjal keni Jézus kifáradt lábait, amit vendéglátója, Simon farizeus elmulasztott megtenni. Erről az asszonyról mondja Jézus: „Sok bűne bocsátatott meg, mert nagyon szeretett. Akinek viszont kevés bűnét bocsátják meg, az csak kevéssé szeret" (Lk 8,47). Jézus beszéde Simon farizeusnak szól. Szavaiban nem keserű szemrehányás van, hanem burkolt tanítás: Simon, te mégjobban rászorulsz arra a bűnbocsánatra, amit most ez a bűnös asszony kapott meg tőlem! Nem tudjuk, ki volt ez a városban rosszhírű nő. De tudjuk, hogy a boldogok és áldott emberek sorába tartozik Jézus szemében. De azt is sejtjük, hogy az igaz Simon nem tartozik ebbe a kategóriába. Lukácsnál a farizeus és a vámos hasonlata jellemzi ezt az ember szemében fordított értékítéletet. „Mondom nektek, hogy ez megigazultan ment haza, az nem" (Lk 18,14). Ő az az ember, aki Jézus előtt valóban számít. Mint az elveszett bárány, akiért a pásztor elhagyja a kilencvenkilenc juhát a pusztában, amíg azt az egyet meg nem találja, mert „mondom nektek, éppen így nagyobb öröm lesz a mennyek országában egy megtalált bűnösön, mint 99 igazon" (Lk 15,7). Jézus mennyei atyja örömében látja a boldog embert, aki számára olyan, mint a szegény asszony elvesztett és megtalált drachmája.

De még világosabb az igazak és a bűnösök szembeállítása a tékozló fiú hasonlatában. Amikor a tékozló fiú atyja már távolból meglátja hazatérő gyermekét, szó nélkül elébe siet, nyakába borul, megcsókolja, mert megesett rajta a szíve. Szemrehányásról vagy büntetésről szó sincs. De annál inkább örömről. Együnk és vigadjunk, hisz fiam halott volt, és életre kelt, elveszett, és megkerült. Erre vigadozni kezdtek — zárja le Lukács a példabeszéd első felét, mielőtt bemutatná a tékozló fiúnak „igaz" és atyja mellett kitartó bátyját. Morcos örömtelenségét szelíden burkolt szemrehányás illeti atyja részéről, akárcsak Simon farizeust Jézustól. De, éppen úgy mint Lukács 8. fejezetében valami szánalom árad az atya szavaiból. Vajon nem te, „az igaz és kitartó" szorulsz-e megbocsátásra, — te, aki képtelen vagy részt venni atyád örömében? Melyik volt Jézus szemében a boldog ember? Melyik volt számára az ember: az, akinek nyomorúságára az Atya öröme áradt — vagy az, aki örömét nem tudta megosztani? A tékozló az, akire Jézus éppen úgy elmondhatta Zakeus fővámoshoz intézett igéit: „Ma üdvösség köszöntött erre a házra" (Lk 19,9). Boldogok a bűnösök, akik Jézussal találkoznak, mert bűnük „már eleve" meg van bocsátva.

Jézus így viszonyul az emberhez. Hozzáállásából nem tudunk kiolvasni egy részletesen átgondolt embertant. Bölcseletileg nem határozza meg az ember mibenlétét, testének és lelkének egybefonódását. De ha mégis keresnénk valami hasonlót, akkor azt mondhatnók, hogy számára az embert életének szituációja határozza meg. Ez a szituáció az emberi nyomorúság szövedékébe fonódik, de önmagában hordja a boldogság csíráit. Éppen az elismert és belátott nyomorúságban tárul fel előtte a gyógyulás, a bűnbocsánat lehetősége, ami belevonja abba a mennyei boldogságba, amit az Atya érzett az önmagát hontalanságra ítélő és gyökerét vesztett fia hazatértén. Jézus az ilyen emberrel úgy áll szemben, mint az irgalmas szamaritánus Lukács példabeszédében. Nincs különbség ember és ember között, az emberi nyomorúság szituációja mindenkire érvényes. De van különbség azok között, akik elmennek mellettünk kifosztottságunkban a Jerikóba vezető úton. Jézus nem megy el mellettünk. Megesik rajtunk a szíve, olajat és bort önt sebeinkre, bekötözi azokat, elvisz magával, gondunkat viseli, ápoltat. Számára az ember a maga nyomorúságában fetrengő f e l e b a r á t .

De ne gondoljuk, hogy ezzel kimerítettük Jézus emberképét. Mert a fent jellemzett emberfelfogás csak akkor nincs kitéve a szinte fennhéjázó leereszkedés vádjának, ha Jézus emberszemléletében nemcsak a nyomorultat és segítségre szorulót fedezi fel bennünk, hanem azt a valakit is, aki képes úgy viselkedni, mint ahogy Ő tette. Ne feledjük el, hogy az irgalmas szamaritánus példabeszédét egy fontos kérdés vezeti be. „Kit tekintsek embertársamnak?" (Lk 10,29). A felebarát fogalmát tárja elénk az irgalmas szamaritánus alakja is. És amikor az írástudó elismeri, hogy a szamaritánus volt az igazi felebarát, Jézus minden megjegyzés nélkül ezt ajánlja neki: „Menj és tégy te is hasonlóképpen!" Hogyan várhatja el Jézus a lényegében nyomorult embertől, hogy úgy viselkedjen, mint Ő maga? Erre a kérdésre csak akkor tudunk válaszolni, ha megvizsgáljuk, hogy elsősorban mit is várt el Jézus ettől a nyomorult embertől. Más szóval: mi volt Jézus emberideálja?

2. Jézus és a jövő embere: az ‚emberideál'

Ahogy már jeleztük, minden ember függ társadalmi környezetétől és történelmi szituációjától. És mégis abban a mértékben lesz szabad, amennyiben ezekkel szemben állást foglal.

Eddigi fejtegetésünkből megállapíthatjuk, hogy a Jézus viselkedéséből kialakuló emberkép igen sok szempontból megegyezik az Ószövetségével. Valódi új boldogságszemlélet jeleit a hegyibeszéd bevezető mondataiban fedezünk fel. Talán ezen a ponton töri át Jézus az alapjában véve zsidó emberfelfogást, itt lép túl társadalmának történelmi keretein. Már ezekben a boldogságokban felfedezzük Jézus emberideálját: a szegényt, az üldözöttet, a beteget, aki vele találkozik.

Szerintem azonban a boldogságokban magasztalt emberek még nem jellemzik teljesen Jézus emberideálját. Ezekben ugyanis Jézus csak egy emberi alapmagatartást mutat fel, egy lehetőséget, melyet mindenkinek gyümölcsöztetnie kell, hogy valóban bejusson az Isten országába. Emberideálját akkor fedezhetjük föl igazán, ha megvizsgáljuk, hogy mit vár el az embertől, aki ebből az alapmeghatározásból kiindulva szabadon az ő nyomdokába lép és követője lesz. A boldogságokban megsejtett emberi lehetőségeknek tettben kell kibontakozniuk, s a találkozás Isten országával Jézusban át kell alakítsa az ember egész életét. A boldogság lehetőségéből kell megszületnie az *új embernek*, akit Jézus elvárt, sőt megkövetelt — és akit Pál később *új teremtménynek* fog nevezni (2Kor 5,18). Egy mondatban: Jézus emberideálja a jövő emberére utal. Jézus éppen ebben töri át, szakítja el emberi környezetének béklyóit. Az Ószövetséget felváltja az Új örömhíre.

Jézus elsősorban két követelménnyel lép fel működésének kezdetén: „metanoeite", „térjetek meg", mert közel van az Isten országa! Márk, szerintem, kifejezettebben adja vissza a teljes gondolatot: „metanoeite" és „pisteuete": térjetek meg és higgyetek az evangéliumban (Mk 1,15). Jézus feltételezi, hogy ez a nyomorult ember valóban meg tud térni, sőt képes arra, hogy bűneitől elfordulva higgyen az evangélium örömhírében? Ha csak ebben állna Jézus követelménye, még mindig aligha lenne különbség az Ő és az Ószövetség jámborainak emberideálja között. Az Ószövetség prófétái és Jézus előfutára, keresztelő János is ezt várták el az embertől. Megtérésről, hitről, bizalomról több szó esik az Ószövetségben mint az újszövetségi evangéliumokban.

Közelebbről megvizsgálva a Jézustól elvárt és szinte feltételezett „képességet" a megtérésre és a hitre, megállapíthatjuk, hogy az Ő elgondolása más dimenzióban mozog mint elődjeié. Más az iránya és más a tárgya. Jézusnál a feltétlen megtérés nem arra irányul, hogy *mitől* térjünk meg, hanem hogy *mihez* térjünk meg. A hitben nem azt követeli meg, hogy *miben* higgyünk, hanem, hogy *kiben* higgyünk. A megtérés *mihez*-jét és a hit *kiben*-jét azonosította önmagával.

Jellemző erre kitétele, amikor — Máté szerint (18. fejezet) — magához hívott egy gyermeket, és azt mondotta:

„Ha nem tértek meg, s nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mehettek be a mennyek országába." Jézus számára az a fontos, hogy *mihez* térünk meg és nem annyira az, hogy mitől fordulunk el. Máté következő fejezetében olvassuk a gazdag ifjú meghívásának megragadó jelenetét. Jézus először úgy fordul a kérdezőhöz, mint Izrael prófétái vagy írástudói: „Ha igaz életet akarsz élni, tartsd meg a parancsokat." Az ifjú ezeket megtartotta, de többre vágyik. Itt Márk párhuzamos elbeszélése beletold egy fontos megjegyzést: Jézus ránézett az ifjúra és megszerette (Mk 10,21). Ez a személyes szeretet hordozza azt a követelményt, amit Máté így fogalmaz meg: „Ha *tökéletes* akarsz lenni, add el amid van, ... aztán gyere és kö-

v e s s e n g e m ! " (Mt 19,21) A megszeretett gazdag ifjú szomorú távozása után faggatni kezdik Jézust tanítványai, akik már ismerték hozzáállását az emberhez: Bejuthat-e a gazdag ember Isten országába? Jézus válasza jellegzetes: Az ember önmagában erre képtelen; és nemcsak a gazdag, hanem minden „embernek ez lehetetlen, Istennek azonban minden lehetséges" (Mt 19,26).

Miről van itt szó? Jézus megtérést követel. De ezt nem úgy érti, mint a régiek, azaz pusztán elfordulni a bűnös élettől a parancsok betartásával. Nála a megtérés más irányt mutat: térj meg, azaz tedd magad szabaddá, hogy követhess e n g e m . Ha ezt megteszed, tökéletes leszel — írja Máté. De nemcsak a megtérés iránya, hanem a tárgya is megváltozott. A kettő egy. Szerintem Máté fogalmazásában Jézus radikális követelése mind a kettőt magába foglalja: „Legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes!" (Mt 5,48), amit — érdekes módon — Lukács sokkal konkrétabban fordít: „Legyetek hát irgalmasok, mint mennyei Atyátok is irgalmas" (Lk 6,35). Akiben meg van a szándék erre az emberileg elérhetetlen ideálra, azt Jézus, mint a gazdag ifjút, már eleve megszerette (Mk 10,21). Ettől reméli, hogy ennek a szeretetnek bűvkörébe lépve képes is lesz a tökéletességre. Jézus emberrel szembeni ‚követelményében' ott rejlik reális emberismerete. Tudja, hogy a meghívottak szívében erősebb lehet a kötöttség a vagyonhoz, a családi kötelességek törvényszerű betartásához (vö. Mt 8,21-22 és Mt 22,5). Jézus mégis fel meri tételezni, hogy meghívására az ember képes lesz a tökéletesség útjára lépni, azaz Őt követni. Hogyan lehetséges ez? Egyszerűen úgy, hogy Jézus maga is bízik abban az Istenben, aki előtt minden lehetséges. Bízik abban, hogy ezt a képességet a megtéréshez, a hithez, a követéshez az Ő emberszeretete által Isten a szívünkbe tudja oltani. „Hiszek Uram, segíts a hitetlenségemen!" — mondja a megszállott fiú apja (Mk 9,23). Amikor Péter világosan megvallja Jézusban az Isten fiát — a messiást, ezt a választ kapja: „Boldog vagy Simon, Jónás fia, mert nem test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked (azaz nem magadtól ered ez a hit), hanem az én mennyei Atyám" (Mt 16,17). Abban az órában — mondja Lukács — „Jézus kitörő örömmel dicsőítette Istent. Dicsérlek Atyám, ég és föld ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől, és kinyilatkoztattad a kicsinyeknek" (Lk 10,21).

Jézus sokat vár el az embertől. Emberideálját a ‚test és vér' számára elérhetetlen tökéletességben látja, mert tudja, hogy emberszeretete valahogy közli nekünk a k e g y e l m e t , és ennek alapján hozzá térhetünk, hinni tudunk benne. Ez a célja és egyben tárgya is annak az új emberi tettnek, amit Jézus meghívottaitól elvár. Ebben áll Jézus emberideálja.

3. Emberibb ember

Lényegében megtaláltuk már a választ arra a kérdésünkre is, hogy mit tett Jézus azért, hogy az ember emberibb legyen. Más szóval, mint töri meg zsidó

környezetének hatásait, és tárja ki előttünk az Újszövetség örömhírét. Jézus annyiban várja el az új embertől a tökéletességet, amennyiben meghozta a kegyelmet, amely majd erre képessé teszi. Követelménye tehát nem a velünk született képességekre épít, hanem arra az új erőre, amit a vele való találkozás hite közöl velünk.

Aquinói Tamás, a középkor nagy hittudósa ezt így foglalta össze: Az Ószövetség törvénye után van az Újszövetségnek is egy törvényhozása, a nova lex evangelii. Ennek külsőleges cikkelyeit főképp Jézus követelményei foglalják össze a hegyi beszédben. De végső lényege az embernek ajándékozott isteni kegyelem: nova lex est gratia Christi (Az új törvény: Krisztus kegyelme). Tamásnak ez a belátása alapjában véve helyes, és mégis olyan félreértésekhez vezethet, melyeknek fonákságait csak a reformáció korának vitái érzékeltetik. Igaz volt Tamás elgondolása, hogy a kegyelem teszi lehetővé az új ember kialakulását. Igaz volt az is, hogy az elénk tárt ideál tettre és igaz életre vezeti a Krisztushoz megtért embert. De nyelvezetében félreérthető maradt, amennyiben a tőlünk elvárt jézusi követelményeket evangéliumi törvénynek, új szabályzatnak fogta fel. A 16. század hitvitáinak nagy félreértéseit többek között ez a tamási kifejezés is okozta.

De ennek a félreértésnek megvan a maga bibliai alapja is. Ha az Ószövetség szemszögéből olvassuk a hegyibeszéd Mátéánál és Lukácsnál található összefoglalását, könnyen azt gondolhatjuk, hogy Jézus csak Mózes utófutára volt, hogy Ő csak radikálisan kiegészítette az Ószövetség törvényét. Úgy látszik, hogy Jézus csak új törvényhozó: „Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a törvényt vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem beteljesíteni" (Mt 5,13). A régi törvény áll, és én csak kiegészítem, bár radikálisabban értelmezem, mint korom zsidó írástudói és farizeusai.

Valójában, a hegyibeszéd szinte pontról pontra követi a régi törvény lényeges parancsait. Megkívánja az embertől, hogy ne öljön. De Jézus hozzáteszi: még csak ne is haragudjon felebarátjára. Ne törj házasságot, de még sóvárgó szemekkel se nézz felebarátod feleségére, mert már házasságot törtél! Jézus előtt nemcsak a hamis eskü, (amit a régi törvény is megtiltott) vetendő el, hanem mindenféle esküdözés. Az új ember nem lehet bosszúálló még ádáz ellenségeivel szemben sem, hanem szinte a végtelenségig engedékeny és toleráns kell legyen, s nem hétszer, hanem 77-szer kell megbocsátania (Mt 18, 21 f). Az ellenségét szerető új ember alamizsnálkodó és imádságos, vidáman böjtölő. Az új ember nem él a régi törvény kibúvóival, mert a megkeményedett szív, ami miatt Mózes a válást megengedte, őreá már nem érvényes: házassága abszolút felbonthatatlan (Mt 19,3-9). Sőt, ha egyszer fölfogta, hogy mit jelent részére Krisztus és az Isten országa, hajlandó ezért a célért mindenről lemondani. Még a természet rendjébe beoltott és a zsidó társadalomtól kötelezőnek vélt házasságról is (Mt 19,10). Vagyis hajlandó magára venni az élet keresztjét és a végletekig követni az új országnak királyát, Jézus Krisztust, aki

tehát mégsem pusztán úgy beszélt hozzánk, mint a régi törvény tudósa, hanem mint valaki, akinek hatalma van.

Mindez nemcsak megdöbbentő program, hanem radikális követelmény attól az embertől, akit Jézus megsejtett bennünk. S mégis éppen ebben nem volt törvényhozó. Amit megkövetelni látszott tőlünk, vagyis az ő szemében élő új embertől, az nem a régi megtoldásából eredő új törvény, hanem mindenekelőtt egy a j á n l a t arra az életmódra, amely által bennünk, emberekben valóra válhatnak a hegyibeszéd elején hirdetett boldogságok. „Csak az fogja fel ezt (az ajánlatot), akinek megadatott" (Mt 19,11). Az, aki ingyenes ajándékként újjászülethetett Jézus Krisztus evangéliumában! Amit Jézus az új emberről ajánlatként elénk vetített, amit ennek tettéről, cselekvésmódjáról, magatartásáról elénk tárt – ott szunnyadozik mindannyiunk szívében. Mert aki egyszer Jézus bűvkörébe merészkedett, nem a törvény szerint él, hanem a hit Krisztusának szeretetében.

Mit tett tehát Jézus értünk, hogy emberibb emberek lehessünk?

Ezt a jézusi tettet egy mondatban foglalhatom össze: meghalt értünk. Mindenkiért. Pált Krisztus szeretete ösztönözte arra a biztos hitre, hogy kimondja az Újszövetség legmegrendítőbb és mégis legboldogítóbb meggyőződését: Ha egy meghalt mindenkiért, mindenki meghalt. És benne Isten kiengesztelődött a világgal, nem tartva számon a mi nyomorúságunkat. Mert ez az Isten azt az embert, „aki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk, hogy általa Isten igazságossága lehessünk" (2Kor 5,21). Ő azért halt meg mindenkiért, hogy akik élnek, ne maguknak éljenek, hanem annak, aki értük meghalt és feltámadott (uo. 15).

Ha azt az embert keressük, akit valóban Krisztus látott bennünk, el kellene kísérnünk keresztútján. Fel kellene néznünk az EMBERRE, aki a maga kivetettségében, szenvedésében, kigúnyoltságában (mert „átkozott mind aki a fán függ" – Gal 3,13) és halálában m e g d i c s ő ü l t. Ahogy János evangélista adja Jézus szájába „Elérkezett az óra, amikor megdicsőül az Emberfia" (Jn 12,23). Hol? A keresztfán. És ez a kereszten függő új ember vonz magához mindenkit, hogy emberibb emberek lehessünk.

Somfai Béla

A SZÜLETENDŐ EMBER MÉLTÓSÁGA

A modern világ egyik szomorú sajátossága az a tény, hogy az erőszak történelmük során soha nem tapasztalt méreteket öltött. Itt nemcsak a két világháború borzalmaira, valamint az azokat követő fegyveres összetűzések sorozatára kell gondolnunk, hanem arra a tényre is, hogy az erőszak hétköznapi

életünk megszokott jelenségévé vált. A sajtón, a rádión és a televízión keresztül szemtanúi vagyunk, vele élünk, a családi élet, a politika, a napi munka és az élet minden más területe át van szőve vele. Ennek következtében egyre érzéktelenebbé válunk az erőszak minden jelenségével szemben.

Ebben az összefüggésben vált a magzatelhajtás is a modern világ elfogadott jelenségévé. A második világháború előtt a legtöbb „kultúrállam" tiltotta azt, a világháború után azonban megdöbbentő gyorsasággal megváltozott a helyzet. Az első lépéseket Japán valamint a skandináv és a szocialista országok tették meg. 1971-re az emberiség egyharmada került olyan törvényrendszer keretei közé, ami a magzatelhajtást kisebb nagyobb megszorítással lehetővé tette, s 1976-ig — elsősorban az Indiában és az Egyesült Államokban történt törvényváltozás következtében — az emberiség kétharmada került ugyanebbe a helyzetbe. A nyolcvanas évek elején Kína változtatta meg népességpolitikáját: nemcsak lehetővé, de bizonyos feltételek mellett kötelezővé is téve a születendő gyermek elpusztítását.

Jelenleg Írország és a mohamedán világ kivételével mindenütt megengedett vagy, mint Latin Amerikában, eltűrt jelenség. Több országban a magzatelhajtás megközelíti vagy meg is haladja az élveszületettek arányszámát. Az emberiség történelmében ez a változás példa nélküli gyorsasággal következett be. Évenként mintegy 60—65 millióra becsülhető a magzatelhajtások száma, ami nem foglalja magába a kínai adatokat. Újabban néhány ország népességpolitikai meggondolásból megnehezítette az abortusz alkalmazását, másutt a fogamzásgátló eszközök csökkentették az eljárás iránti igényt, de ezek a tények nem idéztek elő lényeges változást a tragikus helyzeten.

Az Egyesült Államokban vannak olyan jelek, amelyekből azt lehet remélni, hogy az alkotmány egy bizonyos értelmezésére épített gyakorlatnak előbb utóbb korlátokat szabnak. Ez azonban hosszadalmas és komplikált politikai küzdelemnek lehet majd eredménye: egyelőre csak a közvéleményben egyre jobban kiéleződő ellentéteket tapasztaljuk. Egy, az USA-ban végzett közvéleménykutatás adatai szereint ez az ellentét mélyebb és átfogóbb, mint a magzatelhajtás erkölcsi és politikai problémája. Azok, akik a magzatelhajtás kérdésében aktív politikai és társadalmi szerepet vállalnak, két elhatárolható kulturális és társadalmi csoportba tartoznak.

A születendő élet védői általában a szegényebbek: egyharmaduk évi 20.000 dollárnál kevesebb jövedelemmel rendelkezik és csak 35 %-uk keres 35.000 dollárnál többet, s csak 22 %-uk rendelkezik egyetemi végzettséggel. Ugyanakkor ennek a csoportnak csak 3 %-a vált el házastársától, átlagban 2—3 gyermekük van, 80 %-ban katolikusok, 11 %-uk protestáns és 1 %-uk zsidó vallású. Ennek a csoportnak fele rendszeresen gyakorolja vallását, 5 %-uk nem tartozik vallásos közösséghez és csak 2 %-uk vallja magát hitetlennek. Érdekes az a tény is, hogy ebben a csoportban a diplomával rendelkezők nagyobb része férfi, a velük szembenálló csoport nagyobb része nőkből áll.

Az abortuszt védők egyötöde rendelkezik 20.000 dollár alatti jövedelemmel, 50 %-uk a 35.000 dollárt, 25 %-uk pedig az 50.000-nél többet keresők kategóriájába tartozik. Ennek a csoportnak fele rendelkezik egyetemi végzettséggel, házasságuk 10 %-a bomlott fel, és általában egy vagy két gyermek van a családban. Gyakorló katolikus nincsen közöttük, 20 %-uk azonban volt katolikusnak tekinti magát; a csoport 22 %-a tág értelemben vett protestáns, 6 %-uk zsidó. 55 %-uk nem tartozik vallásos közösséghez, és 20 %-uk hitetlen.

Az abortuszt tehát a felső középosztály tagjai fogadják el inkább. Hasonló összefüggés van a vallásgyakorlás és az abortusszal szemben elfoglalt álláspont között is. Ezen felül az is bizonyítható, hogy az anyaság szerepéről, a szexualitásról, a férfi-női kapcsolatokról, a gyermekek szerepéről és az áldozathozatal jelentőségéről kialakított felfogás különbözősége is jellemzi a két csoportot. Nemcsak erkölcspolitikai véleménykülönbségről van tehát szó, hanem két egymással ellentétben álló, bár önmagában egységes világ- és emberfelfogásról is. Az abortusz ellenzői az életadásban a férfi és nő ellentétes, de egymást kiegészítő szerepének beteljesedését látják, amin keresztül az isteni teremtéssel való közreműködés valósul meg. Ugyanakkor az ellenkező tábor tagjai a férfi és a nő lényeges egyenlőségét hangsúlyozzák, és az életadás személyes jellegét elvben és a gyakorlati szóhasználatban egyaránt háttérbe szorítják. Növekvő sejthalmazról, a fogamzás produktumáról beszélnek, a terhesség megszakítását a nőnek saját teste fölött gyakorolt jogának tekintik. A másik tábor tagjai ugyanakkor a magzat és az újszülött közötti hasonlóság illetve azonosság jeleit emelik ki, a magzatot gyermeknek hívják, és a két állapot lényegi azonossága alapján azt kérdezik, hogy ha az egyiket meg lehet „ölni", akkor a másikat miért kell mindenáron védeni. Az ellentét tehát nem ideológiai légüres térben alakult ki, hanem világnézetünk szerves része, amiben a vallásos hovatartozásnak, a társadalmi helyzetnek és a világról kialakított képnek egyaránt nagy a szerepe.

A kérdésben elfoglalt álláspont, ha nem is követi teljes mértékben a felekezeti határokat, a keresztény tábort — sajnos — újra megosztotta. Amíg a legtöbb protestáns közösség többé-kevésbé engedékeny álláspontot foglalt el, a katolikus Egyház következetesen, de nem sok eredménnyel küzd a magzatelhajtás ellen.

A keresztény álláspont gyökerei

A kereszténység olyan világban vert gyökeret, amelyben ismert és különösebb fenntartás nélkül elfogadott volt a magzatelhajtás. Ennek ellenére minden jel arra utal, hogy az új vallásközösség kezdettől fogva elítélte a születendő élet elpusztítását. Ez a tény csak részben magyarázható meg a zsidó vallásos és erkölcsi hagyományokkal, amelyekhez az ősegyház olyan közel állt. A magzatelhajtásra vonatkozóan ugyanis a zsidóság álláspontja nem volt teljesen egyértelmű.

Az Ószövetség népe meg volt győződve arról, hogy Isten formálja a gyermeket anyja méhében, de csak születésekor leheli bele az élet lelkét („neshamah", Gen 2,7). A gyermek valójában csak ekkor tekinthető „nephes"-nek, lélekkel rendelkező embernek. Az Ószövetségi Szentírásban csak egy szöveg utal magzatelhajtásra: Ex 21,22. Értelmének világosabbá tételére a szöveg hellenisztikus változata az ún. Hetvenes görög fordításban, a Szeptuagintában különbséget tesz a még „nem formált", tehát lélekkel nem rendelkező és a „formált" magzat között. Az utóbbi elpusztításáért halálbüntetés járt, még akkor is ha az nem szándékosan történt. A rabbinista tanítás csak Jeruzsálem lerombolása után alakította ki biblikus hagyományok alapján a napjainkig érvényes álláspontot: az emberi élet Isten teremtménye, a magzat születéséig azonban az anya testének része marad, mivel csak ekkor kapja meg lelkét.

Az őskereszténység elfogadta ennek a felfogásnak az első részét, de kezdettől fogva visszautasította a második megállapítást. A Jézus gyermekségéről szóló evangéliumi történetekből kiviláglik a közösség nagy érdeklődése és szeretete az újszülöttek és a meg nem születettek iránt. Az evangéliumok gondosan megjegyezték, mennyire szerette az Úr Jézus a gyermekeket. Szt. Lukács evangéliuma szerint (18,15), az Úr „kisdedeket" (brephe) engedett magához. Az angyal nem Jézus születését, hanem a Szentlélek erejéből fakadó fogamzását jelzi Máriának. A születendő gyermek a Magasságbeli Fia és a választott nép tagja létezésének kezdetétől. Hasonlóan a „kisded" (brephos) Keresztelő János már anyja méhében eltelt a Szentlélekkel, és ujjongott örömében, amikor a meg nem született Istengyermek Erzsébetet meglátogatta (Lk 1,14-41). Erzsébet Máriát mint „az én Uram anyját" köszönti, és „méhének gyümölcsét áldottnak" tiszteli. Ezek az evangéliumi kifejezések az isteni kiválasztottság tényén kívül arra is utalnak, hogy az ősegyház számára az anyaméhben rejlő élet különleges fontossággal bírt, és nem viselt magán lényeges társadalmi különbségeket a születés utáni állapottal szemben. A feltámadás tapasztalata és Jézus isten-emberi mivoltának felismerése, valamint az emberi test feltámadásába vetett hit csak alátámasztották ezt a tiszteletet, ami végső fokon a keresztény hit legmélyebb valláserkölcsi gyökeréből fakad.

Ugyanakkor az Újszövetség kifejezetten nem foglalkozik a magzatelhajtás kérdésével és erre alkalmazható normatív megállapítások sem találhatók a szövegekben. Ezek a későbbi patrisztikus és skolasztikus teológia fejlődésének és a penitenciális fegyelem kialakulásának következményei, amikben a Szeptuagintában tett megkülönböztetés nagy szerepet játszott, először a keleti egyházban és később a nyugatiban is.

Az Apostoli Egyház, a Római Birodalom elfogadott gyakorlatával szembehelyezkedve, világosan elítélte a magzatelhajtást. Az első század végéről származó és katekizmusként használt „Didaché"-ban, az „Apostolok Tanítása" című gyűjteményben a következő parancs található: „Ne öld meg a magzatot és ne pusztítsd el az újszülöttet." Pseudo Barnabás levele ugyanebből a kor-

szakból megismétli a tilalmat. A második század kezdetétől több forrás is tanítja ugyanezt.

A hitfejlődés későbbi stádiumában a vértanúk ereklyéinek tisztelete, a Szűz Anya mennybemenetelének hite, az Annunciatio és Mária szeplőtelen fogantatásának liturgikus ünneplése, valamint az Egyház szentségi életére épülő lelkiség fokozatosan gazdagodó hátteret biztosítottak az élet vallás-erkölcsi alapokból fakadó ösztönös tiszteletének. Ennek az ösztönös tiszteletnek legmélyebb alapját tehát az a tény adja meg, hogy az Isten belekapcsolódott az emberi történelembe, és Egyszülött Fia – emberi életet öltve magára – a bűn kivételével mindenben hasonlóvá lett hozzánk. Amint a II. Vatikáni Zsinat mondja, az a tény, hogy Krisztus az emberi természetet magára öltötte anélkül, hogy azt magába olvasztotta volna, minden ember számára mérhetetlen méltóságot biztosított. „Ugyanis megtestesülésével ő, az Isten Fia, bizonyos módon egyesítette önmagát minden emberrel" (GS, 22).

Ennek a tiszteletnek történelmi fejlődésére nem térhetünk ki. Elég annyit megjegyezni, hogy ez két jelentős forrásra támaszkodott: az egyházi tanítóhivatalra, valamint az erkölcsteológia elméleti és a gyakorlati vizsgálódásaira.

A tanítóhivatal a keresztény hit valláserkölcsi alapjaira támaszkodva következetesen elítélte és, kezdve az Ancyrai zsinattal 314-ben, szigorú büntetéssel sújtotta a magzatelhajtás minden formáját. A büntetés súlyosságának megszabásában azonban bizonyos körülmények között és bizonyos mértékig figyelembe vette a „fogamzás" és az „animáció" közötti hosszú ideig elfogadottnak tekintett különbségtételt. A tizennyolcadik századtól ennek a különbségtételnek tudományos alapjai meggyengültek, ezért az egyházi tanítás és törvényhozás egyforma szigorral sújtotta a magzatelhajtást a fogamzástól kezdve, és igyekezett minden olyan álláspontot elítélni, ami ennek a különbségtételnek alapján az abortusz egyes eseteit elfogadhatónak ítélte. XII. Pius 1951-ben így foglalta össze a hagyományos álláspontot: „Az anyaméhben levő gyermek közvetlenül az Istentől kapott jogot az élethez. Következésképpen nem létezik olyan ember, emberi hatalom, tudomány, vagy orvosi, szociális, eugenikus, gazdasági vagy morális érv, ami érvényes jogi megokolást vagy alapot biztosítana az ártatlan emberi élet szándékos és közvetlen kioltásához, akár célként, akár eszközként egy olyan cél eléréséhez, ami esetleg önmagában nincsen megtiltva. – A meg nem született gyermek embernek tekintendő ugyanolyan mértékben és ugyanolyan okból, mint az anya" (AAS. 43:838-39, 1951.).

Noha az Egyház soha sem tanította azt, hogy az anya életét fel kell áldozni a magzat megmentéséért, a napjainkig érvényes „hivatalos" tanítás elítél minden olyan igyekezetet, ami az anya életének megmentését közvetlenül (direkt módon) összekapcsolja a magzat életének elpusztításával. Az egyházi tanítás lényegében azt állítja tehát, hogy a magzat életének elpusztulása csak akkor engedhető meg, ha az közvetve (indirekt módon) történik; ilyen esetekben ugyanis a cselekvő szándéka és cselekedetének természete egyaránt az anya életének megmentését célozzák és eredményezik. A magzat halála szándékon

kívüli, másodlagos és kikerülhetetlen következménye az elérendő célnak. Az ilyen lehetőségek konkrét körülmények közötti elbírálására a „kettős okozat" hagyományos elve szolgál.

A II. Vatikáni Zsinatig a hivatalos egyházi tanítás nem tett különbséget a fogamzásgátlás és magzatelhajtás között sem. A zsinati tanítás és az azt követő 1974-es nyilatkozat hangsúlyozzák azt, hogy az emberi életet a fogamzástól kezdve legnagyobb gonddal védeni kell: a „magzatelhajtás és a gyermekgyilkosság gyalázatos bűncselekmények" (GS. 51). VI. Pál pápa azt is hangsúlyozta, hogy az „Egyáznak ez a tanítása nem változott és nem is változhat" (AAS. 64.737, 1972). Ugyanakkor ezek a nyilatkozatok szándékosan elkerülték az olyan szóhasználatot, ami a fogamzást egy „pillanatnak", azaz időn kívül álló eseménynek tekintené, vagy pedig az élet kezdete és az animáció közötti hagyományos különbségtételt elítélné, esetleg elfogadhatatlannak tartaná. Az Egyház tanítása tehát az animáció és fogamzás azonosságát vagy különbözőségét eldöntetlen kérdésnek tekinti napjainkban is.

Történelme folyamán az erkölcsteológia két olyan kérdéssel került szembe, amelyekre teljesen kielégítő választ mindezideig nem talált: a személyes emberi élet kezdetének időpontja, valamint azoknak a nehéz és tragikus szituációknak az erkölcsi kiértékelése, amelyek a születendő gyermek és az anya élete közötti kikerülhetetlen konfliktusból fakadnak.

Jelenkorunk tudományos ismeretei újra arra utalnak, hogy a szoros értelemben vett személyes élet kezdetét nem lehet percnyi pontossággal meghatározni, mert a fogamzás maga is több órát igénybevevő folyamat. Tudományos szempontból valószínűbb és jobban megokolt az a feltevés, amely a személyes élet kezdetének lehetőségét tíz-tizenkét nappal későbbre teszi.

Napjaink orvostudományának módszerei megkívánják, hogy az anya és a magzat élete közötti konfliktusok kiértékelésében a szűk értelmű „kettős okozat elvén" alapuló, hagyományosan elfogadott kivételes megoldások lehetőségét kibővítsük, és azokat átfogóbb irányelvek segítségével értelmezzük.

Ennek az újabb felfogásnak és a tudományos ismereteknek a hagyományos tanítással való összehangolása még hosszabb időt fog igénybe venni. Amíg tehát a meg nem született emberi élet értékére vonatkozó meggyőződés töretlen folytonossággal él az Egyházban, az egyes nehéz esetekre adott megoldás időnként komoly probléma elé állíthatja a szülőket és orvosokat.

Újabb fejlemények

A hatvanas évekig a keresztény egyházak álláspontja hűséges maradt a közös hagyományhoz. 1930-ban a Lambeth Konferenciára összegyűlt anglikán püspökök a fogamzásgátlás mesterséges eszközeinek óvatos elfogadása mellett kifejezésre juttatták „ ... a magzatelhajtás bűnös gyakorlata iránti borzalmukat" is. Ezt a véleményt 1958-ban az egész keresztény világ meggyőződésére hivatkozva megismételték: „A keresztények leghatározottabban elítélik a

terhesség művi megszakítását, vagy a gyermekgyilkosságot . . . " Az egyetlen megengedhető kivételt az anya életének megmentésére irányuló igyekezet jelentette.

Az abortuszra vonatkozó törvényes korlátozások reformja adta meg az indítást ennek az általánosan elfoglalt álláspontnak a gyors megváltozásához. Korunk jogfelfogása szerint nemcsak az élethez való jog, hanem a terhes anya egészsége, testi integritása és társadalmi helyzete is figyelembe vehető a születendő gyermek élethez való jogával szemben. A hagyomány csak a magzat jogainak egyoldalú védelmét biztosította, ezért a hatvanas évek törvényreformja — a protestáns egyházak többségének lelkes támogatásával — arra irányult, hogy ezeket a jogokat kiegyensúlyozza. Ez az igyekezet drámai gyorsasággal megváltoztatta nemcsak a „civilizált" világ törvényes gyakorlatát, hanem a legtöbb protestáns közösség abortusszal szembeni elvi álláspontját is. Mintegy tíz év leforgása alatt az északamerikai protestantizmus többsége az abortusz elvi elítélésének álláspontjáról eljutott annak elvi és gyakorlati elfogadásáig, legalábbis a terhesség első három-négy hónapjára vonatkozóan. E felfogás szerint a döntésbe sem a világi sem a vallásos közösségnek nincsen beleszólása, mivel az a terhes nő személyes joga. Ezenfelül ez az újonnan felfedezett „keresztény" meggyőződés az abortuszt a terhesség későbbi stádiumaiban is megengedhetőnek tartja olyan esetekben, amikor — a kanadai anglikán egyház álláspontjának szavait idézve — „azt a körülmények valóban az anya lelkiismeretbeli döntésévé tették".

Ezt a látszólag hirtelen változást a teológiai gondolkodásnak az évszázadok folyamán kialakult különbségei tették lehetővé. A protestáns teológia elsősorban biblikus forrásokra támaszkodik, és a közösség hagyományának nem tulajdonít normatív jelentőséget. Ezért a jelenkori protestáns álláspont a keresztény hagyomány abortuszra vonatkozó gazdag bizonyságtétele helyett a Szentírásban található normatív „légüres teret" vette kiindulópontul. Ezenfelül a predestináció doktrinájának hatására idővel kialakult az a meggyőződés, hogy az üdvösség még a keresztséget és a terhességet is megelőző isteni döntés kizárólagos következménye. Következésképpen a keresztség, és méginkább a méhen belüli keresztség nem játszik döntő szerepet. A méhen belüli élet jelentőségének további csökkenését eredményezte az a tény is, hogy a puritanizmus képviselői — az ószövetségi lelkiség hatására — elfogadták azt a rabbinista tanítást, amely szerint Isten az emberi lelket a születéskor teremti meg.

A tizenkilencedik századtól kezdve a protestáns teológiai érdeklődés a szociális problémák felé terelődött, és a házasságra vonatkozóan a férj és feleség egymással szembeni egyenlőségének kérdése kapott egyre nagyobb figyelmet. Ugyanebben az összefüggésben vetődött fel az anya és magzata közötti lehetséges érdekellentét kérdése is, és annak jogi alapokon történő megoldása. A huszadik században a női egyenjogúság mozgalma forradalmi lendületet kapott, amely fokozatosan megváltoztatja nemcsak a társadalmi és gazdasági élet struktúráját, hanem kultúránkat is, és ezen belül az emberről kialakított

felfogásunkat. Ennek a forradalmi átalakulásnak egy másik gyökere abban a tényben rejlik, hogy az iparosodás és a technológiai fejlődés következtében a termékenység családon és társadalmon belüli szerepe gyökeresen megváltozott. A jelenlegi körülmények között a családi társadalmi jólétet és stabilitást nem a népszaporulat növekedése, hanem annak felelős korlátozása látszik elsősorban biztosítani. Ebből adódik a rohamosan növekvő igény arra, hogy a nők számára a családi élet keretein kívül is méltó szerepet biztosítsunk.

Mint minden forradalom, ez a forradalmi átalakulás is megtalálta a maga áldozatait. Ez mindenekelőtt abban a tragikus méreteket öltő erőszakban mutatkozik meg, ami a meg nem született élet ellen irányul. Ennek az erőszaknak a mindenre kiható következményeit elsősorban azokban a társadalmakban láthatjuk, ahol a magzatelhajtás bizonyos feltételek mellett a nő alkotmányosan elismert jogává vált. Az így kialakult jogrendszerben azonban a következő kikerülhetetlen kérdés az aktív euthanázia lesz, legalábbis a magatehetetlen öregek és az olyan újszülöttek számára, akik orvosolhatatlan fogyatékosságok miatt nem számíthatnak „boldog, független és produktív" életre.

Napjainkban azonban néhány jel arra mutat, hogy bizonyos kulturális és politikai erőtényezők, amelyek a magzat méltóságának aláásásában jelentős szerepet játszottak, változóban vannak. Történelmünk folyamán a magzatról alkotott tudományos és filozófiai felfogás mindig nagy hatással volt az abortuszra vonatkozó ítéletre. Azok, akik a terhes nő választási jogát védik, hosszú ideje azzal érvelnek, hogy az emberi személy lényeges tulajdonságai csak a terhesség későbbi stádiumában jelennek meg, és az ember személyes helyzete a társadalomban függ a szülők beleegyezésétől, azaz a magzat elfogadásától is. Következésképpen a nő terhességet elfogadó döntése vagy a vele ellentétben álló jogainak gyakorlása döntő súllyal esik a latba, legalábbis a terhesség első három vagy hat hónapjában.

Az embriológia jelenkori ismeretei ennek az érvelésnek a feltevéseit aláásták. A fogamzás folyamatában létrejövő megtermékenyített petesejt és a később megszületendő gyermek genetikus struktúrája azonos, ami azt jelenti, hogy a születendő gyermek alapvető sajátosságai már a fogamzás folyamatában kialakulnak, és ezeket a fejlődő szervezet minden egyes sejtmagja magában hordja. Az orvostechnológia jelenlegi lehetőségei a magzat önálló életképességének kezdetét a terhesség 22-ik hetére szorították vissza. Evvel bizonyították azt is, hogy ez a körülmény nem biztosít a magzatelhajtás igazolásához egy általános érvényű és soha nem változó határvonalat. Amikor tehát az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága ezt a kritériumot (a 22. hetet) használta, olyan kétélű kardot választott, ami az utóbbi évtizedben az abortusz feltételezett lehetőségének egyik döntő fontossággal felruházott elvét rendíti meg.

A szonográf ultrahangfelvételek láthatóvá teszik a magzatot, annak emberi formáját, nemét és esetleges fogyatékosságait jóval a születése előtt. Ez személyiségének és azonosságának „kézzelfogható" bizonyítéka, ami — legaláb-

bis pszichológiailag – súlyosan esik a latba, ha valaki a nő feltételezett jogait igyekszik hangoztatni a magzat „potenciális emberi státusával szemben". A növekvő ismeretek és az orvosi technológia fejlődése manapság lehetővé teszik nemcsak a méhen belüli diagnózist, hanem a gyógyászati és sebészeti beavatkozást is, aminek eredményeképpen a magzat kezelhető páciensé válik. Ezzel együtt jár a kezeléshez szükséges beleegyezés és általában a magzattal szembeni felelősségtudat erősödése. A környezet káros behatásaira vonatkozó ismeretek gazdagodása is aláhúzza ennek a magzat iránti felelősségtudatnak a fontosságát. Általánosan elfogadottá vált az a tény, hogy a terhességgel együtt jár az a kötelesség is, hogy a magzatot a veszélyes környezeti behatásoktól óvni kell. Ezt a kötelességet manapság bírósági döntések is figyelembe veszik.

A méhen kívüli megtermékenyítés és zigóta beültetés technikájának szenzációs eredményei is az abortusz ellen szólnak. A „lombik bébik" száma már meghaladja az ezret. Minden egyes újszülött, aki ennek a módszernek köszönheti életét, „kézzelfoghatóan" bizonyítja azt, hogy az emberi létezés kezdeti stádiuma és az önálló élet között, a megtermékenyítés, a méhen belüli fejlődés és a születés folyamata között nincsen lényeges különbség. A megtermékenyített és beágyazódott petesejt valamint az újszülött között csupán a szülőktől és a társadalomtól való függőség mértékében rejlik vajmi különbség.

A genetikus fogyatékossággal rendelkező magzat művi elvetélésének növekvő gyakorisága megszaporította a terhesség későbbi stádiumában végzendő magzatelhajtás eseteit, amihez a régebben elfogadott módszerek már nem alkalmasak. Az abortusz újabb módszereinek azonban vannak nem várt ellenhatásai is. A méhkaparást, amivel a magzatot belül feldarabolják, egyre gyakrabban olyan módszerek váltják fel, amikkel együtt jár a vajúdás tapasztalata, valamint az emberi formájában már felismerhető de rendszerint halott magzat világrahozatala. Olykor–olykor olvasni lehet olyan – a résztvevők számára teljesen demoralizáló – esetről is, amikor az így világrahozott magzat még mutatja az életért való reménytelen küzdelem jeleit is. Ezek a kiélezetten tragikus esetek mindennél világosabban bizonyítják, hogy az élettel együttjáró terhektől nem lehet megszabadulni. Azok visszautasítása pusztító veszély az emberi közösség leggyengébb és legvédtelenebb tagja számára.

Mindezek ellenére nem lehet arra következtetni, hogy a modern világban gyors és gyökeres változás várható az abortusz elvi és gyakorlati elbírálásában. Korunk individualista és liberális életfelfogásába nagyon mélyen belegyökerezett az a meggyőződés, hogy az egyén szabadságának gyakorlásában a magzat léte nem jelenthet kikerülhetetlen akadályt. Korunk sajátos világnézetének gyökeresen meg kell változnia, mielőtt az emberi méltóságnak olyan általános érvényt szerzünk, amely lerombolja az önzésnek és az individualizmusnak ezt a tragikus formáját.

A jelenkori egyházi vita igen sokszor csak a meg nem született ártatlan személy élethez való joga mellett érvel. Pedig, – s ezt Stanley Hauervas bap-

tista etikus meggyőzően kifejtette – ez az érvelésmód tudatosan vagy tudattalanul elfogadja a modern individualista és liberális életfelfogás egyik alapelvét. A kérdést ugyanis leredukálta a jogok közötti konfliktus síkjára, feltételezve, hogy a probléma itt és így oldható meg. Valójában azonban az „ártatlanságra" és az „élethez való jogra" való hivatkozás már egy leszűkített problémafelvetést rejt magában. Amint azt Hauervas olyan találóan megjegyezte, az abortusz ellenzői módszerükkel lehetővé tették az ellenfélnek azt, hogy az általuk választott porondon mérjék össze erejüket. A jogok érvényesítésében általában nagy szerep jut azok artikulálásának és az esetleges erőhasználatnak, ami megvédhet a jogsértővel szemben. A magzat egyikre sem képes. Érdekeinek védői tehát hátrányos helyzetből indulnak ki, amikor politikai és társadalmi változás szükségességét hirdetik. Ehhez hasonlóan a magzat személyi mivoltára való hivatkozás is olyan területre terelheti a vitát és a védelmi igyekezetet, ahol nagy szerep és kétséget kizáró súlyt kaphat a kifejezés konvencionális értelmezése. A személyes lét elfogadása jogi kérdés is, s a magzattól való megtagadása ugyanolyan igazságtalanság, mint a faji megkülönböztetés. Ennek az igazságnak a beismerése illetve tagadása nagyban függ azoktól a torzításoktól, amelyek kulturális szemléletmódunkat befolyásolják.

De a magzatelhajtás több mint jogi vitatéma. Elismerve azt a tényt, hogy a magzat az emberiség családjába tartozik, mindenekelőtt annak a szolidaritásnak az alapján kell érvelni, amely nemcsak az emberiség jólétének és biztonságának elengedhetetlen feltétele, hanem jellemzője még az állatvilágnak is. Talán az eredeti bűnnek egyik megnyilvánulása rejlik abban a tényben, hogy az ember az egyetlen lény, amely elhagyja fajtájának leggyengébb tagjait. Az egymástól való függés törvényének tagadása az emberi társadalom alapkövét dönti meg, ezért csak a szolidaritás eszméjének fel- és elismerése mentheti meg az emberiséget a széthullástól.

A magzatelhajtás mindent átfogó gonoszsága tehát a keresztény felebaráti szeretet, az egymás iránti felelősségtudat valamint a szülői méltóság megtagadásában gyökerezik. Az erre a tényre épülő érvek azonban még csak nagyon kezdetleges formában élnek a hívők közösségében. Átütő erejű győzelmükhöz új életstílusra van szükség, amely hitünk legmélyebb gyökereiből fakadva láthatóvá és kézzelfoghatóvá teszi a felebaráti szeretetet.

Sajnos, napjainkban e meggyőződésből kiinduló küzdelmeknek csak távoli kürtjeleit lehet hallani.

Franz König

NEM ELÉG CSAK A TECHNIKA

Az utóbbi években eredményes és megszívlelendő kutatásokat végeztek arról, hogy milyen befolyást gyakorol a technika a társadalomra. Világszerte

visszhangra találtak a Római Klub intelmei a technikával való visszaélésekről. Norbert Wiener, aki nagymértékben hozzájárult az automatizáció fejlődéséhez, könyvében: „The human use of human beings" (Az emberek emberséges használata) szemlélteti az új technika jó és rossz oldalait. Aldous Huxley „Brave new world revisited" (Újabb látogatás a szép új világban) művében pedig rámutat arra, hogy a technika magában rejti a teljes ellenőrzés valamint a teljes felszabadulás lehetőségének csíráját. Mindez éles ellentétben áll azzal az optimizmussal, amelyet Bertrand Russel és H. G. Wells korábbi írásai tükröztek a technika lehetőségeiről. Kortársaik nagy része egyetértett ezzel az optimista szemlélettel.

Kétségtelen, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, mekkora befolyást gyakorol a technika korunk életstílusára és társadalmi intézményeire. Ugyanakkor azonban egész beállítottságunk és a kultúráról alkotott véleményünk is hat technikai világképünkre. Úgy is mondhatnánk, hogy a technikához való viszonyunk nagymértékben függ életfilozófiánktól és világszemléletünktől.

A technikát felfoghatjuk elvont valóságnak, de tekinthetjük életstílusunk konkrét megtestesítőjének is. Technika nélkül az élet ma még mindig a mezőgazdaságra épülne mindenhol a világon. Az átlagéletkor alacsonyabb lenne a mainál, amint azt napjainkban is tapasztaljuk az ún. fejlődő országokban. A falvak, községek és városok továbbra is elszigetelten élnének egymástól, s az utazási lehetőségek igen korlátozottak lennének.

Mindez jól kiviláglik, ha egy pillanatra összevetjük az 1900-as esztendő Európáját a 100 évvel korábbi állapottal. Az 1800-as évek elején az élet elsősorban még a mezőgazdaságra épült; az iparosodás csak kezdetleges formában létezett, s a nacionalizmus elenyésző szerepet játszott a nemzetek életében. 1900 körül az ipari forradalom már erősen megváltoztatta a nagyobb nemzetek életét: a súlypont a városokra tevődött át, a népesség robbanásszerűen megnövekedett, a felfedezések és találmányok gyorsan teret hódítottak, s az utazás életünk szerves része lett. S ennek ellenére mégsem alakult ki egy igazi nemzetköziség.

Több kérdés merül fel tehát: Igazi bölcsességet nyertünk eljárásunkkal? Növeltük az egymás iránti felelősségérzetet? Eljutottunk a béke igazi átéléséig, az ellenfeleinktől elválasztó akadályok leküzdéséig?

A céltalan, irány nélküli technika szörnyeteggé válik. A Római Klub óva int bennünket: jövőnk nagyon is korlátozott lesz, ha az eddigi úton haladunk tovább, ha kizsákmányoljuk a természetet és annak energiaforrásait, s nem tanuljuk meg javaink igazságosabb elosztását. A mennyiségi fejlődés körvonalai világosan állnak előttünk. De képesek leszünk-e eljutni egy új minőségi szintre?

Francis Bacon jó példa arra a meghasonlott személyiségre, akit az eszközök túlhangsúlyozása teremthet. Kitűnő tudós volt, de iszákos szenvedélye olyan mélypontra juttatta, hogy képes volt elárulni legjobb barátját.

A technika túlzott hajszolása mind több és nagyobb problémát okoz: Pusztán külsőségekhez, felületes életfelfogáshoz vezet, amely figyelemre se méltatja a valódi bensőséges életet. Pedig az ember szubjektív törekvései legalább olyan jelentősek, mint a tárgyiasságra irányuló képességei.

Elidegenít a természettől, s ez a természetellenes magatartás állandó menekülésre késztet és nyugodt vagy hangoskodó, de mindenképp csalódott életformát teremt.

Az ember kielégületlen fogyasztóvá válik. Igényei oly gyorsan növekednek, hogy nem állhat be igazi megelégedettség. Az egyre fejlődő reklámipar modern tudományos technikát alkalmaz, hogy megkaparintsa az egyént, így mind jobban és jobban ki vagyunk szolgáltatva a titkos kísértéseknek.

Egyre gyakrabban észlelhetjük az emberek belső ürességét. Ennek törvényszerű következményei a neurotikus, beteges szorongások.

A technika kultusza óriási bürokráciához vezet, amely jobban hangsúlyozza a szabályt és az alkalmazkodást, mint az elkötelezettséget és az emberséget.

Szennyeződik a természetes környezet. Mindinkább nagyvárosokban élünk, amelyek hihetetlen zajnak, idegességnek és névtelenségnek vannak kiszolgáltatva.

Egyre több tömegtájékoztatási eszköz áll rendelkezésünkre, de így válunk mind könnyebben és könnyebben manipulálhatókká. Ismeretközlő rendszerünk azt a belső értelmetlenséget fejezheti ki, amit oly találóan írt le T. S. Eliot „The hollow men" (Üres emberek) című könyvében: „Amikor egymásnak sugdolózunk, kiszáradt hangunk olyan csendes és értelmetlen, mint a szél a száraz fűvön vagy, mint a patkánylábak száraz pincéink üvegcserepein". Az ősember totemek iránti naiv hitéhez hasonlít az a tisztelet, amellyel parányi géprészecskéknek adózunk. Sokan hiszik, hogy a gépesítés előnyei alkotják a haladás teljességét.

Annyit utazunk, hogy elveszítettük szükséges stabilitásunkat. Baráti viszonyainkat áldozzuk föl, s szomszédaink válnak idegenekké. S amikor segítségre szorulunk, igen gyakran csak közönyt tapasztalunk, különösen ha szegények vagy etnikai kisebbség tagjai vagyunk.

George Santayana mondotta, hogy meg kell kettőznünk erőfeszítéseinket, amikor elvesztettük célunkat. Anyagias erkölcsi normáknak vetettük magunkat alá, s ezért kétes értékű eszközöket alkalmazunk illuzórikus célok érdekében.

Annak ürügyén, hogy a technikát kell előnyben részesítenünk, elhanyagoljuk a művészeteket és a szellemtudományokat.

A szinte kizárólagosan technikai szemlélet a mérhetőség dicsőítéséhez vezet. Kétségtelen, hogy ez a fogalom nélkülözhetetlen a természettudományokban. De sokkal kevésbé hasznos az ember társadalmi kapcsolataiban. Röviden úgy is mondhatjuk, hogy a „miként" győzelmet aratott a „miért"-en. Amióta elhanyagoljuk az örök ideálokat, elvesztettük irányunkat. Vallásos ál-

láspontunk azt tanítja, hogy az ember hajlamos a bálványimádásra, ami hamis életfilozófiához vezet és növeli a rombolás ösztönét. Ahol a technikát bálványozzák, ott felmerül az emberi természet szétforgácsolódásának veszélye: egyik részét racionálisnak és determináltnak tekintik, a másikat az irracionális élet kifejezésének tartják. Így elhanyagolnak vagy tudománytalannak bélyegeznek olyan létfontosságú területeket mint a vallás és az erkölcs.

Amikor a technikai eszközök győzedelmeskednek a tartalmon, amikor lenézik végső elkötelezettségünk alapjait, az eszményeket, akkor a bölcselet nem lesz más mint durván leegyszerűsített pragmatizmus kifejezője. S akkor majd nem tartjuk mindazt igaznak, ami „funkcionál", működik? Nem lesz igaz az, ami érzelmi kielégülést jelent? Nem uralkodik el mindenen a viszonylagosság, a relativitás?

A dolgok ilyen szemlélete nagyon veszedelmes. Tárt kapukat nyit és nyomást gyakorol az emberiség lábbal tiprására, ahogy ezt oly ékesszólóan megírta Gabriel Marcel „Les hommes contre l'humain" (Emberek a humánum ellen) című munkájában.

Technika erkölcs nélkül kétértelmű vállalkozás, mert hiányzik a szilárd alap. A technika egyeduralma a határtalan terjeszkedés illúzióját kelti, de az eredmény: a növekvő bizonytalanság és az egzisztenciális boldogtalanság.

A technika fejlődése elemző és szakosított kutatást kíván. De ezzel nem feledkezünk meg arról, amit Whitehead „az emberi szív mélyebb intuíciójának" nevezett?

A technika a körülhatárolható tudástól függ. De vajon tudatában vagyunk-e annak, hogy az igazi bölcsesség meghaladja az empirikus igazolhatóság határait? Whitman írja a „Song of the Open Road" (Ének a nyílt útról) versében: „A bölcsesség a lélekben lakozik, mint az igazság próbaköve. A bölcsességet nem vizsgálhatják meg az iskolában, s aki birtokolja, az nem adhat belőle annak, akiből hiányzik."

Tudjuk, hogy a technikai haladás egyre nagyobb szakosodást kíván, s az „általános képzés" manapság szinte lehetetlen. Ennek ellenére érvényes az az igazság, hogy teljesség nélkül szétforgácsolódik az élet és a tudomány.

Az ember nemcsak mennyiségi tényezőkből él. Nem számítógép, nem is „csak szaktudós". Szüksége van arra, amit Whitehead az általánosítás kalandjának nevezett.

A vallás és az erkölcs ilyen „általánosító kaland" a legmagasabb szinten. Arra utalnak, hogy az embernek cselekednie kell és látóhatárát szakadatlan tágítania, hogy ezzel legyőzhesse a megsemmisülés csíráit, amelyeket magában hordoz és amelyekkel a társadalomban is találkozik. Az ember négy, egymással összefüggő világban él. Az elsőt saját benső valósága alkotja, a másodikat a tárgyak, a harmadikat az emberek közti kapcsolatok; a negyedik a transzcendencia birodalma.

A technika segítheti a fejlődést tárgyi területen, de nem oldhatja meg az emberi lét egyéb síkjainak problémáit. Ez utóbbiakban értékek és eszmények kerülnek előtérbe, itt kell egzisztenciális döntéseket hozni. Ezen a téren az alapvető indítékokon van a hangsúly, amelyeket azonban nem vizsgálhatunk meg aprólékosan, s nem bonthatunk szét alkotóelemeikre.

Az ember természetében gyökerezik, hogy a létező világ szerkezetét, összetételét kutassa, s arra kérdezzen rá. Ezek a kérdések, amelyeket Tolsztoj is összefoglalt, döntő jelentőségűek az emberi életben s messze meghaladják a technika körét:

1. Honnan származik az élet?
2. Mi az én és embertársaim létének alapja?
3. Mi létemnek és embertársaim létének célja?
4. Mit jelent és honnét ered a jó és rossz közötti ellentét, amit saját magamban is tapasztalok?
5. Milyen életutat kell bejárnom?
6. Mi a halál, s hogyan juthatok túl rajta?

Kierkegaard állapította meg, hogy „mindannyiunknak döntenünk kell, éspedig időszerűen". Ha elsőnek a technikát választjuk, akkor könnyen az eszközök kábulatába esünk, s az expanzív életstílust választjuk, amely megoldhatatlan problémák elé állít. Ugyanakkor a technika elleni lázadás is csak az illúzióját teremtheti meg az egyéni boldogságnak. S hogy csak két példát említsek: a technika nélkül nem oldhatjuk meg sem nagyvárosaink, sem a „harmadik világ" égető problémáit.

Harmadik lehetőség a technika, erkölcs és vallás egységének a megteremtése, ami viszont már emberi alázatot és az egymástól való kölcsönös függés elismerését követeli meg. Megkívánja tőlünk, hogy elmélkedjünk önmagunkról és mindig készen álljunk újabb dolgok tanulására. Vagyis ne uraljanak minket az eszközök, s ne túlozzuk el, de le se becsüljük az ész hatalmát.

„A hatalom megront, s az abszolút hatalom végérvényesen ront meg." Lord Actonsnak ez a megállapítása jól jellemzi korunk problematikáját. A technika eddig soha nem ismert eszközöket bocsátott az ember rendelkezésére azért, hogy fejlődhessen. Új távlatok nyíltak meg előtte, s egy kozmikus civilizáció alapjait vetette meg. De ezzel a modern technikai haladással nem járt karöltve sem a bölcsesség növekedése sem az erkölcs erősödése. Ráadásul civilizációnk darabokra tört. Egyesek már a 21. században élnek, mások még mindig a kőkorszakban. Fennmaradhat az emberiség ilyen körülmények között? Képesek leszünk bölcsen és nagylelkűen használni a technika újabb eszközeit? Áthidalhatjuk még azt az erkölcsi űrt, ami korunkat jellemzi? Úrrá lehetünk a gyűlölet, az előítéletek és szerencsétlenségek kútforrásain?

Többre van szükségünk, mint puszta technikára. Az emberi szív nemcsak elvont logikából él, hanem nagyon is meghatározott igényekből. Szilárd alapot

kell keresnünk emberi közösségünk számára, s itt a vallás igazi távlatokat nyit. Egyszerre tanít korlátaink megismerésére és a remény érzésének átélésére. Korlátaink megértetik velünk, hogy nem eshetünk bálványimádásba; felismertetik, hogy a mennyiségi s mérhető tényezők nem pótolhatják a minőségi célokat, s hogy az eredeti emberi igényeknek nagyobb a jelentősége, mint a technikai haladásnak. A remény pedig arra utal, hogy van bennünk egy eddig kevésbé használt tartalék, amely oázis lehet, túl minden hibánkon.

A vallási szemlélet nem valami ködös elmélet, hanem felhívás a cselekvésre és a párbeszédre. Megkívánja, hogy átértékeljük eszközeinket és céljainkat. Eszmélődésre sarkall — önmagunkról. Megkívánja, hogy teremtő módon alapozzuk meg az egyén és a társadalom döntéseihez szükséges feltételeket.

A vallásos szemlélet az értékek kérdését veti fel. Nemcsak arra kell törekednünk, ami hasznos, hanem ami jó is az emberiségnek.

Somerset Maughan — aki köztudomásúan szkeptikus volt — elismerte „Summing up" (Felmérés) könyvében, hogy még az igazság és a szépség sem elegendő az emberi élet teljességéhez. Mindkettő hatalomra vezethet, ezzel pedig mindig vissza lehet élni. Valami más is szükséges tehát, ha az ember értelmes életre törekszik, és ha azt akarjuk, hogy civilizációnknak termékeny jövője legyen. Ez a valami a szeretetteljes jóság.

A vallásos szemlélet csökkenteni akarja az eszmény és a valóság közötti távolságot. Erőt akar önteni belénk, hogy szeressük embertársunkat és azonosuljunk vele. Ékesszólón állapítja meg Gabriel Marcel a „Les hommes contre l'humain" (Emberek a humánum ellen) című művében: „Mert hosszú lejáraton mindaz, amit nem szeretetből teszünk, kikerülhetetlenül abban végződik, hogy a szeretet ellen történik."

A technika kapcsán fölmerül a kérdés: Mi az értelme mindennek? Mit keresünk ténylegesen? Milyen pillanatnyi célok vezetnek? Milyen a viszonyunk közeli és távolabbi szomszédainkhoz? Ápoljuk-e annyira a szív bölcsességét mint a technikai ismereteket?

A vallás segíthet abban, hogy helyes értékrendet állítsunk fel, s ennélfogva ne bukjunk el korunk technikai kísértéseiben, s ne meneküljünk azoktól a találkozásoktól sem, amelyek nélkül csak felületes utasok maradunk ebben a világban.

Ha vállaljuk ezt a magatartást, akkor felfedezzük, hogy semmi sürgős problémát nem oldhatunk meg szeretet és jóakarat nélkül. Felfedezzük, hogy a hit nem felesleges luxus a modern ember számára, hanem parancsoló szükséglet, ha emberhez méltó világban akarunk élni.

1978-ban, a Vienna International Community-ben
tartott előadás

Mihályi Gilbert

II. JÁNOS PÁL AZ EMBERI MÉLTÓSÁGRÓL

Századunk az ember elismerésének kora — jelentette ki Roosevelt elnök felesége, amikor 1948-ban az Egyesült Nemzetek megszavazta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. A II. Vatikáni Zsinat az első az összes zsinatok közt, amely munkásságának jó részét az emberre összpontosította. Itt már nem csupán a „lelkek üdvözítéséről" beszélt az Egyház, hanem — egyre jobban felismerve küldetését — az egész ember szolgálatát jelöli meg feladatának. „Az ember személyi méltóságának egyre növekvő öntudata jelentkezik, és jogai valamint kötelességei egyetemesek és sérthetetlenek" — jelenti ki az Egyház a Modern Világban című zsinati lelkipásztori okmány.

A Zsinat szellemében II. János Pál az Egyház munkásságának központjául az embert jelöli meg, és egyre jobban körvonalazza az ember méltóságának jelentését, illetve annak gyakorlati következményeit. Ezekből a pápai gondolatokból szeretnénk néhányat bemutatni ebben a tanulmányban.

Ki az ember? A hamis emberkép: embertelen humanizmus

II. János Pál elsősorban azt keresi, hogy mi a helye az embernek a világban, illetve milyen megbecsülést kap napjainkban.

A Szentatya erőteljesen rámutat, hogy a mai emberkép sokszor nem magasztos, az ember lealacsonyítását okozza: „Civilizációnknak talán egyik legnyilvánvalóbb gyöngéje az emberről alkotott elégtelen elképzelés. Kétségtelen, a különféle humanizmusok és az antropocentrizmus korában élünk. És mégis, paradox módon a legmélyebb aggodalmak kora ez. Az ember azonosságát és sorsát félti, hiszen korunk az embert eddig nem sejtett mértékben lealacsonyítja, az emberi értékeket idáig példátlanul lábbal tiporja." (A pueblai konferencia megnyitó beszéde, 1979. jan. 29-én.)

Mi ennek a lealacsonyításnak a lényege? Erre is megfelel ugyanebben a beszédében: „Mi ennek a paradoxonnak a magyarázata? Azt mondhatjuk: ez az ateista humanizmus könyörtelen paradoxona. Annak az embernek a drámája, akit megfosztottak lénye egyik lényeges dimenziójától, az abszolútumtól, és így a legsúlyosabb megcsonkításnak tették ki." Ugyanerre mutat rá Brasília fővárosban a kormány tisztviselőihez intézett beszédben 1980. június 30-án: „Az ember nem iktathatja ki a természetfeletti Istent anélkül, hogy önmagát ne szakítaná el léte teljességétől."

A pápa szerint az ember lefokozásának lényege az, hogy egydimenziós lénnyé nyilvánítják, és így elszakítják a „teljesebb ember"-ré válás forrásától. Isten tagadását csak az ember sínyli meg, ahogy látható korunkban az emberrel való ezerféle visszaélésben. Még saját vívmányai is sokszor veszélyeztetik

őt. „A mai világ fájdalmas ellentétben áll az Emberi jogok nyilatkozatával" – jelenti ki az Ember Megváltója c. enciklikájában.

Az emberről szóló igazság: Az ember evangéliumi érték

Korunk kórtünetének megállapítása után, amiben a burjánzó szekuláris ideológiák embertanát elégtelennek sőt egyenesen veszélyesnek bélyegzi, II. János Pál keresi az emberről szóló teljes igazságot. Ezért kezdte beszédét így a pueblai konferencián: „Nem szakmai szimpóziumra jöttünk össze, nem politikai parlamentként, nem tudományos vagy technikai kongresszusra, hanem az Egyház pásztorainak testvéri találkozójára. És mint pásztorok tudatában vagytok, hogy fő kötelességtek az igazság mestereinek lenni. Annak az igazságnak, amely nem emberi és okoskodó, hanem Istentől jövő igazság. Ez hozza magával az ember felszabadításának az elvét: megismeritek az igazságot és az igazság szabaddá tesz titeket" (János 8,32).

Majd így folytatta: „Az Egyház, hála az evangéliumnak, birtokában van az emberről szóló igazságnak... A sok humanizmussal szemben, amelyek gyakran megrekednek az ember pusztán gazdasági, biológiai vagy pszichológiai szemléletében, az Egyháznak joga és kötelessége azt az igazságot hirdetni az emberről, amit Mesterétől, Jézus Krisztustól kapott: ... Az emberméltóság számunkra evangéliumi érték."

Teológiai antropológia: keresztény humanizmus

Már most miben áll ez az evangéliumi, keresztény embertan? II. János Pál mindenekelőtt megjelöli ennek a teológiai antropológiának gyökerét, az emberi méltóságnak forrását. Az ember és értékének jobb megértéséért az Úristenre utal. Éspedig hármas vonatkozásban: Isten mint a Teremtő, mint a Megtestesült Ige és mint a Megváltó.

I. Az Ember Megváltója c. enciklikájában a pápa hangsúlyozza, hogy az ember „lélek és test" (1Tit 5,23), tehát Isten teremtménye. Vagyis nem a véletlen hozta létre, nem önmagától keletkezett, és nem az egyenes evolúció fejleménye, hanem a teremtő Isten különleges szeretetének megnyilvánulása, aki „saját képére és hasonlatosságára" (Ter 1,27) alkotta meg az embert. Ebben rejlik az emberlét értelme, méltóságának miértje.

Továbbá a teremtő Isten a maga szuverén akaratával és végtelen szeretetével rábízta teremtését, hogy „uralkodj felette" (Ter 1,26), azaz legyen az ember a földi élet irányítója, az egész teremtés kezelője. Amikor tehát az ember kifejleszti a benne rejlő képességet, tudományt, művészetet, technológiát stb. hoz létre, akkor a Teremtő nevében jár el, ezen isteni megbízatást gyakorolja. Az ember tehát nem akármilyen teremtmény, hanem a teremtő Isten munkatársa a világ fenntartásában, a teremtés építésében. Mindez felsőbbségét, nagyságát, értékét, méltóságát jelzi, ami Teremtőjétől ered.

II. Az Ige megtestesülése a másik gyökere az ember méltóságának: „Isten Fiának megtestesülése párját ritkító méltóságot kölcsönzött az embernek, mert ebben a misztériumban Ő bizonyos fokig minden emberrel egyesült" – tanítja a pápa Az Ember Megváltója c. enciklikájában. A megtestesülésben ugyanis a második isteni Személy, a Fiú felvette istenségébe az emberi természetet, azaz igaz ember lett s, ahogy Szent Pál mondja, egy közülünk, kivéve a bűnt. Az embernek eme benső kapcsolata Istenével rávilágít nagyságára, méltóságára.

III. A megváltás az ember személyi méltóságának alapja és egyben kinyilatkoztatása. „A megváltásban az ember újra ‚kifejeződött' és bizonyos értelemben újra teremtetett. Milyen fontosnak és értékesnek kell az emberi személynek lennie Teremtője szemében, hogy ilyen fönséges és csodás megváltót érdemelt: Isten Fiát küldte, hogy az ember el ne vesszék hanem örök élete legyen (Ján 3,16) ... A megváltásban az ember hatalmat kapott, hogy aki befogadja (a Megváltót), Isten gyermeke legyen." (Az Ember Megváltója enciklikából.) Ez az az „evangéliumi arisztokrácia", amiről Prohászka Ottokár beszél.

Az ember személyi méltósága tehát nem filozófiai gondolkodás szüleménye, nem politikusok műve, nem törvényhozók elhatározása, hanem annak ajándéka, aki az embert teremtette és a megváltásban új, isteni életre szülte. Ezért II. János Pál egyre hirdeti a II. Vatikáni Zsinat felhívását: „Az embereknek, akikben él a vágy önmaguk alapos megismerésére, Krisztushoz kell menniök" (Az Ember Megváltója enciklika). És Brasília fővárosban állami tisztviselőket figyelmeztet (1980. június 30-án): „Az ember végeredményben csak Krisztus misztériumában találhatja meg saját misztériumára a fényt."

Az emberi személy kritériuma a társadalmi-politikai-gazdasági rendnek

A mondottak alapján érthető, hogy a pápa az embert a társadalmi viszonyok elemzésében egyetemes mértéknek tekinti. „Olyan eszmém van az emberről – mondotta a Szentatya – amely azt mondatja velem, hogy az ember nem lehet a földi dolgok, anyagi javak, fogyasztási érdekek, gazdasági rendszer szolgája, vagy annak alárendeltje, amit termel. Az embert nem lehet és nem szabad senkinek és semminek a szolgájává tenni." A brazíliai Salvadorban (1980. július 6-án) kijelentette: „Az igazságos társadalom kialakításának kritériuma az ember ... Minden embernek joga, hogy a társadalom tisztelje emberi méltóságát és engedje, hogy olyan élete lehessen, ami megfelel méltóságának."

Az egyház az emberről szóló igazságot hirdeti

Az Egyház missziójának lényegéhez tartozik, hogy hirdesse az ember méltóságát. „Az Egyháznak küldetése betöltésében az emberi méltóság jelzi az utat, amelyen járnia kell" (Az Ember Megváltója enciklika). A pueblai konfe-

rencia megnyitóján pedig ezeket mondta II. János Pál: „Az az igazság, amellyel az embernek tartozunk, mindenekelőtt a róla magáról szóló igazság. Mint Jézus Krisztus tanúi, hírnökei, szószólói és szolgái vagyunk ennek az igazságnak." Majd hozzáteszi: „Sok más humanizmussal szemben, amelyek gyakran megrekednek az ember pusztán gazdasági, biológiai vagy pszichológiai szemléletében, az Egyháznak joga és kötelessége azt az igazságot hirdetni az emberről, amelyet Mesterétől, Jézus Krisztustól kapott."

E kötelesség szellemében II. János Pál lelkipásztori útjain terjeszti az emberről szóló evangéliumi örömhírt: „Útjaim pápai szolgálatom jelentős részét képezik, és egyben az Egyház lelkipásztori kormányzását is munkálják. Különleges apostoli jellege van és szorosan lelkipásztori célja, de mindehhez hozzájön, hogy az emberről, értékéről és méltóságáról szóló üzenetet terjesszem. Apostoli zarándoklataimban, (amelyek elvisznek a föld minden részére) azt akarom, hogy Isten segítségével üzenet hordozója legyek, és minden lehető módon közreműködjem abban, (ami az én szerepem) hogy a világon az ember valóságának és igazi értékének felismerése felülkerekedjék, ti., hogy nincs bezárva szoros emberközpontúságba, hanem szabadon nyílt Isten felé" (Állami tisztviselőkhöz Brasília fővárosban). Kenyában (1980. május 6-án) a diplomáciai testülethez így szólt: „Íme, ismét erre térve, nem habozom utalni az emberről szóló igazságra..." Accraban pedig (1980. május 9-én) így magyarázta küldetését: „Úgy jöttem ide, mint alázatos szolga, aki meg van bízva az egész emberiséghez szóló hivatással, hogy ti. hirdessem minden emberi lény alapvető egyenlőségét, méltóságát és jogait, hogy élhessen igazságosságban, békében, testvériségben és szolidaritásban."

Az Egyház hivatása vonalán szolgálja az embert

Mit tesz az Egyház az emberért? Miben áll az emberről szóló igazság hirdetése? II. János Pál nem győzi hangsúlyozni, hogy az Egyház Krisztusról kapott hivatása szellemében szolgálja az embert. Ebbéli egyik fő megnyilatkozása a pueblai konferencia megnyitó beszéde: „Amikor az Egyház jelen van az emberi méltóság védelmének vagy előmozdításának területén, ezt hivatásának vonalán teszi. Igaz, küldetése vallásos, nem pedig társadalmi vagy politikai jellegű... Nem opportunizmusból, nem újdonsághajhászásból védelmezi az emberi jogokat, hanem hiteles evangéliumi elkötelezettségből... Ehhez az elkötelezettséghez híven az Egyház szabad akar maradni az ellentétes rendszerek között. Csakis az embernek fogja pártját, ... nem erőszak, hatalmi intrikák vagy politikai rendszerek által, hanem az emberről szóló igazsággal, amely a jobb jövő felé vezető út. Nincs szüksége, hogy rendszerekhez és ideológiákhoz folyamodjék annak érdekében, hogy szeresse, védelmezze, előmozdítsa az ember felszabadítását. Hiszen annak az üzenetnek a központjában, amelynek letéteményese és hírnöke, elég ihletést talál, hogy a testvériség, az igazságosság és a béke érdekében cselekedjék."

Az emberhez méltóbb földi élet

Az Egyháznak ezen emberszolgálata a gyakorlatban úgy valósul meg, hogy lelkipásztori tevékenységével olyan világ kialakításán dolgozik, amely az embert segíti, hogy emberi létéhez méltóan élhessen.

Rio de Janeiroban (1980. július 2-án) II. János Pál az államok vezetőire apellál: „Különösen azok, akiknek hatalmuk van, s akiktől a népek élete és viszonya függ, tegyenek meg mindent, hogy országukban minden ember élete emberibb lehessen, azaz mindinkább méltó az emberhez." Az Ember Megváltója c. enciklikában hangsúlyozza, hogy ez a szolgálat az emberellenes erők elhatalmasodásának megelőzésére is vonatkozik: „Az Egyháznak ismernie kell mindazokat az akadályokat, amelyek megnehezítik az emberiség törekvéseit, hogy az életet egyre emberibbé tegye, s egyben meg kell tudni őket előzni, hogy az emberi személy élete emberi méltóságával harmóniában lehessen."

A kritika és az embertelen gyakorlatok elítélése szintén része ennek az emberszolgálatnak: „... ellene mond minden zsarnoki uralomnak, rabszolgaságnak, jogtalan megkülönböztetésnek, erőszaknak, a vallásszabadság elleni merényletnek, az emberrel való mindennemű igazságtalan bánásmódnak és mindannak, ami az élet ellen irányul" (A pueblai beszéd).

Reformok sürgetése elengedhetetlenül hozzátartozik ehhez a munkához: „Az Egyház nem szűnik meg hirdetni olyan reformokat, amelyek szükségesek azoknak az értékeknek a biztosítására és előmozdítására, amelyek nélkül egy társadalom sem virágozhat. Ezek a reformok teszik lehetővé az igazságosabb élet kialakítását, és megfelelnek az emberi személy méltóságának. Az Egyház sürgeti a felelőseket a közjó munkálására, elsősorban azokat, akik keresztényeknek vallják magukat, hogy kellő elhatározással és bátorsággal, okossággal és hatékonysággal megvalósítsák azokat a reformokat, amelyek keresztény elveken, valamint tárgyilagos igazságosságon és helyes társadalmi etikán nyugszanak" (Brazília fővárosában).

A tudományt és a technológiát is gyakran kell figyelmeztetni, hogy az embernek ne fenyegetésére, hanem áldására váljék: „Minden tudomány mint emberről szóló és emberért való tudomány teljesedik be... De, mint minden emberi cselekvés, éppen úgy a tudományos működés és technikai alkalmazása kétes jellegű. Amit az ember létrehoz, az őt magát fenyegeti. A hirosimai katasztrófára gondolva Jakob Robert Oppenheimer, a fizikus elismerte: ‚A fizikusok megismerték a bűnt.' ... Ideje, hogy az ember ismét ura és célja legyen a tudománynak és technikának, hogy szellemének és kezeinek műve ne nyelje el őt és környező világát. Ennek érdekében a tudománynak, technikának és politikának föl kell tenniök maguknak azokat a kérdéseket, amelyek az egyes emberre és éppen így az egész emberiségre is vonatkoznak... A filozófia és vallás kérdései ezek, és a tudományos-technikai működés értelmére, határai-

ra, prioritásaira és ellenőrzésére vonatkoznak" (Ausztriában a tudomány, művészet és tömegtájékoztatás eszközeinek képviselőihez, 1983. szept. 12-én).

Az államokkal karöltve akar az Egyház dolgozni az ember boldogulásáért: „Tiszteletben tartja az állam felelősségét anélkül, hogy beleavatkoznék politikai feladataiba. Így csak annál nagyobb tekintélyt szerez, hogy az igazi szabadságra intsen, az emberi személy elidegeníthetetlen jogaira, méltóságára és isteni hivatására figyelmeztessen. Az ember igazi szabadsága és méltósága nevében az egyháznak mindenekelőtt az a feladata, hogy állást foglaljon az erkölcsi lelkiismeret megőrzése és a lelkiismeret előtt igazolható erkölcsi cselekvés mellett, éspedig nemcsak az egyéni, hanem a társadalmi életben is. Eszerint mindig lelki megbízatása indítja, hogy oly határozottan síkra szálljon — az államokkal karöltve — az ember ideigtartó érdekeiért is: az igazságosságért, a békéért, emberhez méltó együttélésért és az erkölcsi rend határozott megvédéséért a családban és a társadalomban. Az egyháznak ez a konkrét szolgálata csak még sürgetőbb olyan korban, amikor a társadalmi rend alapjait az alapvető emberi értékek fokozódó megvetése aknázza alá, magát az embert fenyegetve legbensőmélt óságában. A modern pluralisztikus állam sem mondhat le a törvényhozásban és a nyilvános életben az etikai normákról, különben az egyes ember és a közösség java nagy kárt szenved" (Ausztriában az államelnök látogatásakor, 1983. szeptember 11-én).

Az emberi jogok az emberi méltóság gyakorlati követelményei

Mivel az emberi méltóság az emberi jogokban bontakozik ki, a pápának szívügye az emberi jogok előmozdítása. Brazília fővárosában így buzdít tiszteletükre és biztosításukra: „Kérem az Úristent, hogy minden brazíliai tisztelje és lássa tisztelve minden nép alapvető jogait. Az Egyház életében állandó gond, hogy annak az evangéliumnak az erejében, amely rá van bízva, hirdesse és védje ezeket a jogokat. Tehát ne szűnjetek meg minden jó akaratú embert arra bírni és bátorítani, hogy tisztelje és gyakorolja ezeket a jogokat: az élet, a biztonság, a munka, az otthon, az egészség, a nevelés, a magán és nyilvános vallásgyakorlat, a közügyek intézésében való részvétel stb. jogát."

Ezt a keresztény humanizmust nemcsak általánosságban hirdeti II. János Pál pápa. Egészen konkrétan is megjelöli, hogyan fedezze föl, tisztelje, élje át és fejlessze tovább az egyén mindennapi életében a humánumot. Enciklikáiban, leveleiben és világjáró lelkipásztori útjain elmondott beszédeiben arra buzdít, hogy álljunk ellent a szekularizmusnak, az elkereszténytelenedett kultúra csábításainak. Amikor tehát a hit elmélyítésének szükségességét hangsúlyozza, s Jézus tökéletesebb megismeréséről beszél, azon fáradozik, hogy elvezessen hitünk egyre igazibb megéléséhez, amibe beletartozik emberi méltóságunk megbecsülése. Ezért sürgeti az Egyház szociális tanításainak megértését illetve megvalósítását. Ezért emlékezteti a világi híveket arra, hogy —

keresztségük erejével – elsődleges hivatásuk a világban van, ott kell lenniük „só", „világosság" és „kovász". Vagyis alakítsák ki magukban a teremtő Isten terve szerinti emberséget, és apostolságukkal terjesszék ezt az emberek között.

Az emberi méltóság megélésére a Szentatya szerint nem kell külön keresni az alkalmat. Advan van az mindennapjainkban. Legelső az élet ajándékának megbecsülése, szeretete, ápolása és védelme. Amit II. János Pál az abortuszról, a mesterséges fogamzásgátlásról, öngyilkosságról, pornográfiáról stb. mond, az mind ösztönzés, hívás és útmutatás az emberi humánum megvalósítására. Mit tettem az életért? Ez a napi lelkiismeretvizsgálatunk állandó kérdése.

Másodszor a szekszuális élet elvadulásában rejlő veszélyekre figyelmeztet. Családokhoz, ifjúsághoz, új házasokhoz intézett szerdai fogadások beszédeiben arra int, hogy ne adják meg magukat a pogány korszellemnek, hanem becsüljék meg és tiszteljék a nemiséget, mint emberi hivatást, amely a Teremtő szándéka szerint emberségünknek különleges dimenziót ad, az élet keresztény szolgálatára kötelez, s emberi méltóságunk kifejezésére tesz alkalmassá.

A kábítószerek elleni küzdelem is keresztényi kötelesség, hisz azok használata emberi méltóságot rombol. A film, a televízió, a rossz társaság miatt állandó csábítás kísérti az egyént, s arra készteti, hogy tartson a tömeggel, ússzon az árral. Pedig mennyi emberi kínt, gyötrelmet és katasztrófát okoz ez a „modernség". A kábítószerek kultusza emberellenes, az emberséget megtöri s idővel teljesen kioltja. II. János Pál nem szűnik meg egy percre sem figyelmeztetni a mai boldogságkereső embert, hogy a „modern" kultúra csaló ábrándjaival szemben, azok ellenére juttassa érvényre az emberséget és az istengyermekséget. Az emberi boldogság, a lelki harmónia és béke egyik alapfeltétele a tiszta humánum megőrzése és átélése.

A lélek kiüresedése helyett kiteljesülésre, manipulálás és kizsákmányolás helyett igazságra és szeretetre, evilági küldetésen túl eszkatologikus boldogságra hivatott az ember. „Krisztus a tökéletes ember. Aki Krisztust követi, teljesebb emberré válik" – visszhangozza II. János Pál a II. Vatikáni Zsinat Az Egyház a Modern Világban című konstitúciójának vallomását.

S a Szentatyának gondja van arra is, hogy a keresztény humanizmus követelményét az emberi kapcsolatokban is megjelölje. Az alapvető eligazítás ez esetben is az evangéliumból jön: „Amit nem akarsz, hogy neked cselekedjenek az emberek, te se cselekedd nekik. „Ez pozitív értelemben azt jelenti, hogy „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat". Azaz minden emberi vonatkozásban ennek a humánumnak kell érvényesülnie. Mindnyájunkat számtalan kapcsolat fűz össze embertársainkkal, s ezért mindenekelőtt ezekben kell érvényesítenünk a keresztény hitből fakadó emberségünket.

Sinkó Ferenc

MINDIG ÚTBAN VOLT...

Az első és második világháború közötti két évtizedben a csehszlovákiai magyar katolikus társadalom életét három pap munkássága fémjelezte és határozta meg a helyi kereteken és a napi eseményeken túlmutató távlatokkal: Fischer-Colbrie Ágoston kassai püspöké, Pfeiffer Miklós kassai kanonoké és Mécs László premontrei kanonoké, Királyhelmec plébánosáé, a költőé. Az intézményeket és kereteket, amelyeket létrehoztak, elsodorták az események, de tanításaikban sok, sőt egyre több az időszerű és a maradandó. S nem csupán a katolikusok számára.

Annak, hogy közülük most Pfeiffer Miklósról emlékezünk meg, különös oka is van: 1987. március 12-én lenne száz esztendős, ha 1979-ben, élete 93-ik esztendejében magához nem szólítja mennyei főpapja, akit nem érzelmes lángolással, hanem embertestvérei makacs és szívós szolgálatával szeretett. Életét – bár azt számos fordulat tagolta –, két fő szakaszra lehet felosztani: kassai kanonoksága és svájci magyar főlelkészi korszakára. A jelen megemlékezés élete első szakaszának eseményeit öleli fel (későbbi élete néhány vonását l. 43. Szolgálat 79. és 97. o.). E sorok írója évekig élt vendégként kassai lakásában, amely inkább emlékeztetett könyv- és folyóiratraktárral körülvett szerzetesi cellára, mint kanonoki házra.

Pfeiffer Miklós Sopronban született, tőzsérségből meggazdagodott évszázados múltú famíliából. Az anyakönyvi bejegyzés szerint atyja Pfeiffer Gyula gazdász, bérlő volt, anyja Pfeiffer Mária. A szülők és a népes rokonság világi pályára szánta őt, hogy folytassa a családi hagyományt: a vagyon gyarapítását. Miután Sopronban elvégezte elemi iskoláit, Pestre küldték gimnáziumba, hogy utána közgazdasági tanulmányokat folytasson.

A család ifjú tagja azonban semmi hajlandóságot nem érzett magában, hogy a pénz és a vagyonszerzés farkastörvényei szerint működő arénába lépjen. Rendkívül érzékeny idegrendszert kapott örökségül. Gyermeki kedélyét, diákos humorát azonban élete végéig megőrizte. De nyájas mosolya és tanáros komolysága mögött iszonyodott a szagoktól, a kutyáktól, a vértől, a bacillusoktól és a betörőktől.

S mégsem volt benne semmi beteges. A fizikai dolgokban megnyilatkozó fóbiája egy sokkal mélyebb érzékenységnek, a kiélezett erkölcsi és szociális lelkiismeretének voltak kísérő jelenségei, vetületei. Érzékenységét, emberséges szívét tanáros pedánssággal és komoly ábrázattal takarta el, de a figyelmes szemlélő észrevette, hogy cvikkere mögött piros karika támad a szeme körül, ha emberi szenvedésről, szegények gyötrődéseiről, emberek esendőségéről hallott.

Egyik életrajzírója, aki ugyancsak jól ismerte őt, írta egy róla szóló megemlékezésében, hogy Pfeiffer Miklóst, eszmélődése idején, gimnazista korában

mélységesen felháborította, amikor meglátta a családja birtokain dolgozó cselédek és munkások nyomorát. Felháborodásában nemcsak a családi vagyon gyarapítását utasította el magától, hanem úgy döntött, szerzetes lesz, valamelyik kolduló rend tagja. Erős és korán jelentkező intellektualitása a két kolduló rend közül, érthetően, a domonkosok felé vonzotta. Atyját elég korán elvesztette. Édesanyja férjhez ment Lóskay Gáborhoz, aki később tábornok, kassai hadtestparancsnok lett. Mostohaapját szerette, de azt, hogy kolduló szerzetes kíván lenni, először se neki, se a família többi tagjának nem merte elmondani. Mikor 1904 tavaszán érettségizett, táviratban közölte elhatározását hozzátartozóival.

Családi vihart kavart fel bejelentésével. Ha már sem a vagyont nem hajlandó tovább gyarapítani — háborgott a família — sem utódokat adni, lépjen legalább világi papi pályára, ahol karriert futhat be. Mikor kiderült, hogy azért akar kolduló barát lenni, mert „szocialista lett", a család, hogy minél távolabb kerüljön a társadalmi problémáktól, a svájci Fribourgba küldte egyetemre. Tisztában voltak-e övéi azzal, hogy ezt az egyetemet a domonkosok vezették és hogy itt érlelődtek azok az eszmék és gondolatok, amelyek alapján XIII. Leó a Rerum Novarumot megfogalmazta?

Ő az egyetemen mindenesetre a bölcseleti és hittudományi tárgyak mellé beiktatta a szociológiát is. Aquinói Szent Tamás hatalmas életművéből pedig a szociális erényekről szóló tanításaira vetette rá magát. A tárgykör mellett meg is maradt élete végéig, mindig arról álmodva, hogy ha csökken pasztorációs és közéleti elfoglaltsága, közzéteszi idevágó tanulmányait.

Az egyház és Aquinói Szent Tamás szociális tanainak ismeretét és művelését egy pillanatig se tekintette elvont, írószobára és katedrára korlátozott feladatnak: a konkrét társadalmi problémák és feladatok megoldását kereste bennük. Az 1909/10-es iskolai évben ezért is iratkozott be kedves tanára, Beck József, a híres svájci pap-szociológus speciális kollégiumára, amelyen a professzor XIII. Leó Rerum Novarum-át elemezte.

A kollégiumon nemcsak magával a pápai körlevéllel, a modern szociális katolicizmus kartájával ismerkedett meg, hanem azzal az alappal is, amelyből az kinőtt: az „Union de Fribourg" munkásságával. Az Uniót 1884-ben hozta létre Mermillod genfi püspök majd bíboros, aki Fribourgban székelt. Azt tűzte ki feladatául, hogy állandó szociálpolitikai munkaközösséget létesítsen a különböző országok vezető katolikus-szociális kutatóiból, tudós egyéniségeiből. Ezek évente tanulmányi eszmecserére gyűltek össze, hogy a katolikus tanítás fényében olyan kérdéseket tisztázzanak, mint a tulajdon, a kamat, a munkások védelme, az államok munkásvédő feladatai és kötelességei. S mindezt nem pusztán az elméleti tisztázás szintjén, hanem keresték a konkrét és gyakorlati megoldásokat. Az Únió összejöveteleinek jegyzőkönyv anyagát évről-évre megküldték XIII. Leó pápának. A pápa ezekből merítette nagyjelentőségű körlevelének, a Rerum Novarum enciklikának anyagát és mondanivalóját.

Mi, Miklós kanonok későbbi tanítványai nem egyszer vetettük fel a kérdést magunk között: miért nem mélyedt bele jobban az íróasztal melletti munkába? Nos, azt hiszem, itt a magyarázata: már főiskolai tanulmányai hatása alatt megérlelődött benne az a felfogás és meggyőződés, hogy a szociális kérdések megoldása nemcsak elméleti feladat, hanem gyakorlati társadalmi munkát, nevelést, kapcsolatok keresését, eszmecseréket és vitákat is megkövetel. Ez a meggyőződése határozta meg egész további életét, eredményeit és próbálkozásait.

Kezdetben úgy tűnt, hogy az elméleti munka területén marad, tudományos tevékenység mellett köt ki. Miután 1909-ben pappá szentelték, tovább folytatta fribourgi egyetemi tanulmányait. 1913-ban avatták doktorrá, amit aztán a pesti Pázmány Péter egyetemen is nosztrifikáltatott. Bölcselet-doktori értekezésének címe: „Die Klugheit in der Ethik von Aristoteles und Thomas von Aquin". Tárgya jellemzi őt. Semmit se tisztelt és értékelt annyira, mint az értelmet és az okosságot, semmit se utált annyira, mint az emberi butaságot. „Ha megkérdik tőlem, mit utálok jobban — szokta mondani — a bűnt-e avagy a butaságot, habozás nélkül válaszolom, hogy ez utóbbit. Mert a butaságból születik a bűn."

A domonkos rendhez fűződő kapcsolatát hiányosan mutatnánk be, ha nem utalnánk fribourgi tanulmányai másik gyümölcsére és hatására, amely a magyar múlthoz kapcsolódik. Doktori vizsgát tett a rend történetéből is. Disszertációjának, amely nyomtatásban 1913-ban jelent meg Zürichben, tárgya és címe: „Die Ungarische Dominikaner Ordensprovinz, von ihrer Gründung, 1221, bis zur Tataren Verwüstung 1241—42". Művében részletesen tárgyalja a magyar domonkosok keleti expedícióját: 1232 és 1237 között négyszer keresték fel az Ural és a Volga vidékén maradt magyarokat. Mindenekelőtt azt bizonyította be, amit az ő nyomán azóta általánosan elfogadott a történetírás: Julianus jelentése, amelyet útjáról készített — hiteles.

Még egy domonkos tárgyú könyvét kell megemlítenünk: „A domonkos rend magyar zárdáinak vázlatos történetét", amely 1917-ben jelent meg Kassán. Ilyen irányú munkáinak értékét jelzi például, hogy Joan Ferenc, a csángó származású, románná lett minorita, „A kunok és püspökségük" c. tanulmányában (magyarul 1981-ben jelent meg Domokos Pál Péter fordításában a Szent István Társulat kiadásában), Pfeiffer Miklós domonkos vonatkozású könyveit használja legfontosabb forrásként.

A domonkos missziók és a keleten maradt magyarság történetének kérdései élete végéig, társadalmi és szervező munkássága legzsúfoltabb időszakaiban is foglalkoztatták. Ilyen irányú tanulmányairól több cikket írt, rádióelőadást tartott.

S ha már a család ellenkezése miatt nem ölthette fel a Szent Domonkos ruháját, legalább harmadrendi lett, hogy — amint sokszor emlegette e sorok írója előtt — legalább azt a jogot biztosítsa magának, hogy a szeretett rend ruhájában temessék el.

+

Lelkipásztori működését a nyitrai egyházmegyében kezdte, de hamarosan átlépett a kassai egyházmegye kötelékébe, amelynek 1904 óta koadjutorként, 1907-től pedig megyés püspökként Fischer-Colbrie Ágoston volt főpásztora. Kétségtelen, elhatározásának egyik oka az volt, hogy ekkor már Kassán élt az édesanyja és mostohaapja, Lóskay Gábor tábornok. Bizonyos azonban az is, hogy átlépését nemcsak szívesen látta, de Fischer-Colbrie püspök szorgalmazta is, aki, hogy egyházmegyéjét kiemelje előbbi elhanyagolt állapotából, igyekezett kitűnő munkatársi gárdát szervezni maga köré.

Kassán az egyházmegyei szeminárium tanáraként kezdte meg a működését a fribourgi végzettségű fiatal pap. A püspök hamarosan látta, hogy jól választott: szociális munkájának hasznos segítőjét és folytatóját szerezte meg benne. Viszonyuk épp ezért nem maradt meg a jó főnök és az elsőrangú beosztott munkatárs szintjén, hanem őszinte fegyvertársi barátsággá fejlődött. Miklós kanonok későbbi vallomásaiból és visszaemlékezéseiből tudom, hogy a püspök vezető állásra is nevelte fiatal munkatársát, s igyekezett érlelni és kiteljesíteni szellemi és erkölcsi adottságait. Felcsillant annak lehetősége is, hogy a fiatal pap a katolikus szociológia egyetemi tanára lesz. Ekkor azonban közbelépett – az anyai ambíció. Lóskay Gáborné nagy anyagi áldozattal kanonoki státust alapított a kassai egyházmegyében, azzal a kikötéssel, hogy annak első javadalmasa az ő fia legyen. A püspök, hogy megtartsa fiatal munkatársát és biztosítsa szabad és független mozgását, támogatta az anyai törekvést; 1916-ban 29 esztendős fejjel Pfeiffer Miklós kassai kanonok lett.

Az eddig töretlenül ívelő papi karriert azonban hamarosan nehéz próbatétel elé állították a történelmi események. Az első világháború befejezése és a központi hatalmak veresége a forradalmak sorát lobbantotta lángra Közép- és Kelet-Európában. Magyarországon 1918 októberében kitört a Károlyi Mihály és Hock János nevével indult ún. őszirózsás forradalom, s országszerte mindenütt megalakultak szervei, a Nemzeti Tanácsok. Fischer-Colbrie Ágoston a magyar püspöki karból az elsők között csatlakozott az új rendhez. Amint az új rendszerre tett esküjében hangoztatta: azt várta, hogy az alapvető krisztusi tanítások jutnak érvényre általa, az elnyomást és a szegénységet számolja fel, és az igazságosabb társadalmat valósítja meg. Fischer-Colbrie fiatal papként lefordította a Rerum Novarumot; Pfeiffer Miklós a fribourgi egyetemen, XIII. Leó enciklikájának tűzhelyén alakította ki szociális kérdésekben elfoglalt álláspontját. Érthető volt tehát a püspök megtartása és az is természetes, hogy a kanonok mindenben osztotta és támogatta püspöke álláspontját.

A püspök 1918. november 28-i körlevelében tájékoztatta papságát, hogy Budapesten a magyar püspöki kar jóváhagyó tudomásulvételével az egyháziak anyagi és egyéb ügyeinek intézésére megalakult az Országos Papi Tanács, a kassai egyházmegyében pedig annak egyházmegyei szervezete, az új intézmény élére Pfeiffer kanonokot nevezte ki. Mielőtt azonban az egyházmegyei papi tanács megszervezése esperesi kerületi szinten megtörtént volna, felküld-

te fiatal munkatársát Budapestre, hogy az Országos Papi Tanácsban képviselje az egyházmegyét, igyekezzék ott érvényesíteni a Rerum Novarum szellemiségét, gondolatvilágát.

Pesten Pfeiffer Miklós olyan örvénybe került, amelyen nemhogy a jóhiszemű fiatal pap, de egy tapasztalt öreg róka se tudta volna egykönnyen és saját kára nélkül átverekedni magát. Két erő küzdött a Papi Tanács ügyében. Az egyik az a radikális és egyre forradalmibb követeléseket hangoztató papi csoport, amely elsősorban az ország megszállt területeiről elmenekült fiatal papokból állt, élükön az erdélyi Szalay Mátyással. A másik álláspontot a püspöki kar konzervatív része képviselte a hercegprímással, Csernoch Jánossal az élén, aki az új szervezetben az egyházi rend és annak törvényei elleni lázadást látott. A Papi Tanácsok intézményét nem helyeselte, csak „jóváhagyólag tudomásul vette" a körülmények kényszerítő hatása alatt, s mindent megtett, hogy működését gátolja.

A Papi Tanács 1919. január 15-én és 16-án tartotta meg egyetlen összejövetelét. A tanácskozásokban a püspöki karból csak Prohászka Ottokár vett részt. Fel is szólalt. Felszólalásában jogosnak mondotta az alsó papság követeléseit „mindaddig, amíg ezek krisztusi szellemben történnek".

Felszólalt Pfeiffer Miklós is. Bírálta az egyház gazdagságát, különösen az egyházi nagybirtokok létét. Kifogásolta, hogy az egyházat nemegyszer öreg, sőt elaggott emberek kormányozzák. (Ebben is főpásztora álláspontját képviselte.)

Olyan elveket fogalmazott meg tehát, amelyeket a II. Vatikáni Zsinat és az utána következő reformok valóra váltottak. Akkor azonban megbotránkoztatta a papságnak nem csupán konzervatív elemeit, de Prohászkát is. „Ezen az esti ülésen – írta utóbb – P. kassai kanonok is tartott egy lapos beszédet arról, hogy az egyház, ha megértette az idők jeleit, győzött; applikáció: Nagy Konstantin, a középkor – mind rossz applikációk voltak, csodáltam ez ember felületességét. Még inkább csodálkoztam, mikor hallottam, hogy a szocialista pártba belépett" (Soliloquia II. 2. old.).

A konstantini egyház kérdésének taglalása meghaladná egy rövid portré kereteit, de a személyi kérdést illetően meg kell állapítani, hogy Prohászkát félrevezették informátorai. Pfeiffer Miklós nem a szocialista pártba, hanem – Giesswein példáját követve – a Károlyi pártba lépett be. Károlyiék hasznos munkatársat láttak a fiatal kassai kanonokban, akitől azt remélték, hogy nyelvtudásával (öt nyelvet beszélt magas szinten) és nyugati kapcsolataival kitűnő szolgálatokat tehet a fiatal magyar demokráciának. Ezért nevezték ki miniszteri tanácsosnak a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumban. Posztját azonban nem foglalhatta el: a Károlyi kormány lemondott. Pfeiffer Miklós egy ideig még Pesten időzött, tovább keresve a módjait, hogyan illeszkedhetne be az egyház az új rendbe. Amikor azonban véglegessé vált, hogy Kassa Csehszlovákiához került, elhagyta a magyar fővárost és Ausztrián át visszatért egyház-

megyéjébe. A Tanácsköztársaság leverése után az első püspökkari konferencia Szalay Mátyással együtt kitiltotta őt is Budapestről.

+

Ellenfelei szinte élete végéig megpróbálták felhasználni ellene az őszirózsás forradalom alatti pesti „szereplését", még azt is tudni vélték, hogy a püspöke felfüggesztette. Ebből egy szó sem volt igaz. Az azonban igaz, hogy alaposan kiértékelték együtt pesti próbálkozásainak tanulságait. S ezekhez a kanonok élete végéig ragaszkodott: személyesen többé nem vett részt pártpolitikai kezdeményezésekben, teljesen a társadalmi, nevelői és kulturális munkának szentelte egész további életét, még pedig oly módon, hogy az lehetőleg része legyen lelkipásztori feladatainak: a lelkek minden ideológiai, nemzeti, nyelvi, faji megkülönböztetésen felülemelkedő szolgálatának.

Élete további fejleményei közül négyet kell megemlíteni, ha hitelesen akarjuk felvázolni arculatát és jelentőségét: kassai és országos viszonylatban kifejtett előadói tevékenysége (úgy is megfogalmazhatjuk: egy szociálisan művelt katolikus intelligencia nevelése); az IKA nevű nemzetközi katolikus békemozgalomban végzett munkája; a kassai nyomortanyán, a „barakkokban" vállalt lelkipásztori fáradozásai; s bekapcsolódása a két világháború közötti csehszlovákiai kisebbségi ifjúsági mozgalmakba, ami társadalomnevelő munkásságának kiteljesedése lett.

Előadói tevékenységét a szó legszorosabb értelmében vett nevelő munkának szánta. Feljegyzései szerint mintegy ezer előadásban ismertette Kassán és a Köztársaság más városaiban, magyar és másnyelvű, katolikus és vegyes közönség előtt Aquinoi Szent Tamás erkölcstanát, főként a szociális etikájáról szóló tanításait, elsősorban éppen azokat a tételeit, amelyek ismeretét a huszadik századnak nemcsak katolikus, hanem egyetlen társadalma sem nélkülözheti. Ilyen jellegű munkájának két legfontosabb kerete a Fischer-Colbrie püspök alapította Keresztény Társadalmi Kör és az ugyancsak általa létesített Szociális Misszió Társulat volt.

Az IKA katolikus békemozgalom 1920-ban indult meg. Elindítói nem tömegszervezetnek szánták, hanem a legtekintélyesebb katolikus szellemek, tudósok, teológusok, írók nemzetközi találkozóhelyének, ahol a legidőszerűbb társadalmi kérdéseket megvitatják és a megoldásukhoz vezető utakat, módokat Európa közvéleménye elé tárhatják.

Pfeiffer kanonok, püspöke jóváhagyásával és biztatására 1923-ban kapcsolódott be a mozgalomba. Nyelvtudására és munkabírására hamarosan felfigyeltek az IKA vezetői, és már a következő évben megválasztották a mozgalom ügyvezető igazgatójának. Tisztségét mindaddig megtartotta, amíg — 1930-tól kezdve — az ifjúság körében vállalt munkája le nem kötötte minden erejét. Az IKA-mozgalom jellemzésére egy példát hozzunk fel: a világ népesedésének kérdésével foglalkozó 1929. évi kongresszust Pfeiffer Miklós szervezésében Budapesten rendezte meg. Olyan személyiségek vettek részt a ta-

nácskozásokon, mint Waitz felszentelt püspök, Ernst Arnou, az Action Populaire vezetője, P. Falloir, a Nemzetközi Katolikus Tanulmányi Unió képviselője, Müller és Prümmer egyetemi tanárok, Wolkenberg Alajos, a Pázmány egyetem rektora, Vass József népjóléti miniszter. A kongresszus Veni Sancte-ját Orsenigo nuncius, záróbeszédét pedig Serédi Jusztinián esztergomi bíboros hercegprímás tartotta meg, akinek előde kitiltatta Pfeiffer Miklóst Budapestről.

Ágoston püspök példája ihlette kanonokunkat egyik legkedvesebb vállalkozására, a kassai nyomortanya pasztorálására. A város akkori határán kívül, a köztemető táján, a Pesti út mellett az első világháború alatt sebesült tábort létesítettek. Amikor a háború véget ért, mielőtt a város felszámolhatta volna a hevenyészett épületsort, majd kétezer főnyi nincstelen és földönfutó ember költözött a kopott falak közé. Nyomortanya lett a katonai kórháztelepből, annak minden jellegzetességével, tömeglakásokkal, betegségekkel, bűnözéssel együtt.

A telepet a Karitász kassai fiókja, pontosabban a Fischer-Colbrie püspök által telepített „szürke nővérek" vették gondjukba. Családlátogatással és gondozással kezdték munkájukat, majd napközi otthont létesítettek, hogy a telepi családos asszonyok, anyák munkát vállalhassanak. A nővérek vetették fel azt a gondolatot, hogy a napközi otthon helyiségében vasárnaponként legyen szentmise. Az ötlet megvalósult: 1931. január 18-án Kassa plébánosa, Tost Barnabás prelátus kanonok bemutatta a barakk-kápolnában az első szentmisét. A nyomortanya lelki gondozását Pfeiffer Miklós vállalta magára. Első tényked eséként felszentelte a nyomortanya kis, ötvenkilós harangját.

Ettől kezdve 1945-ig — ha nem volt úton — minden vasárnap ő mondott misét a barakkbeli szegényeknek. Egész magatartásában igyekezett megvalósítani elképzeléseit a szegények papjáról. Vasárnaponként kerékpáron karikázott ki a barakk kápolnájáig; a női kerékpár ülését kényelem végett a lehető legalacsonyabbra eresztette le, ferencjóskáját vagy reverendáját, — hogy az bele ne gabalyodjék a küllőkbe — a hasára szíjazta, kalapját, hogy a szél el ne vigye, fekete zsinórral hozzápányvázta kabátja gombjához. Cvikere hánykolódott nagy orrán, amíg a kegyetlen macskaköves úton kizötyögött a telepre, de a nyájas mosoly nem tűnt el keskeny ajkáról.

Lelkipásztori munkáját nem korlátozta a misézésre. Mennyit áldozott anyagiakban, azt a vele élő sem tudta megállapítani. Azt azonban tapasztaltam, hogy — ha receptet hozott a szegény és orvosság kellett neki — egyetlen egy sem ment el tőle meghallgatatlanul. A legszegényebb családok gyermekeinek iskolai könyveket, segédeszközöket vásárolt. A kápolnát felszerelte menyasszonyi ruhával, hogy a legszegényebb barakki lány is fehérben eskűdhessen. Labdarúgó csapatot szervezett. A csapat tagjait rendszeres időközönként ebéden látta vendégül. De meghívta időnként asztalához a telep legszegényebb koldusát is.

Romantikus játék lett volna mindez? Vagy éppen önreklámozás? Nagyon tévedne az, aki ezt hinné. Fischer-Colbrie püspök egyik alapelvét valósította meg a maga módján, amely szerint sem a pap, sem a társadalmi feladatok

munkása nem lehet meg anélkül, hogy állandó és közvetlen emberi kapcsolatot ne tartson fenn a rászorulókkal, a szegényekkel, a kiszolgáltatottakkal. Ha ezt elhanyagolja: elveszti valóságlátását, elferdül gondolkozása és vagy a régi uralkodó osztályhoz csapódik, vagy új uralkodó osztály születését készíti elő. Ez a két pap a jézusi figyelmeztetést: „Szegények mindenkor lesznek veletek", így fogalmazta meg a maga és tanítványai számára: „maradjatok mindenkor a szegényekkel".

+

Fischer-Colbrie püspök főpásztori megbízatásának első napjaitól kezdve elmulaszthatatlan kötelességének tekintette, hogy megismertesse a társadalommal, elsősorban a fiatalsággal az egyház szociális tanításait és úgy neveljen ki felelősségteljes társadalmi vezető réteget. Ennek szolgálatában létesített egyházmegyéje székhelyén több ifjúsági szervezetet, és erre a szolgálatra kötelezte a régebbi egyesületeket. A püspöke által elindított munkát terjesztette ki az egész csehszlovákiai magyar kisebbségi fiatalságra Pfeiffer kanonok.

Nevét a kisebbségi magyar katolikus főiskolások szociális mozgalmával együtt szokták emlegetni, valójában azonban még annak megindulása előtt kezdte meg munkáját a főiskolások körében. Első előadását 1929. január 25-én tartotta meg a prágai magyar főiskolásoknak a Magyar Akadémikusok Keresztény Körében. (A keresztény jelzőt később hagyták el az egyesület nevéből.) Előadásának címe és tárgya: A modern társadalom szociális problémái. A következő napon vitaesten vett részt, és felszólalt a prágai főiskolások Szent György Körében, amelyből a következő hónapokban csapódott ki a baloldali Sarló, a jobboldali Magyar Munkaközösség és a Katolikus Főiskolások Köre, majd Szövetsége. Harmadik napon a német főiskolások egyik egyesületét kereste föl, ahol ugyancsak a kor szociális kérdéseiről tartott előadást. Január 27-én pedig a Károlyi híd torkolatában álló Szent Kelemen templomban szentmisét mutatott be, megindítva a magyar misék sorát, amely csakhamar a prágai magyar kolónia egyik találkozási keretévé is vált.

A hivatalos kinevezést csak később kapta meg a püspöki kartól, de kezdettől fogva úgy jelent meg a fiatalok körében mint főiskolai lelkipásztor, aki ideológiai, sőt vallási különbség nélkül minden fiatal szolgálatát keresi lelkiekben. Ezt nemcsak elvként vallotta, hanem a valóságban is gyakorolta és meg is tudta valósítani. Pedig a harmincas évek eleje a legerőteljesebb polarizálódás időszaka volt a csehszlovákiai magyar főiskolás fiatalság életében.

Ebben az esztendőben — 1929-ben — indult meg a katolikus főiskolások szervezkedése is Prágában. Mozgatója a kassai Rády Elemér, aki addig a Balogh Edgár vezette Szent György kör egyik tisztségviselő tagja volt. A kezdetben maroknyi katolikus diákcsoport abból a meggondolásból indult ki feladatainak tisztázásában, hogy a csehszlovákiai magyarság csak akkor tudja megállni a helyét és megoldani fennmaradásának nagy problémáit, ha a félmilliónyi

felvidéki katolikus magyar intelligencia szellemileg és erkölcsileg újjászületik és erkölcsileg, szakmailag és gyakorlatilag a lehető legjobban felkészül a társadalom vezetésére.

Miklós kanonok emberi nagyságát mi sem jellemzi jobban, mint ahogyan azokban a vitákban viselkedett, amelyek az új mozgalom neve körül folytak. Azt szerette volna, ha az új egyesület az „Ágoston körök" nevét veszi fel. A fiatalok egy része azonban ragaszkodott Prohászka nevéhez. Pfeiffer Miklós meghajolt a fiatalok akarata előtt. És később is a legnagyobb tisztelettel emlegette Prohászka nevét.

A Prágai Prohászka Kör 1930. április 7-én tartotta meg alakuló ülését a Magyar Akadémikusok Körének keretében működő ifjúsági csoportként. A kör munkája programjaként és kartájaként 1931-ben kiadta a Rerum Novarum szövegét Fischer-Colbrie Ágoston fordításában és Pfeiffer Miklós bevezető magyarázatával. Jelképes cselekedet volt ez a lépés, annak dokumentálására, hogy a körökben tömörülő fiatalok a pápák szociális tanításainak szellemében akarják megalapozni a felvidéki magyar katolikusok erkölcsi újjászületését.

1932. január 1-ével megindult a körök lapja, az Új Élet, hogy tizenkét évfolyamon át hirdesse a magyar katolicizmus megújhodásának feladatait és tennivalóit. Első szerkesztője, Rády Elemér, született újságírói tehetségével munkatársaivá tudta tenni az egész magyar nyelvterület legkitűnőbb katolikus szellemeit. Mikor el kellett hagynia Csehszlovákiát, Pfeiffer kanonok mentette meg a lapot és tette lehetővé további megjelenését nem kis anyagi áldozattal, otthont adva Rády szegény, minden anyagi alapot nélkülöző utódának. Nem volt kisebb értékű az a támogatás sem, amit Miklós kanonok erkölcsiekben és szellemiekben nyújtott a szerkesztőknek, tanácsaival és cikkeivel tele ma is időszerű gondolatokkal. A lapnak mindvégig főmunkatársa volt Mécs László is.

A körök az egyesületen belül munkájuk, eszmecseréik eredményeit évenkénti kongresszusaikon összegezték. Ezeken az évenkénti összejöveteleken igyekeztek megfogalmazni a társadalmi, gazdasági és szellemi élet alaptörvényeit. A kanonok ott volt minden kongresszusunkon. A kongresszusi vitákban nyilatkozott meg teljességében katolikus szociológiai és szociáletikai műveltsége, bátorsága és megpróbáltatásaiban szerzett előrelátása. Voltak kérdések, amelyekben radikálisabb álláspontot foglalt el, mint mi fiatalok, más ügyekben viszont keményen, nem egyszer hajnalig tartó vitákban birokra kelt velünk. Ezért jellemzésül csak egy példát ragadok ki a sok közül.

Első kongresszusaink egyik legvitatottabb tárgya volt a magántulajdon kérdése. A kanonok a korlátozott magántulajdon elvét hirdette: „a magántulajdon korlátja a közjó, a fölöslege a természetjog alapján közhasznú célra fordítandó", „korlátja a magántulajdonnak a katolikus szociológia szerint a végső szükség is". A magántulajdonról akár az egyének, akár a tömegek lemondhatnak önként, összeállhatnak azzal a szándékkal, hogy vagyonközösségben éljenek. Azt, hogy meddig terjed a vagyonközösség, a keresztény erkölcs nem

korlátozza, csak ne sértse ez a közjót és harmadik személyek jogát. „Önkéntes, a közjót, vagy mások jogait nem sértő gazdasági kommunizmus tehát a katolikus világnézettel megegyeztethető, sőt, ha magasabb erkölcsi motívumokkal kapcsolatos — dicsérendő" — hirdette 1933-ban.

Ugyanakkor azonban azt is vallotta: „A katolikus világnézet megköveteli, hogy minden ember meg tudjon élni tisztességes munkája gyümölcseiből, el tudja tartani családját mindaddig, míg gyermekei felnőve saját munkájukkal önmagukat el tudják tartani, hogy minden ember saját szorgalmas munkájából, ha takarékos és előrelátó, öreg korára bizonyos vagyonkát gyűjthessen magának és halála után azt, az életküzdelem megkönnyítésére, családjára hagyhassa."

A körök figyelme hamarosan a kisebbségi társadalomépítés konkrét és gyakorlati feladatai felé fordult, mint amilyenek: a szövetkezeti mozgalom, a kulturális szervezetekben folytatott munka, az iskolák kérdései, sajtó, könyvtár, nem utolsó sorban a demográfiai problémák, a kisebbségi magyar katolicizmus viszonya más vallásúakhoz, világnézetűekhez és nemzetekhez.

Miklós kanonok ezekben a kérdésekben is mestere, Szent Tamás szellemében adott eligazítást. Egy, vagy egy néhány érték kiemelése — vallotta — a többi rovására, nem katolikus magatartás, de nem is emberhez méltó. És minél kisebb egy nemzet, annál inkább rászorul, hogy fiai az összes rendelkezésükre álló értékekkel felszereljék magukat. Egyformán védte az összefogó, az egész kisebbségi magyarságot felölelő szervezetek, ugyanakkor a különböző vallási csoportosulások létjogát a főiskolás életben és a társadalomban egyaránt. „Általános magyar főiskolás szervezkedés is kell és kimondottan világnézeti szervezkedés is kell" — hangoztatta. Ebbe az utóbbiakba az akkoriban egyre hevesebben támadott baloldali szervezeteket is beleértette, sőt kiállt mellettük az egyre türelmetlenebbé váló szélsőséges nacionalizmus ellenében. A más felfogások tiszteletében oly messzire ment, hogy cikkei, előadásai szövegét, mielőtt véglegesen rögzítette volna, megmutatta református, evangélikus, szabadkőműves és kommunista barátainak, mert azt vallotta: katolikus tollforgatónak az igazságot kendőzetlenül meg kell ugyan mondania minden oldal felé, de senkivel szemben nem lehet elfogult vagy igazságtalan. A szemellenzős, elfogult — szívesen használta ezt a kifejezést: a „csak-ajtóstól" — magatartás és fellépés az ő szemében egyenlő volt az eretnekséggel, még ha a legnemesebb katolikus igazságok nevében lépett is fel. Kezdetben nem értékelték vagy éppen megmosolyogták e vonatkozású tanításait és figyelmeztetéseit, de mikor egyre nyilvánvalóbbá és érezhetővé vált, hogy különböző táborok és irányzatok szélsőséges és elfogult elemei újabb véres katasztrófába sodorják a világot és elsősorban Közép Európát, egyre többen álltak melléje a különböző vallások és irányzatok képviselői közül.

+

A kanonok újabb kísérletét, az etikai mozgalmat, amely a csehszlovákiai magyar kisebbség szellemi megújhodásához akart értelmiségieket, kulturmun-

kásokat adni az élet legkülönbözőbb területein, szétszórták a területi változások és a háború eseményei. Tanítványai, munkatársai szétszéledtek. A bécsi döntés utáni években a kassai káptalan nagyprépostja, több egyházi hivatal mellett tanfelügyelő, majd püspöki helynök lett, de egyre magányosabbnak érezte magát.

Egyre kevesebb ideje és ereje maradt, hogy az új középeurópai társadalmi modell eszmei és gyakorlati megvalósításán dolgozzék: egyre többször kellett mentenie hol egyik, hol másik nemzetbeli és vallású emberek életét. Milyen szellemben és hozzáállással tette, arról — a sok egyéb példa közül — hadd valljon az alábbi néhány levélrészlet.

„Főtisztelendő Prépost Úr! Engedje meg kérem, hogy ez úton is az alulírottak — miután a szó elszáll — megköszönjük Főtisztelendő Úr határtalan jóságát, amellyel december 20-ika óta állandóan istápolt bennünket, zsidó munkaszolgálatosokat.

Soha nem fogjuk önnek, Főtisztelendő Úr, elfelejteni, hogy mikor mindenkitől teljesen elhagyatva és a németek deportálási parancsa alapján a sátortáborban összezsúfoltan éltünk, eljött hozzánk és a szeretet szavaival próbált erőt önteni belénk.

Soha nem fogjuk elfelejteni, hogy amikor az 5000 munkaszolgálatost elhurcolták és csupán 100 kiütéses tífuszos beteg maradt a németektől körülvett hideg kőbarakkban, Főtisztelendő Úr bejött hozzánk a fertőzött épületbe, ételt, ruhaneműt hozott saját kezűleg és vigasztalt bennünket.

Soha nem fogjuk elfelejteni karácsony esti látogatását, amikor 100 magas lázban fetrengő és élelemmel el nem látott betegnek befőttet, kenyeret hozott.

Nem fogjuk elfelejteni azt sem, hogy a betegség négy hete alatt, amikor jóformán teljesen magunkra voltunk hagyva, mert a németek nem törődtek velünk s a magyar hatóságok nem tudtak gondoskodni rólunk, Főtisztelendő Úr volt az, aki társadalmi szinten gyűjtést szervezett és a Szociális Testvérek közreműködésével élelmet, gyógyszert és rengeteg fehérneműt szerzett és küldött nekünk... Ha Főtisztelendő Úr nem áll mellénk önzetlenül és valóban keresztényi szeretettel, halottaink száma nem tizenöt, hanem ötven fő lenne... Amit ön velünk tett, önzetlenül, a viszontszolgálat legkisebb lehetősége nélkül... az a legszebb emberi cselekedet volt..."

Kelt 1945. január 24-én. A levél alatt száztíz név...

Még három évig maradt meg kassai posztján. 1948-ban, amint kérésemre összeállított rövid önéletrajzában fogalmazta, — „visszatért" Fribourgba. Előbb intézeti lelkészként, majd évekig a svájci magyar katolikus misszió igazgatójaként működött. 1979. március 21-én magához szólította az Úr, akit a szegények és rászorulók szenvedélyes szeretetével szolgált itt a földön.

A SZENTATYA ARSI BESZÉDE

A pápa dél-franciaországi látogatása folyamán, az október 6-án tartott lelki napon szólt a papokhoz. 150 püspök, körülbelül 4000 pap és állandó diakónus valamint 1300 teológus vett részt a találkozón. Énekek és zsoltárok, szentírási olvasmányok és csendes, negyedórás elmélkedések közé iktatta be a Szentatya elmélkedésének három részét. Ebből idézünk néhány fontosabb részletet.

Az I. rész alapgondolata: A pap Krisztus fölszentelt küldöttje; hivatásának nagyszerűsége Isten népének szolgálata (olvasmány: Jn 20,19-23).

Nem tisztviselők, hanem Istennek szentelt személyek

Nem pusztán feladatot kaptunk, nem is csak egy rendkívüli minőségű szerepet Isten népének szolgálatára. Egyesek úgy beszélnek a papságról, mintha az csupán egy lenne a foglalkozások közül, illetve közösségi tisztség, amihez hozzátartozik az eucharisztikus összejövetelek elnöklése is. Nem. Papságunk nem szűkíthető le arra, hogy alkalmazottak, hivatalnokok legyünk.

A szentelés által ugyanis mindenekelőtt létünkbe vésett külön karakter által leszünk hasonlókká Krisztushoz, a Paphoz és Fejhez, hogy az ő képviseletében tevékenykedhessünk (vö. Presb. Ord. 2). Igaz, hogy emberek közül választattunk, s közéjük tartozunk, „velük vagyunk keresztények" — mondotta már Szent Ágoston. De valamiképpen mégis „különválasztattunk", hogy teljesen az üdvösség szolgálatának szentelhessük magunkat (vö. uo. 3). „A papi tisztség, éppen a püspöki renddel való kapcsolata folytan részesedik abban a hatalomban, amellyel maga Krisztus építi, szenteli meg és kormányozza testét" (uo. 2). A II. Vatikáni Zsinat emlékeztet erre.

Tagjai vagyunk a keresztény gyülekezetnek, de egyszersmind szerepünk is van vele szemben. A megszentelődés kezdeményezője az Isten, a Fejtől árad a Testbe, az Egyházba, amely befogadja. Krisztus külön jogcímen szentelt meg minket, mint küldötteit: ez a szentség keresztény létünk mélyéig hatol, s ebben ver gyökeret. Az Arsi Plébános a következő sarkított mondattal fejezte ki ezt: „Isten a papot mintegy második közvetítőt helyezte az Úr és a bűnös közé" (Nodet, 99. o.). Ma ezt így mondanánk: A pap sajátos módon részesedik Krisztusnak, az egyetlen közvetítőnek a küldetésében.

Mindez következményekkel jár; kihat mindennapi életünkre. Állandóan törekednünk kell arra, hogy Krisztushoz hasonuljunk. Mégpedig nemcsak szolgálatunk gesztusaival, hanem gondolatainkkal, szívünk ragaszkodásával, egész magatartásunkkal legyünk tanítványai, akik — ahogy P. Chevrier

mondotta – életének misztériumait másolják. Ez föltételezi, hogy imádságainkban bensőséges kapcsolatban álljuk Krisztussal. Személyünk és életünk teljessége fűzzön egybe vele. Imitamini quod tractatis (Utánozzátok azt, amit végrehajtotok!)

Minden keresztény hivatást kapott, hogy szent legyen. A mi fölszentelésünkből és küldetésünkből azonban külön kötelesség származik, az, hogy törekedjünk rá. Erre köteleznek a papságunkban rejlő gazdag adományok, – legyünk világi vagy szerzetes papok – és szolgálatunk követelményei – Isten népén belül.

A szentségek hatékonysága Krisztusból ered, nem pedig a mi méltóságunkból. Csak szegény és alázatos, bár felelős eszközei vagyunk, akik nem tulajdoníthatják maguknak a kegyelem érdemeit. Ennélfogva a szolgák szentsége előkészítheti a lelkeket, hogy jobban közreműködjenek a kegyelemmel. Az Arsi Plébánosban éppen olyan papot látunk, aki nem elégedett meg azzal, hogy külsőleg valósítsa meg a megváltás gesztusait: részt vett benne egész lényével, Krisztus iránti szeretetével, állandó imájával, megpróbáltatásainak és önként vállalt önmegtagadásainak felajánlásával.

Ne törődjünk bele a hivatás csökkenésébe

A papi önazonosság, az utóbbi 20 év vitái után, ma ismét kevésbé vitatott. De a papok és a fölszentelendő személyek száma sokfelé csökken, s ez arra késztethetne egyes hívőket, sőt magukat a papokat is, hogy beletörődjenek ebbe a hiányba. Kifogással is élhetnének, mondván, hogy ezen az úton jobban értékelik és veszik igénybe a világiak szerepét.

Igaz, hogy a Zsinat szerencsésen visszahelyezte a szolgálati papságot Istentől származó apostoli küldetésébe, s ezzel elkerülte azt a veszélyt, hogy a szolgálati papságban öncélú, a néptől elszakadt gazdagságot lássunk. Kiemelte, hogy a papok elsőrendű feladata Isten igéjének hirdetése, amely előkészíti a talajt a hitre és a szentségi életre. A papi tisztséget világosabban kapcsolta a püspökökéhez, megmutatta viszonyukat a felszentelt diakónusokhoz valamint az összes megkereszteltek papságához. Ez utóbbi révén mindannyian részesedhetnek (s kell is, hogy részesedjenek) a kegyelem gazdagságában: az istengyermekségben, Krisztus életében és a szentségekben. Életüket Istennek adhatják áldozatul; mint Krisztus tanítványai tanúságot tehetnek róla a világban, és kivehetik részüket az apostolkodásban és az Egyház szolgálatában.

De a kereszténveknek, éppen azért, hogy teljes mértékben megfelelhessenek prófétai, papi és királyi szerepüknek, szükségük van a szolgálati papságra. Ezen keresztül kiváltságos és érzékelhető módon részesednek az isteni élet ajándékában, amelyet Krisztustól, az egész Test Fejétől kapnak. Minél keresztényibb egy nép, minél inkább tudatosul benne az Egyháztól kapott méltósága és aktív szerepe, annál inkább szükségét érzi az igazi papoknak. Érvé-

nyes ez az elkereszténytelenedett vidékekre és az Egyháztól levált társadalmi rétegekre is (vö. a Párizsban, 1980. május 30.-án tartott beszéddel). A világiak és a papok sohasem törődhetnek bele abba, hogy csökken a papok és a fölszentelendők száma. Ez a beletörődés a keresztény nép életkedvének rossz jele, s veszedelmes jövőjére és küldetésére. Kétértelmű lenne, ha azon a címen, hogy realisták akarunk lenni a közeljövőre nézve, úgy szerveznénk meg a keresztény közösségeket, mintha azok nagyrészt nélkülözhetnék a papi szolgálatot. Ehelyett meg kell kérdeznünk önmagunktól, hogy vajon megteszünk-e minden lehetőt annak érdekében, hogy a papi szolgálat szépségének és szükségességének tudata újjá éledjen a keresztény nép lelkiismeretében, s megpróbáljuk-e hivatásukat ébreszteni, erősíteni, érlelni. Örömmel vettem tudomásul, hogy hivatás-ébresztő kezdeményezésekkel próbálkoztok ezen a téren. Ne szűnjünk meg imádkozni, hogy az aratás Ura küldjön munkásokat.

A II. rész alapgondolata: Legyünk a kiengesztelődés és az Oltár szolgái Jézussal, a Megváltóval (olvasmány: 1Kor 9,16-23 és 2Kor 5,14-6,2).

Felelősek vagyunk a hit hirdetéséért és követelményeiért

Kedves Testvérek! Úgy látszik, hogy sok kortársunk közömbösen viseltetik lelki üdvösségével szemben. Gondot okoz nekünk, hogy ezek elveszítik hitüket, vagy beletörődünk ebbe?

Kétségtelen, joggal emeljük ki manapság Isten szeretetét, aki megmentésünkre nem pedig ítéletünkre küldte el Fiát. Okkal helyezzük a hangsúlyt a szeretetre és nem a félelemre és rettegésre. Egyébként ezt tette az Arsi Plébános is.

Az is igaz, hogy az embernek joga: elfogadja-e vagy nem a hitet. Akar-e üdvözülni, vagy sem? Az emberiség fennhangon hirdeti ezt a szabadságát, de az egyház is azt akarja, hogy külső kényszertől mentes legyen a hithez vezető út (vö. Dign. Hum. 3). Természetesen fennáll az erkölcsi kötelesség, hogy ki-ki saját lelkiismerete szerint cselekedjék, s aszerint keresse s fogadja el az igazságot.

S végül tudjuk, hogy Isten szabadon osztja ki ajándékait. A megtérés pedig kegyelem. A „Dominum et vivificantem" körlevélben kifejtettem, hogy egyedül a Szentlélek tudatosíthatja bennünk azt, hogy milyen súlyos dolog a bűn, milyen dráma az Isten iránti érzék elveszítése és mekkora kegyelem a megtérés iránti vágy.

Embertársaink iránt érzett felelősségünk és szeretetünk nem törődhet bele abba, hogy egyesek megfosztják magukat az üdvösségtől. Közvetlenül nem befolyásolhatjuk a lelkek megtérését, de felelősek vagyunk a hit hirdetéséért és annak teljességéért. A megtérés és a szentség útjára kell tehát vezetnünk híveinket. Meg kell nekik mondanunk az igazságot, figyelmeztetnünk kell őket, s kívánatossá tenni számukra a szentségeket, amelyek visszaállítják őket Isten

kegyelmébe. Az Arsi Plébános szerint félelmetes, de szükséges szolgálat ez: „Jaj annak a lelkipásztornak, aki néma marad, amikor látja, hogy Istent ócsárolják és a lelkek eltévelyednek." Ismert dolog, milyen nagy gonddal készítette elő vasárnapi homíliáit és katekéziseit, mekkora bátorsággal emlékeztetett az evangélium követelményeire, bélyegezte meg a bűnt, s követelte, hogy tegyék jóvá az elkövetett rosszat.

Küldetésünk három kulcsfogalma: téríteni, gyógyítani és megmenteni. Az Arsi Plébános valóban beleélte magát bűnös népének helyzetébe, s mindent elkövetett, hogy kiragadja lelküket a bűn karmaiból, s visszavezesse a szeretetbe: „Add meg nekem, hogy plébániám megtérjen, s én kész vagyok bármit is elszenvedni életem hátralevő felében." Egyesek azt mondhatják: „Patetikusan szemlélte az üdvösséget". A janzenizmus talán túl kemény hangnemet és kifejezéseket sugallt neki. Mindenesetre képes volt felülemelkedni ezen a rigorizmuson. Fontosabbnak tartotta a pozitív erények megvalósulását, ezért mindenekelőtt Isten irgalmára hívta fel a figyelmet, aki előtt bűneink olyanok, mint a „homokszemek". Rámutatott a megbántott Isten „gyöngédségére". Felhívásai egy sorba helyezhetők a próféták (vö. Ez 3,16-21), Jézus, Szent Pál és Szent Ágoston – a megváltás fontosságáról és a megtérés sürgősségéről megfogalmazott – intelmeivel. Félt, nehogy a papok eltompuljanak éberségükben, s hozzászokjanak híveik közönyéhez. Hogy feledkezhetnénk meg ma figyelmeztetéseiről!?

A III. rész alapgondolata: A pap szegénysége és lelki megújulása (2Kor 4,1-15).

Kedves Testvérek! Eddig a papság méltóságáról s a megváltás rendkívüliségéről elmélkedtünk, amelyet Isten bízott ránk. De elhallgathatjuk-e ennek a szolgálatnak megpróbáltatásait, amelyeket már Szent Pál is megtapasztalt? Ne titkoljuk el „cserépedényeink" törékenységét! Segíteni szeretnélek benneteket, hogy reménnyel és kitartással viseljétek el a megpróbáltatásokat, s bátorítani megújulási törekvéseitekben. Az Arsi Plébános mondotta: „Ne ijedjetek meg terhetek súlyától, Urunk együtt hordja veletek!"

Ha a pap csak Jézus Krisztusnak akar hűséggel szolgálni, külső okok miatt nehézségei származhatnak. Kigúnyolják, megrágalmazzák, szabad cselekvésében korlátozzák, sőt megtörténhet az, hogy – amint Szent Pál mondja – „minden oldalról szorongatják", „üldözik", „földre teperik". Hány pap és hány hívő szenved s viseli el csendesen egyes országokban ezeket az üldöztetéseket? Igaz, gyakran éppen ez az ellenséges magatartás erősíti és tisztítja a hívek hitét. De mégis, micsoda próbatétel! S mekkora akadály szolgálatuk gyakorlásában! Maradjunk szolidárisak ezeket a próbatételeket elviselő testvéreinkkel!

Más országokban más nehézségek adódnak. Kritikát, rosszindulatot, szekularizációt sőt ateizmust észlelhetünk, vagy egyszerűen anyagi gondjaikba zár-

kóznak el az emberek, s relatívnak tartják vagy elvetik azt az üzenetet, amelyet Krisztus és az Egyház nevében hirdettek. Suhard kardinális már az ötvenes években találóan jegyezte meg, hogy a pap az ellentmondás jele egy olyan társadalomban, amely kétségbe vonja üzenetét, sőt letűnt korba vagy az utópiák világába sorolja azt (vö. Le Prêtre dans la cité). Azóta – sok egyházmegyében – kevesebb a pap és emelkedettebb az életkorok átlaga. Ez a korosztálypiramis gyakran megnehezíti a fiatalabb papok beépülését.

Az elbátortalanodás táplálékot találhat saját papi lelkületünkben is. Egyeseket megbénít a munka lassúsága, a sikertelenségek miatti keserűség vagy a végnélküli küszködés. Néha a keresztény és papi szellemen kívülálló ideológiából, néha pedig egy Rómával szemben megnyilvánuló bizalmatlanságból ered ez a megkeményedés. Mindez súlyként nehezedett és nehezedik a papi lelkületre. Az a benyomásom, hogy a fiatalabbak mentesebbek ezektől a hatásoktól. Biztatom tehát őket, s egyúttal kérem, hogy becsüljék meg az előző nemzedékek papjait: jó néhány változás közepette viselték el a legkeményebb megpróbáltatásokat, s igen gyakran az evangélium szellemében teljesítették megbízatásukat.

Mindegyiketek ismeri a saját nehézségeit. Származhat az betegségből, az egyedüllétből, családi gondokból. A világ kísértései is csábíthatnak, vagy pedig lelki szegénység és emberi gyengeség aláz meg. „Cserépedényünk" törékenységét is felajánljuk Istennek.

Jó, ha emlékezünk rá, hogy az Arsi Plébános is megtapasztalt jó néhány megpróbáltatást: böjtjeitől és küldetésének fáradságaitól sanyargatott testének nyomorúságát, a plébánia híveinek meg nem értését és rágalmait, paptestvéreinek gyanúsító bírálatát és féltékenységét s egy titokzatos lelki próbát, amelyet „természetfeletti melankóliának" nevezett Monnin abbé: lelki szárazságot, örök üdvéért való szorongást, a rossz szelleme elleni könyörtelen küzdelmet és egy bizonyos lelki éjszakát. A készséges és valóban lelki személyek ritkán mentesek ezektől a megpróbáltatásoktól. Az Arsi Plébánost, bár igen érzékeny és élénk természete volt, sohasem látták csüggedtnek; ő ellenállt ezeknek a kísértéseknek.

A lelki megújulás eszközei

Ti is ismeritek a megváltás útját és a megújulás eszközeit. Itt van mindenekelőtt a lelkiekben való állandó újrakezdés. Hogyan vihetnénk lelki válságban szenvedő korunknak gyógyulást, ha mi magunk nem egyesülünk mind mélyebben és mélyebben s elválaszthatatlanul Urunkkal, akinek szolgái vagyunk? Az Arsi Plébánosban rendkívüli vezetőt találunk erre. Ő mondotta: „A pap mindenekelőtt az imádság embere. Elmélkedésre, imára és az Istennel való egyesülésre van szükségünk." Nem ok nélkül sürgették lelki vezetőink, hogy mindennap s nagylelkűen szenteljünk időt az imádságra Isten jelenlétében. Naponta hallgassuk az ő szavát, dicsérjük őt és könyörögjünk hozzá, az

Egyház nevében, a zsolozsma liturgiájával. Szorgalmazták a napi eucharisztia illő ünneplését s az imát Máriával. S hogy milyen csodálattal adózott a Szent Szűznek az Arsi Plébános, elárulják saját szavai: „Feléje irányul legrégibb vonzalmam." S bizalmát a következő mondat: „Elég, hacsak feléje fordulunk, s meghallgattatást nyerünk."

Gondolok még a rendszeres lelkigyakorlatokra, amikor lelkünkbe hatol Isten lelke, hogy „megvizsgáljon bennünket", és segítsen felismerni pontosan hivatásunk lényegét.

Természetes, hogy imánkba be kell épülnie mindannak az emberi szépségnek s mindannak az emberi nyomorúságnak, amivel szolgálatunkban naponta találkozunk. Minden táplálhatja imánkat, feltéve, ha mindezt az Úrhoz vezetjük vissza és az ő dicsőségére cselekedjük.

Hallható és hihető evangelizálás

Összes papi elkötelezettségünk új jelentőséget kap ennek a lelkiségnek a fényében:

- A cölibátus: jele annak, hogy korlátlanul rendelkezésére állunk Krisztusnak és az embereknek;
- Igazi szegénység: részesedés a szegény Krisztus életében és a szegények sorsában, ahogy erről P. Chevrier példája is tanúskodik;
- Engedelmesség: valóra váltja szolgálatunkat az Egyházban;
- Az egész életre szükséges aszkézis, kezdve a napi feladatok betöltésétől;
- A felmerülő megpróbáltatások elfogadása, sőt önkéntes szeretetből vállalt önmegtagadások felajánlása a ránkbízottakért. Az Arsi Plébános tanúskodott az Úr szava mellett: „Vannak ördögök, amelyeket csak böjttel és imádsággal lehet kiűzni."

De, mondhatjátok, hol találunk erőt mindehhez? Kétségtelen, nem kaptunk felmentést az alól, hogy bátrak legyünk. De az iga édes és a teher könnyű, ha bátorságunk a hitre támaszkodik, és arra a bizalomra, hogy az Úr nem hagyja el azokat, akik reá bízzák magukat: „Isten nagyobb a szívünknél" (1Jn 3,20).

Mindezek fejében örömre bukkanunk: az Arsi Plébános kiaszott arca mindig ragyogni látszott.

II. JÁNOS PÁL BESZÉDE A SZENTSÉGI KONGREGÁCIÓ TAGJAIHOZ

1.

A Szentatya üdvözlő és elismerő szavakkal rámutatott arra, hogy a hívők a szentségek által „titokzatos és valóságos módon egyesülnek a szenvedő és megdicsőült Krisztussal" (LG 7). A szentségek teszik lehetővé, hogy „az életnek szinte minden eseménye megszentelt legyen, mégpedig annak az isteni kegyelemnek a hatására, amely Krisztus szenvedésének, halálának és feltámadásának húsvéti misztériumából árad" (SC 61).

2.

A Kongregáció teljes ülése – mondotta a pápa – a bűnbánat, az egyházi rend és a házasság néhány időszerű kérdésével foglalkozott. A húsvéti idő azonban, amelyben éppen most élünk (1986. április 17.) figyelmünket az isteni irgalom szentségére irányítja. Hiszen az Úr Jézus éppen föltámadása napján adta Egyházának a kiengesztelődés szentségét, a nagyszerű ajándékot. A negyedik Evangélium szerzője ezt így beszéli el: Még a hétnek szombatot követő első napján Jézus eljött az utolsó vacsora termébe, ahol a tanítványok együtt voltak. Rájuk lehelt és így szólt: „Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad" (vö. Jn 20,19-23).

Az Egyház féltett kincse az Úrnak ez az ajándéka. Hálával fogadja Jézus szeretetének megható bizonyságát. Tudatában van annak, hogy köteles ezt a kincset gondosan védelmezni. Megeshet ugyanis, hogy egyesek – bár jószándékkal, mégis bizonyos rövidlátással – e szentség néhány jellegzetessége ellen foglalnak állást, a lelkek súlyos kárára.

3.

Nem tagadható, hogy az utóbbi időben az Egyház sorain belül bizonyos tájékozatlanság jelei mutatkoztak. A lelkipásztori munkába itt is, ott is olyan gyakorlati kezdeményezéseket vezettek be, melyek – úgy tűnik – nincsenek összhangban az igaz tanítással. Ellenkeznek az Egyházi Törvénykönyv normáival is. A Törvénykönyv éppen napjainkban ezt a tanítást újból megerősítette.

A Kongregáció teljes ülése két pontnál időzött hosszabban: mi az első gyónás alkalmas időpontja, és az általános feloldozás kérdése.

Gyermekek első gyónása

A nyája érdekeit szívén viselő pásztor figyelmét nem kerülheti el egy – alapvető igazságokkal kapcsolatos – tény. Észre kell ugyanis vennie, hogy a bűnbánat szentségének valódi természetét sokan nem értékelik. Nevezetesen nem látják meg kellőképpen, hogy ez a szentség mennyi öröm forrása, és hatása mennyire fölszabadító. Hiszen benne a feltámadt Krisztus győzelmes szeretete jut kifejezésre.

Mintha hiábavaló lett volna egy komoly, mind a részegyházak, mind az egyetemes Egyház szintjén történt erőfeszítés a katekézis területén. Elsősorban a „Kiengesztelődés és bűnbánat" apostoli buzdítására és a nyomában kibontakozó nagy lelkipásztori mozgalomra gondolok. Az a hívő, aki jól fölkészülve járul a bűnbocsánat szentségéhez, nem az őt elítélő igazságossággal találkozik, hanem a neki megbocsátó szeretettel. E tapasztalat révén Krisztus szeretetének meleg fényénél tanulhatja meg, hogy jobban felismerje saját gyöngeségeit, temperamentumának hiányosságait és hibáinak bonyolult összefüggéseit. Ugyanakkor teljesen alaptalan a félelem, hogy ennek a felismerésnek

következménye bénító kielégületlenség vagy lelki megrázkódtatás lenne. Hiszen a bűnét bánó hívő éppen abban a cselekményben, amelyben bűnösségével szembesül, éli meg újra a találkozást Ura türelmes és erőt adó irgalmasságával.

Ez az igazság. Észre kell tehát vennünk, milyen nagy segítséget jelent a gyermekek számára is ennek a szentségnek jól alkalmazott kiszolgáltatása: fokozatosan és harmonikusan növeli bennük az önismeretet, az önfegyelmezést, és azt a készséget, hogy elfogadják magukat saját korlátaikkal. Elfogadják anélkül, hogy velük tehetetlenül megalkudnának.

Itt vetődhet fel az a kérdés, melyik az az életkor, melyben az ember már képes halálos bűnt elkövetni. Mindjárt megjegyezzük: nem volna szabad elfelejteni, hogy az a törekvés, mely ezt az időpontot túlságosan későre teszi, túlzott bizalmatlanságot árul el a gyermek jócselekedetre való képessége iránt. Ettől függetlenül: az erkölcsi rossznak még az alacsonyabb fokozatai is jelentősek. Fontosságuk még inkább megmutatkozik, ha a fokozatokat az emberi és keresztényi növekedés pedagógiai távlataiban vesszük fontolóra.

4.

Mindenesetre el kell ismernünk, hogy a papokból hiányozhat az a felkészültség, mely a gyermekek igazán jó gyóntatásához szükséges. Meg kell tehát kívánni, hogy a papnövendékeknek teljesen föltárják e szentség sokrétű valóságát. De az is fontos, hogy jól megismerjék az emberi életkorok lélektanát. Akkor majd nem fosztjuk meg a fejlődés különböző szakaszait járó gyermekeket a kegyelem misztériumához való helyes közeledéstől. Márpedig tudjuk: ebben a misztériumban az a Jézus fejti ki tevékenységét, aki egykor sürgette: „Hagyjátok csak a gyermekeket, hadd jöjjenek hozzám" (Mt 19,14).

Ez okból hasznos lenne gondoskodni arról, hogy a papnövendékek kapjanak kiképzést e pedagógiai kérdésben. De az is igen megfelelő lenne, ha a lelkekért vállalt felelősség terhét hordozó papok számára is gondoskodnának tanfolyamok szervezéséről, ismereteik korszerűsítése végett. A sajátos cél ez lenne: hasznosítsuk a lélektan és neveléstan igazi eredményeit, hogy egyre jobban alkalmazkodhassunk a növekedésben levő ember értelmi felfogóképességéhez és fogékonyságához. Ennek gyümölcse lehetne egy olyan katekézis, mely a lényeget pontosan tükröző tanítást nyújtana bűnről és megbocsátásról. Nem is annyira azon nyargalna, mennyiben súlyos egy bűn, hanem arra biztatna, hogy válaszoljunk nagylelkűen Isteni Barátunk határtalan szeretetére.

Az általános feloldozás

5.

A második kérdés, amellyel foglalkoznom kell, az általános feloldozás ügye. Bizonyos esetekben több megtérőnek lehet adni általános formában feloldozást, megelőző egyéni gyónás nélkül. Erre nézve az Egyházi Törvénykönyv pontos útmutatással szolgál (961–963 k.). A „Kiengesztelődés és bűn-

bánat" apostoli buzdítás 33. pontja ugyanezt hangsúlyozza. Szomorúan kell megállapítani, hogy sok helyi egyházban ezen a ponton mégis tapasztalhatók visszaélések.

A témával kapcsolatban kötelességemnek tartom, hogy újra hangsúlyozzam: A szentség ünneplésének ez a formája „kivételes jellegű, ezért önkényesen nem választható, ellenkezőleg: sajátos rendszabálynak van alávetve" (Kiengesztelés és bűnbánat, 32.). E rendszabály normái közismertek: az Egyház nem szándékozik változtatni rajtuk, mivelhogy hűséges Mestere és Ura akaratához.

A püspökök feladata: megfelelő katekézisekkel gondoskodjanak arról, hogy a hívők körében ne támadjon zavar amiatt, mert nem tudják megkülönböztetni az általános és az egyéni föloldozást. Ez utóbbira egyébként az előbbi után is szükség van („alkalom adtán mielőbb", CIC 963. k.), tehát – amennyiben valakinek súlyos bűne van, függetlenül a kapott általános feloldozástól – személyes feloldozást kell kérnie.

Szükséges elmélyíteni a kateketikai munkát – kivált a felnőttek érdekében – olyan célzattal, hogy a hívek megértsék: milyen érvek igazolják a bűnök személyes meggyónását az Egyház szolgájának, még akkor is, ha valaki történetesen már részesült általános feloldozásban.

Mindenesetre, amikor erről beszélünk, fontos lenne rávezetni a híveket annak fölismerésére, hogy itt nemcsak kötelességről van szó, hanem valódi jogról is. A személyes gyónás ugyanis valóban tükrözi azt a személyes viszonyt, melyet a Jó Pásztor ki akar alakítani minden báránykájával. Hiszen személy szerint ismeri őket, sőt – Szent János Evangéliumának szép kifejezése szerint – „nevükön szólítja" (vö. Jn 10,3.14). A hívő a bűnbocsánat szolgájával folytatott egyéni beszélgetésével gyakorolja azt a jogát, hogy valamiképpen személyesen találkozzék a megfeszített Krisztussal, aki őt meghallgatja, aki gyötrődik vele és megbocsát neki. Igen, találkozik Krisztussal, s ő személyesen is megmondja neki, amit az Evangéliumban olvashatunk: „Bűneid bocsánatot nyertek; menj, de többé ne vétkezzél" (vö. Mk 2,5; Jn 8,11). Amikor az Egyház ilyen formában hangsúlyozza a szentségi fegyelemnek ezt a szempontját, alapjában véve az egyén jogát védelmezi. Jogát, hogy legyen az, ami: önálló személyiség, aki nem vegyülhet el a tömeg névtelenségében. Jogát, hogy ne legyen a közösséggel behelyettesíthető, bármennyire gyümölcsöző és jelentős legyen is reá nézve a közösség támogatása.

Jól teszik tehát a püspöki karok, ha erre a tárgyra nyomatékos szavakkal vissza-visszatérnek. Fejtsék ki világosan, melyek a „súlyos szükségnek" (961. k.) az Egyházi Törvénykönyv által világosan meghatározott esetei. Kizárólag ezek teszik törvényesen megengedetté az általános feloldozást. A püspöki karok szívósan törekedjenek arra is, hogy a rájuk bízott részegyház lelkipásztori gyakorlatát ezekhez az irányelvekhez igazítsák.

Tisztelendő Testvérek, úgy érzem, hogy kötelességem volt ezeket elmondanom. Szándékom mindezzel, hogy megerősítsem és támogassam az Egyház életére nézve olyan jelentős munkásságotokat.

A PÁPÁVAL LYONBAN ÉS KÖRNYÉKÉN

A Szentatya útjai általában egy országnak, néha egy egész földrésznek szólnak. Most — úgy látszik — csak egy várost, Lyont és a hozzátartozó apostoli kerületet látogatta meg, de ha hozzágondoljuk a vidék keresztény gazdagságát, azonnal megvilágosodnak előttünk az út távlatai.

A lyoni vértanú-akták ma is csodálattal töltik el a keresztény gondolkodót. Lyonban működött Szent Iréneusz, az egyik legismertebb latin egyházatya, s egy közeli faluban pedig minden plébános példaképe és védőszentje, Vianney Szent János. S itt van Paray-le-Monial, a világszerte ismert Jézus Szíve-tisztelet központja. S ki nem ismeri a XVII. századi de örök modern Szalézi Szent Ferencnek, az írók és újságírók védőszentjének a nevét? Vagy pedig a most boldoggá avatott Chevrier Antalét, aki a múlt században a lyoni szegények felejthetetlen apostola volt, s akinek szellemét öt világrészen terjesztik az általa alapított papi társaság tagjai, a pradós papok? S ne felejtsük el, hogy ezen a vidéken fekszik Taizé is!

Nyilvánosan nem mondotta, de most már bizonyos, hogy a Szentatyának szívügye volt ez az út. Decourtray lyoni bíboros júliusban, a külföldi lelkészek összejövetelén így mesélte el frissében a pápával való találkozását:

Rómában egy kongresszuson vettem részt. Az utolsó napon a Szentatya értem üzent s meghívott ebédre. Ebéd közben elmondotta, hogy milyen nagy hatással volt rá Vianney Szent János, amikor teológus korában elolvasta életrajzát Monseigneur Trochut tollából. „Nappal kőbányában dolgoztam, este teológiát tanultam. Azzal bátorítottam magam, hogy, ha az Arsi Plébános képes volt ilyen szigorú életre és ennyi önfeláldozó munkára a lelkekért, akkor nekem is megér minden fáradságot, hogy pap lehessek."

A Szentatyát minden érdekelte, de főképp az, hogyan várják a fiatalok. Elmondtam neki, hogy sokfelé komoly csoportmunka folyik, és nyári táborokban készülnek majd fel a misztérium-játékokra, amelyeket elő fognak adni. A Szentatya — mesélte tovább a bíboros — tudott a Nosztradámusz-féle jövendölésről: „Amikor a két folyó városában (Rhône és Saone) virágzik a rózsa, a pápa meghal." Erre a pápa csak annyit mondott: „ridicule" — nevetséges. A tömegtájékoztatási eszközök azonban felfújták és hiresztelték. S rossz közhangulatot keltett az is, hogy a pápai látogatást megelőző héten súlyos terrorakciókat hajtotak végre Franciaországban, amelyek hatására sokan visszaküldték megváltott jegyüket, s lemondtak a találkozásról. Decourtray bíboros józan magatartásra szólította fel a híveket, és óvta őket, ne adjanak hitelt mindenféle „jövendölésnek". Az erős biztonsági intézkedések így is ártottak a láto-

gatás bensőségességének. De a pápát mindez nem zavarta, s nem tartotta vissza a hívek hatalmas tömegét sem.

Mi is, mint Vendégünket és Barátunkat, magyar szívvel vártuk a Szentatyát. Imádkoztunk a látogatás sikeréért, és gyakran énekeltük a pápai himnuszt. Beszélgetéseink és a vasárnapi prédikációk az Ő jövetelét készítették elő. Miért jön a pápa? Mi a látogatás célja?

Várakozásunk és készülődésünk konkrét formát öltött, amikor meghozták a matyó hímzéses stólát, amit a Szentatyának ajándékoztunk.

Magyar morzsák:

„A fiam két éjjel utazott autóbuszon, hogy részt vehessen a gerlandi találkozón" – mondta egyik hívem.

„Szeretném látni a pápát Lyonban. Foglaljon nekem és kísérőmnek egy szobát" – telefonált Párizsból egy vak asszony. S ha igaz, amit Saint-Exupery mondott, hogy az ember igazán csak a szívével lát, akkor Ilonka néni jobban látta a Szentatyát, mint bárki más. Ars-ot kivéve el is kísérte mindenhová.

A pápa első útja a lyoni Trois-Gaules amfiteátrumba vezetett, hogy lerója tiszteletét Pothinus, Blandina és a többi vértanú emléke előtt. Azt a földet, amelyet 177-ben vértanúk kiömlött vére öntözött, a Szentatya hódolattal csókolta meg, s utána elmondta első kihívó beszédét, amellyel fel akarta rázni az elkereszténytelenedő franciák lelkiismeretét: „Lyon város lakói, mit tettetek vértanúitok vérével? Mit tesztek azért, hogy leleplezzétek a modern bálványokat?"

Az amfiteátrumban a testvér-egyházak képviselőivel találkozott a Szentatya. „Ti is a vértanúk hitéből merítettetek" – mondotta nekik. Felidézte Abbé Paul Couturier emlékét, aki Lyonból indította el az Imahadjáratot a keresztények egységéért, s ő kezdeményezte a minden év januárjában megtartott Egység hetét.

Szombaton délután több mint 300.000 ember jelenlétében avatta boldoggá Chevrier Antal Atyát, a Prádó alapítóját, a szegények apostolát (lásd: Sugárzó emberek, Prugg Verlag, 1981, 87–102. o. és: Szolgálat 67. szám, 53–60. o.). A pápa a szegények szeretetére és szolgálatára buzdított homíliájában. Külön megemlékezett a kivándoroltakról, a modern társadalom új szegényeiről. „A legnagyobb szolgálat, amit az Egyház az emberiségért tehet: hirdetni az örömhírt szegénynek, gazdagnak egyaránt, mert ha Isten nincs, a gazdag is szegény."

A fiatalokkal két ízben találkozott a pápa. A gerlandi sportcsarnokban 50.000 fiatal várta örömujjongással; a találkozó páratlan sikerű volt.

Még a vakáció előtt 15.000 kérdést küldtek el a Szentatyának. Most minden szava válasz ezekre a kérdésekre: ‚Kételkedik néha a pápa?' „Én azt mondom nektek: Kelj fel és járj! Ne zárkózz be a gyengeségeidbe és a kételyeidbe! Járj emelt fővel! Jézus Krisztussal és a Szentlélek erejével építsd az új világot! Ti vagytok az Egyház, amely tanúságot tesz Krisztusról. Mindnyájan hivatva

vagyunk tanúságot tenni Róla pirulás nélkül. Ki tegyen tanúságot a családotokban, az iskolátokban, a klubbotokban, ha nem ti?" ‚A pápa ne csak tiltson, adjon bátorítást is.' „Az erkölcsi rossz mindig tilos lesz. Nem a pápa tilt, hanem mindnyájatok lelkiismerete." A fiatalok lelkesen vivátoztak a pápa szavaira, még akkor is, amikor a következőket mondotta: „Ne tévesszétek össze az élvezetek megtapasztalását a jól meggondolt önátadással a holtig tartó szeretetben."

„A nagyobbik lányom — mesélte egyik magyarunk — egy almával a zsebében még de. 11 órakor elment a stadionba és csak este 10-kor ért haza. Éjfélkor is beszélt volna, ha az anyja le nem állítja: a többit elmondod majd holnap, reggel iskolába kell menned."

Késő este volt már, amikor a Szentatya megáldotta a Bazilika párkányáról a gyertyákkal kivilágított várost. Ezután Jean-Michel Jarre fiatal lyoni zeneszerző csodálatos fény- és zenejátékot rendezett a pápa tiszteletére, amelyből természetesen a tűzijáték sem hiányzott. Ilyent még nem látott Lyon, s ennyi embert sem: félmillió ember szorongott összezsúfolva a folyóparton.

Taizében vasárnap reggel állt meg a Szentatya, ahol Roger testvér és 5.000 fiatal várta. A tanúk szerint Roger testvér élete legboldogabb perceit élte, mert életművének megkoronázását látta a pápai látogatásban. A Szentatya így szólt a fiatalokhoz: „Akárcsak ti, a pápa is csak átmenőben van Taizében, ahol az utas megáll, hogy szomját oltsa a forrásnál, de azután tovább megy. Most nekem is tovább kell mennem, mert a pápának is sok „főnöke" van."

A köd is nagy „főnök", most a helikopterről autóba parancsolja a pápát. Paray-le-Monial a Szent Szív városa újabban a karizmatikusoké is. A pápa zarándokként jött ide. — A Wojtila családban az eljövendő pápa a Szent Szív tiszteletében nőtt fel. Szeptemberben egy remeteségben élő lengyel apácával találkoztam. Megkérdeztem, jelentős-e a Szent Szív tisztelete Lengyelországban. „Nagyobb mértékben, mint bárhol a világon, hisz nálunk terjedt el először a Szent Szív miséje és officiuma." Erre különben a Szentatya is utalt később. S azt már azután tudtam meg, hogy a francia püspökök a lengyel királyné, Mária Leczinszka kérésére vezették be a Jézus Szíve ünnepét.

II. János Pál mint krakkói érsek járt utoljára Paray-le-Monialban, 1965-ben. Két héttel a pápai látogatás előtt elvittem egy matyó hímzéses Jézus Szíve oltárterítőt a vizitációs nővérek kolostorába és felkerestem volt ministránsomat, a jelenlegi Paray-le-Monial-i plébánost. Tőle tudtam meg, hogy már akkor 30.000 bejegyzett jelentkező volt. Tízezer a környékről, húszezer pedig Párizsból és a hagyományosan vallásos nyugat-franciaországi vidékekről, főleg Bretagne-ból. Mikor a pápa megérkezett, 100.000 ember várta Paray-le-Monialban.

A pápa bejárta a szenthelyeket: Adorált a festői, román stílusú Bazilikában, elment a jelenések kápolnájába Alacoque Szent Margit sírjához, majd a jezsuiták kápolnájába Boldog La Colombière Kolos síremlékéhez — imádkozni.

Itt nyílt levelett adott át a jezsuita generálisnak, Peter-Hans Kolvenbach atyának, amelyben megköszönte a rendnek a Jézus Szíve-tisztelet elterjedésében kifejtett buzgóságát, és kérte a rendet, hogy továbbra is mozdítsa elő és terjessze ezt a tiszteletet.

Hétfő. Ars. 8 órára megtelik a sátor. 4.000 pap, 150 püspök, 100 állandó diakónus és 1.300 teológus jött el a pápával találkozni. 60 ország papsága is képviseltette magát. A magyar papság nevében Szendi József veszprémi püspök és az én falum plébánosa jött el.

10 órakor érkezett meg a pápa. Előbb már meglátogatta Vianney Szent János szülőházát Dardilly-ban, adorált a Bazilikában és imádkozott a Szent ereklyéinél. A régi kis templom előtt megáldotta a község lakóit, a legfiatalabbat, pár hónapos csecsemőt még karjaiba is vette. „Nagyon szeretem Vianney Szent Jánost, a plébánosotokat, és örömmel jöttem el hozzá."

Kezdődik a felejthetetlen papi rekollekció. Később tudtam meg, hogy a televízió is közvetítette. Mindent közvetített, csak a csendet nem közvetíthette. Ezt sokan fel is róták a tévének. Még kevésbé tudta közvetíteni azt az élményt, hogy itt ezen a réten, ahol Vianney Szent János imádkozott, most Péter utóda elmélkedik velünk, a csendben, életünk legnagyobb titkáról. Valósággal éreztük a Szentlélek fuvallatát s ugyanakkor egy lélekóriás, Vianney Szent János megdicsőült alakja lebegett előttünk.

A nagy spirituális pedig adta az elmélkedés pontjait. 20–30–40 évvel megfiatalodtunk. „Kövessétek az Arsi Plébánost imaéletében, józan aszkézisében és lelkipásztori buzgóságában." A mellettem ülő szeminaristáknak is az Arsi Plébánost adja mintaképül: „A 3. évezred papjának is csak ő lehet az ideálja, az imádkozó, az áldozatos, a híveit Isten szavával nevelő és a szentségek kegyelmeivel tápláló pásztor." A Pápa csak ilyen papságot ismer, de ez a papság szép, magasztos és szent. „Nélkülözhetetlen." Ezért a papságért érdemes élni. „Nekem sokkal többet jelent az, hogy pap vagyok, mint pápa. Ismeritek az Arsi Plébános mondását: A pap méltósága oly nagy, hogyha azt megértené, belehalna... Legyetek adoráló papok a szentmisén kívül is. Tudjátok, az Arsi Plébános úgy adorált az oltáriszentség előtt, hogy a hívei is megkívánták utánozni. Ismeritek egyik híve válaszát: Én nézem őt, Ő néz engem." Vastaps. A Szentatya szabadon idézte a paraszt ember szavait. Eredetileg tájszólásban mondta ilyen formában: Én szemébe nézek, Ő szemembe néz.

„Hálát adok Istennek az Arsi Plébános papságáért, hálát a múlt és jelen összes papjaiért. Megköszönöm a lyoni bíborosnak, hogy ide összehívott bennünket, titeket és a pápát."

Zarándoklat volt a pápa számára Annecy is – a vidék legszebb városa –, ahol Szalézi Szent Ferenc, az igazi keresztény jámborság és szeretet példaképe élt. A buzgó lelkipásztor püspök lóháton poroszkálva járta a szavojai falvakat és tanyákat, hogy visszatérítse az eltévedt bárányokat; „inkább szeretettel, mint erőszakkal."

Kedden a festői tóparton százezres tömeg várta. Szalézi Szent Ferenc és Chantal Szent Franciska sírjánál imádkoztunk, s mivel október 7-e volt, homíliáját a Szentatya a Rózsafüzér Királynéjának szentelte. „Legyetek az angyali üdvözlet hírnökei, mint ahogy e két nagy szentetek is az volt."

„Szalézi Szent Ferenc, a szeretet doktora csodálatosan tudta összeegyeztetni az igazság bátor védelmét a szelíd jósággal." Madame de Chantal családanya, özvegy, majd rendalapító. „Egy női élet, amelynek minden mozzanatából emberi és lelki bölcsesség sugárzik."

A Szentatya, a rádión és a televízión keresztül, a mise után mondott köszönetet mindenkinek, akik zarándokútját előkészítették és azon követték. Itt szólt lengyelül a Saint Etienne és Montceau-les-Mines bányavárosokban élő honfitársaihoz. Köszönetet mondott mindenért. Az Úrnak a napfényes 4 napért, a harangöntőknek a szép kis harangért: „Nem lesz nehéz Rómában egy templomot találni ennek a szép kis harangnak." Az újságírók is megkapták a maguk bókját de az intést is: „Legyenek hozzánk olyan igazságosak és jóindulatúak, mint Szalézi Szent Ferenc."

Délutánra maradt Lyonban a Katolikus Egyetem új nagytermének a felavatása, amely a II. János Pál nevet kapta. Ott fogadta a Pápa a zsidó hitközség vezetőit.

Közben a Főtéren, száz méterrel odább, óriási gyereksereg várta már órák óta zsibongva és — lehet mondani — türelmesen, miután a karhatalom leállította a gesztenyeháborút. Amint a gesztenyefák, úgy a türelem is meghozta gyümölcsét; félhatkor kigördült közéjük a papamobile az áldást osztó Szentatyával. „Éljen a pápa!" „Láttuk a pápát!" Én is ott láttam legközelebbről.

Az utolsó látogatás a Prádónak szólt, de méginkább Boldog Chevrier Antalnak, akinek a sírja a Prádó kápolnájában van.

A repülőtéren a Szentatya ezekkel a szavakkal búcsúzott: „Örömmel tapasztaltam, hogy Franciaország kész a lelki megújulásra. Újuljatok meg szívetekben a nagy szentek példájára és kövessétek őket a szeretetben!"

Fülöp Gergely

„KÖZTÜK LESZ HAJLÉKOM..." — KARÁCSONYI GONDOLATOK

„Köztük lesz hajlékom, és én az ő Istenük
leszek, ők meg az én népem lesznek" (Ez 37,27).

Karácsony minden évben az emberi jóakarat kézzelfogható megnyilatkozása: megajándékozzuk egymást, leveleket írunk, üdvözleteket küldünk, meghívjuk rokonainkat és barátainkat, adakozunk a rászorulóknak. Csak Istenről beszélünk keveset. És ritkán. Kétségkívül bizonyos értelemben ünnepelhetjük Isten nélkül is a harácsonyt. Rendelkezésünkre állnak az ünnep kellékei: szabad napok, karácsonyfa, ajándékok, jó ebéd és italok, meleg családi otthon,

érzelmes, megható énekek, emlékezés a boldog gyermekkorra. Sokan a pásztorokról és az angyalokról szóló történetet sem szeretnék nélkülözni: álljon a karácsonyfa tövében a kis betlehemi istálló Máriával, Józseffel és a Gyermekkel a jászolban az ökör és a szamár között. De mi köze van mindennek Istenhez? Karácsony igazi titkához?

Minden évben hamar elmúlik a karácsony. Akárcsak a Lukács-evangéliumban; ott is gyorsan peregnek le az események. Künn a mezőn megjelennek az angyalok, de gyorsan el is tűnnek. A pásztorok elmennek a jászolhoz, de nem maradnak ott: hamarosan visszatérnek nyájukhoz. A három bölcs látogatása ugyancsak rövid jelenet. Egyedül Mária lelkében keltenek mély visszhangot az események: „emlékezetébe véste" a pásztorok szavait az angyalokról, „és gyakran elgondolkozott rajtuk" (Lk 2,19). Bennünk is csak akkor fogamzik meg a hit csírája, ha az Istentől eredő szóra emlékezünk, és szívben megfontoljuk azt. Ez a jó földbe vetett mag, amiből termés fakad.

Ami Mária szívében karácsony estéjén gyökeret vert, az akkor teljesedett be, amikor Gyermeke halottaiból föltámadott. Ezért nem illik bele a karácsonyi éjszaka örömhíre a hangoskodó, tülekedő munkanapba, a nagyvilág színpadi forgatagába. Csak az emberi szív mélységében van jövője a karácsonynak, annak a kereszténynek a szívében, aki — Máriához hasonlóan — lelkében őrzi és megfontolja az angyalok szavát. S csak az képes ezt a hitet a világba kisugározni, aki befogadta, magáévá tette.

1. Azt gondolhatnánk, hogy Mária számára könnyű volt a hit karácsonykor, hiszen Lukács elbeszélése szerint már tudott születendő Fia jelentőségéről. Az angyaloknak a pásztorokhoz intézett szavai is csak megerősíthették hitét Fiában. Több festmény úgy is ábrázolja Máriát, mint aki imádja szent Fiát: mintha csak egy darab mennyország szállt volna le a földre. Lukács evangéliumában azonban két eseményről van szó, amelyek első tekintetre nem kapcsolódnak egybe, hanem nagyon is különböznek egymástól.

Mária, Józseffel együtt, úton van Názáretből Betlehembe. Ide parancsolta a császári népszámlálás. Következménye: nem sikerül tisztességes helyet kapni, ahol a gyermek megszülethetne. Jászolba, ökrök, marhák etetőjébe fekteti újszülöttét, mert nincs hely számukra a szálláson. Az istállóban legfeljebb a szó elvont értelmében éltek nyitott ég alatt, de az angyalok nem ide, hanem a szabad mezőre, a pásztorokhoz szálltak alá, ott hangzott el az énekük, hirdetvén a Megváltó születését: „Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön az Istennek tetsző embereknek" (Lk 2,14).

Mária a pásztoroktól hallotta az angyalok szózatát és énekük tartalmát. Elgondolkozhatott az események értelmén: Miért éneklik az angyalok, hogy „Dicsőség a magasságban Istennek", amikor ő itt szüli meg fiát? Hogyan lehet békesség, ha ő még szállást sem kaphat, ahol gyermekét világra hozza? Később hasonló módon fontolgathatta: Ha megszületett a Megváltó és Szabadító, akkor miért kell neki, Józseffel és a Gyermekkel együtt, menekülnie a zsarnok elől? Annak ellenére, hogy az angyalok szava látszólag nincs harmóniában a

külső valósággal, (vagy tán éppen ezért?) Mária nem felejti el üzenetüket, fontolgatja és átéli hitében: a valóság és az ígéret feszültségében. Karácsony olyan feszültséget hoz tehát a világba, amelyet a számító és okoskodó emberi értelem nem képes fel- illetve megoldani.

2. Karácsony éjszakájának eseményeivel nem minden előkészület nélkül került szembe az emberiség. Hosszú előtörténete van annak, hogy Isten emberré lett. Amikor Matthias Grünewald karácsonyi képén az angyalok mellé odafestette a prófétákat is, tudomásunkra akarta hozni, hogy Jézus születésének megértéséhez nemcsak az angyalok, hanem a próféták szava is szükséges. S Izrael prófétáinak küldetése nemcsak az ő koruk emberéhez szólt, hanem a jövőhöz is. Ezekiel Krisztus születése előtt 593-ban, a babiloni fogság idején ostorozta Izrael engedetlenségét és önteltségét. Hirdette, hogy ezekben a bűnökben keresendő számkivetettségük oka, de egyszersmind jelezte, hogy a zsidók vissza fognak térni hazájukba. Dávid király egyik utódja egyesíteni fogja Izrael és Júda birodalmát, Isten örök szövetségre lép népével, s megmenti, megerősíti, megsokasítja. S ígéretét így fejezi be: „Köztük lesz hajlékom, és az ő Istenük leszek, ők meg az én népem lesznek" (Ez 37,27).

Amikor azt halljuk, hogy Isten köztünk lakik, elsősorban templomainkra, az „Isten házára" gondolunk. Pedig Isten köztünk lakásának szándéka karácsony éjszakáján, Jézus Krisztusban lett teljes értelmű valóság. Isten Jézus Krisztusban, a valóságos emberben jött közénk. S ennek az Embernek nem adtak szállást: Mária az ökrök jászolába fektette Fiát. „Övéi nem fogadták be" (Jn 1,11).

A lakáskérdés ma is a fiatal családok égető problémája. De karácsony mindenekelőtt arra emlékeztet, hogy nemcsak nekünk, hanem Istennek is szüksége van lakásra: Köztünk akar lakni. Befogadjuk őt? Adunk neki szállást? Legtöbbször mintha megelégednénk azzal, hogy templomot építünk neki: „ott lakik az Isten". Mintha mi bérbe adnánk Istennek egy szép házat! Nem véletlen tehát, hogy az örök Ige nem családi házban, hanem idegenben és istállóban született. S később sincs semmije, amire fejét lehajthatná. Olyanok társaságában él, akikkel nem szívesen vagyunk együtt: vámosokkal, bűnösökkel, számkivetettekkel. Nem felhívás ez számunkra? Hol kell keresnünk Istent, ha igazán meg akarjuk ünnepelni karácsony titkát? Nem tévedünk-e akkor, amikor úgy élünk, mintha az Emberfia a „keresztény nyugati kultúrában" vett volna otthont magának? Nem jelentkezik-e egyre inkább Afrikában a négerek és Dél-Amerikában az elnyomottak között?

„Köztük lesz hajlékom." De hogy tudom felismerni a Mária mellett jászolban fekvő Gyermekben s a „nem nagyra értékelt" embertársamban az Istent? Hogy ezt a Jézust felismerhessem, ahhoz az szükséges, hogy valamiképpen már bennem lakjon. „Aki szeret engem, az megtartja tanításomat (= szavamat), s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni" (Jn 14,23). Ha szeretem, akkor már valamiképpen bennem van az Úr. Teljes bennem-lakását azonban szavának megtartásához köti: az képes befogadni az

Istent, aki szereti Jézust, az Isten Szavát. Nincs szeretet és együttlakás a tanítás megtartása nélkül.

A próféta következő szavai újabb feszültségre hívják fel figyelmünket: „És én az ő Istenük leszek." Ma sokak számára az „Isten" szó elveszítette tartalmát, értelmét. Annyi minden tapad ehhez a kifejezéshez, hogy csak hosszú fejtegetéssel lehet megmagyarázni. De a jelenkor emberének nem hosszú fejtegetésre van szüksége; ő „kézzelfoghatóan" akarja megtapasztalni azt a valóságot, amelyet ezzel a szóval jelzünk. A próféta azáltal akarja közelebb hozni, hogy Istent „mienknek" nevezi és mutatja. S Isten Jézus születésével igazolja, mennyire a mienk, hisz emberré lett. Ha Jézust megismerjük, valóban „kézzelfoghatóan" tapasztaljuk meg az Istent. Így akar ő a mi Istenünk lenni. Luther ezt így fejezte ki: „Ha valaki egyszer azt mondaná, hogy Isten a felhők felett van, akkor tudd meg, hogy az ilyen ember ördög, mert a te Istened a jászolban fekszik, a te Istened a kereszten függ." Isten Jézusban lett a mi Istenünk.

3. A próféta záró szavaiban kijelenti: Ha Isten a mienk, mi az ő népe leszünk — az ő népéhez tartozunk. Ha mienk az Isten, akkor mienk az Öröm, az igazi Boldogság: lelkünk túlcsordul, mert birtokolja azt, aki egyedül s maradéktalanul képes betölteni. Ezért kezdik az angyalok szózatukat az öröm hirdetésével: „Nagy örömet adok tudtul nektek és majd az egész népnek. Ma megszületett a Megváltótok, Krisztus, az Úr, Dávid városában." Karácsony éjszakája az öröm ünnepe. Hirdeti azt, hogy nem vagyok, nem vagyunk egyedül. Itt van köztünk az, aki megmenti életünket. Lehet ennél nagyobb okunk az örömre?

Karácsony előtt sokan töprengenek azon, hogyan is szerezhetnének örömöt szeretteiknek. A megoldást legtöbbször abban látjuk, hogy valamivel megajándékozzuk őket. Az ünnep kiváló alkalomnak látszik arra, hogy olyasmivel lepjük meg kedveseinket, amit saját erejükből nem tudnak, nem képesek megszerezni. Ez az önmagában szép szokás azonban sokak számára nyomasztó érzés forrása. Kötelességüknek tartják viszonozni az ajándékot, de erre nincs erejük, lehetőségük. Karácsony minden vágyunkat betöltő ajándékkal halmoz el minket: Isten határtalan és visszavonhatatlan szeretetének jelét, Fiát adja nekünk. Aki ezt a szeretetet befogadja, az nem kényszeredett kötelességérzetből, hanem önfeledt szeretetből adja önmagát a Gyermekben köztünk lakó Istennek. Teljes szívvel csatlakozik hozzá; örömmel lesz népévé. A valódi öröm nem nyom el, hanem felszabadít.

Néha a legcsodálatosabb emberi ajándék, az újszülött gyermek is jelenthet a szülők számára nyomasztó gondot, feladatot. Kötelességük ápolni, gondozni, fölnevelni. Alapjában véve azonban csakis az öröm és a boldogság érzése uralkodhat el szívükben, s még az érzéketlen és tapintatlan emberek is ellágyulnak, s szinte maguk is gőgicsélő tehetetlen lényekké válnak, amikor karjaikba vesznek egy csecsemőt. Szívük kitárul, hisz a kicsi nem faggatja őket teljesítményeik felől, nem kérdezősködik problémáikról, nem kell megmutatni neki sem adóslevelüket sem betétkönyvüket. Gyengesége, mosolya,

teljes léte meleget és életet sugároz, s figyelmet, barátságot, mosolyt és örömöt ébreszt mindnyájunkban. Karácsony éjszakájának titkát is ezen az úton kell keresnünk. Örömünk nem abból fakad, amit mi teszünk, hanem abból, amit Isten ad nekünk. Minden újszülöttnél nagyobb örömöt sugároz Jézus: benne és rajta keresztül hirdeti a Teremtő, hogy életünket akarja. Nem teljesítményeinket és sikereinket, illetve sikertelenségeinket akarja „konzerválni", hanem védtelen Fiának mosolyával ösztönöz, hogy mi is tárjuk fel szívünket, s szeressük őt.

Ilyen lelkülettel válhatunk az ő népévé. S ha szívünk – a Gyermek láttára – fölengedett, megváltozhat viszonyom és viszonyulásom embertestvéremmel szemben is. Már nem azt nézem, hogy milyen magasra hágott egyik vagy másik a ranglétrán, s azt sem, hogy mennyi a fizetése. Mégkevésbé tekintem vetélytársamnak, ellenségemnek, akit le kell győznöm, ha boldogulni akarok. A betlehemi Kisded rádöbbent arra, hogy új kapocs fűz embertestvéreimhez, hiszen Isten emberré lett, hogy valóban az övéi legyünk, az ő népe, Fiának testvérei.

Karácsony éjszakája maradandó valóság lesz, ha mindezt én is fontolgatni kezdem a próféta és az angyalok szózata szerint. Ha szívembe vésem üzenetüket, azt, hogy Isten köztünk vett hajlékot s mi az ő népe lettünk.

Németh József

KIÁLLÍTÁS AZ AACHENI NÉMET KATOLIKUS NAGYGYŰLÉSEN

A Német Katolikus Nagygyűlésnek, amelyet ebben az évben Aachenban rendeztek, és amely az idén először esett egybe a 7 éves zarándoklattal, öt témaköre volt: Világegyház, Európa, lelki közösségek, technika és jövő, szociális katolicizmus.

Hogy Nagy Károly Aachen világhíres dómjában van eltemetve és emellett egy magyar kápolna is áll, az eléggé ismert. De hogy Aachen volt a 19. század elején a legfejlettebb német ipari város, ahol az első ipari forradalom minden következményével a legmegdöbbentőbben mutatkozott, azt már kevesebben tudják.

Ezt mutatta be a Nagygyűlés alkalmából (egy kiállítás keretében) az ottani püspöki szakkönyvtár.

Az alaphangot már az első táblán a legtekintélyesebb német folyóirat, a „Der Katholik" adta meg, amely 1823-ban így írt: „Az emberiséget két osztályra, pazarlóra és nincstelenre, emberre és igavonó állatra, szegényre és gazdagra osztani égbekiáltó bűn." Franz v. Baader kat. bölcsész szerint: „Aki csak egy pillanatig is az erkölcsi, fizikai nyomor és elhagyatottság szakadékába tekint, amelynek a proletariátus legnagyobb része ki van szolgáltatva, annak be kell vallania, hogy ez a hűbériség legkegyetlenebb formája."

Hogy nézett ki ez Aachenban? 1780 és 1830 között a lakosság száma 20.000-ről 40.000-re nőtt. 30 posztógyárban 12.000 munkás dolgozott, azonkívül 12 varrótű-gyár működött. Ma jóhangzású utcákról – még a házszám és családnév is fel volt tüntetve – olvashatta a látogató, hogy a múlt század harmincas éveiben itt 57 m^2-es „lakásban" 7 személy élt és 4 szövőgép működött. (Otthonról dolgoztak be a gyárba.) Itt találkozunk a gyermekmunkával! Aachenban 12 órát dolgozhattak a gyerekek. Hogy az 1832-ben kitört kolera, majd tífusz pont ott szedte legtöbb áldozatát, nagyon is érthető. De az is, hogy az 1830 júliusában kitört párizsi forradalom lángja, tüze augusztusban már Aachenban lobogott.

Ezek láttán a Szt. Pál plébánia káplánja, Josef Istas adta ki prédikációjában a jelszót, amelyet a kiállításon kéziratban olvashattunk: „Tehetnek róla, vagy sem, Testvérek, itt segíteni kell!" Ahol éheznek, ott nem segítenek programok.

Nellessen főplébános szervezte meg a Caritas-Kört, amelynek tagjai között ezeket a neveket olvashatjuk: Clara Fey, Anna v. Lommessen, Franziska Schervier, Pauline v. Mallinckrodt. Első gondjuk az volt, hogy betevő falatról és valamilyen alvóhelyről gondoskodjanak a nélkülözőknek. De később gyermekágyasoknak intézetet szerveztek, az utcára került leányoknak iskolát alapítottak, majd lakóotthont szereztek. Kezdetben az említett Caritas-Körben dolgoztak, de amikor látták, hogy mindez nem elég, szerzetesrendeket alapítottak: 1844-ben Cl. Fey „A Szegény Jézusról Nevezett Kongregációt", 1845-ben Fr. Schervier „Szt. Ferenc Szegény Leányainak Társaságát". Őket követte Johannes Höver, aki „Szt. Ferenc Szegény Testvérei" néven alapított rendet. Ebben, a történelemben egyedülálló szociális helyzetben ill. katasztrófában egyedül Jézus Krisztust és az ő emberszeretetét követték. És megtettek mindent, amit csak tudtak, és az nem is volt kevés. Kettőt közülük, Fr. Scherviert és P. V. Mallinckrodtot az utóbbi években avatta az Egyház a boldoggá.

Utat mutattak. 1848-ban az első Német Kath. Nagygyűlésen, Mainzban Josef Lingens aacheni ügyvéd, a porosz parlament tagja Aachent és az egyház tevékenységét állította példaképül a közönség elé. Lingens még hozzáfűzte: „Mindezt megpróbálta az állam megakadályozni, ... de addig az egyházat nem lehet elintézni, míg a keresztény hit és a belőle fakadó felebaráti szeretet él."

Másrészt világos volt, hogy mindez bármilyen hasznos, szükséges és sürgős is, csak elsősegélyt jelent. Hogy a munkásokon hathatósan segítsenek, arra többre van szükség: átfogó elméletre és intézményekre.

Nicolaus Schüren az aacheni iparkamara titkára, akit inkább a „másik oldalon" vélne az ember, odadörögte az 1863-as Katholikus Nagygyűlés hallgatóinak, akik között bizonyára nem egy volt, akit érintett: „... a csillogóra tisztított gépre több gondot fordítanak, mint a vele egy ütemben dobogó szegény munkás szívére."

„A szociális kérdés megoldása" című könyvében, amelyet többször is kiadtak, a próféták előrelátásával követeli: „Nem munkajogot, hanem jogot a

munkára, jogot a kenyérre és annyi függetlenséget, hogy szabad lehessen." Ezt kell adni a munkásnak.

Mindenkit megelőzve követelte egy keresztény közgazdaságtan kidolgozását, és azt, hogy ezt a szemináriumokban a jövendőbeli papoknak tanítsák, s így azok képesek legyenek az új eretnekségekkel szembeszállni.

Aachen tovább haladt a megkezdett úton. 1868-ban Szt. József ünnepén jelent meg a „Christlich Sozialen Blätter" Josef Schings rektor szerkesztésében. Célja „a társadalom valláserkölcsi nevelése". Vissza a keresztény szellemhez. A legjobbakkal egyetértve állapítja meg, hogy minden bajnak gyökere az ettől való eltávolodás. Egyúttal figyelmeztet: Óvakodjunk olyan szociális tanoktól, amelyeknek előfeltétele, hogy minden ember angyal legyen. Azok csak újabb bajt hozhatnak a társadalomra.

Egy évre rá Franz Peter Eduard Cronenberg káplán megalakította a „Szt. Pál Munkás-Egyesületet". Célja: igazi keresztény közösség kialakítása-nevelése, valamint a keresztény szociális gondolat széles körben való elterjesztése, tudatosítása.

Következő lépés az Építőegyesület szövetkezeti alapon történő megalapítása volt. Ennek célja: egészséges, célszerű lakásokat építeni. „Lehetőleg minden munkásnak saját háza legyen."

1875-ben a tagok száma elérte az ötezret. S amikor részt vettek a választásokon, egy százalékon múlott, hogy jelöltjük nem került be a Reichstagba.

A munkabér-harcban is kivették részüket. 1872-ben az Aachen közelében levő Eupenben sztrájk tört ki. A munkások bérkövetelését elutasították és megtorlásképp sokat elbocsátottak. Az Egyesület június 19-én avatkozott bele hivatalosan: „Amit maguk csinálnak, hangzott a vád a gyárosok felé, annak semmi köze a kereszténységhez." 21-én már megvolt a megegyezés, és tovább folyt a munka. Ugyanez év júniusában az aacheni tűgyárakban csökkentették a béreket. Sztrájk. Először 22-én tiltakozik a Munkásegyesület. Augusztusban visszavonták a csökkentést.

Az aacheni „Sozialis Katholizismus" mozgalom zászlóját vitte tovább a „Volksverein für das Kath. Deutschland", amelyet 1890-ben a közeli Mönchen-Gladbachban alapítottak a német katolicizmus gyűjtő mozgalmaképp a szociális kérdés átfogó megoldására.

Még nagyobb volt az öröm és az elégtétel Aachenban, mikor 1891 május 15-én megjelent a Rerum Novarum kezdetű szociális enciklika, amelyben a legfőbb egyházi tekintély először fejtette ki tanítását azzal a kérdéssel kapcsolatban, amelynek felismerésében és megoldásában a „Sozialis Katholizismus" úttörő munkát végzett.

Sipőcz Kálmán
könyvtár-igazgató

MINDENNAPI RÓZSAFÜZÉRÜNK – MA

Mivel úgy gondolom, hogy sokan, akiknek még szívügyük a rózsafüzér imádkozása, az enyémhez hasonló tapasztalatokra tesznek szert, ezért az én rózsafüzér imádkozásom történetéről szeretnék beszélni.

Szeretném elmondani azokat a nehézségeket és megemlíteni azokat a lehetőségeket, amelyek a napi rózsafüzér elmondásánál felmerülhetnek, akár magányosan, akár közösen végezzük azt.

Már fiatalon megtanultam megbecsülni a rózsafüzért, mégha a napi elmondása nem is volt számomra mindig a legkellemesebb. Családunkban ti. az volt a szokás, hogy minden este közösen elmondtuk a rózsafüzér egy tizedét. Én örültem, ha nem az egészet mondtuk el. Nekünk gyermekeknek az egy tized is éppen elég volt: ennyit el tudtunk viselni anélkül, hogy tartós ellenszenv ébredt volna bennünk.

Idők folyamán azonban nehézségek merültek föl bennem. Szeretem ezt az imádságot, de túlértékelése még ma is ellenszenves számomra. Főleg, ha ilyeneket hallok: „Már csak a rózsafüzér mentheti meg a világot!" Azt hiszem, hogy az ilyen kijelentések inkább eltávolítják a gondolkodó kereszténye-ket a rózsafüzértől, mintsem közelebb vinnék hozzá.

Hosszú ideig nem tudtam mit kezdeni a rózsafüzérrel, amelyet az egymáshoz kapcsolódó imák szakadatlan mormolásának tartottam. Azóta ugyan sokkal belátóbb lettem, bár még ma sem egészen az én kedvencem ez az imádság. Fontosnak tartom ugyanis, hogy legyünk tekintettel azokra, akiknek imaéletét az Isten iránti érzékeny tisztelet és szépérzék jellemzi. De még ha egyedül is mondom a rózsafüzért, sokszor szórakozott vagyok, és ekkor az a kísértésem támad, hogy az ilyen imát abba kell hagyni.

Lehetőségek

S hogy a napi rózsafüzér imádságot ilyen és ehhez hasonló nehézségek ellenére sem adtam fel, az Szűz Mária, Jézus anyja iránti mélységes tiszteletem és szeretetem miatt következett be, bármit látnak is a pszihológusok ebben a vonzalomban. Úgy érzem, hogy igen nagy érték rejlik ebben; Isten iránti magatartásunk és ember-mivoltunk megvalósítása nagymértékben függ ettől. Az utóbbi években Szűz Máriát főként mint hittestvéremet ismertem fel, és lelki megpróbáltatásai miatt igen közel érzem magamhoz. Lelkesítőleg hat rám az a tény, hogy a sok nehézség és érthetetlen megpróbáltatás nem keserítette el, hanem azokat is beépítette szolgálatkész szeretetébe.

A rózsafüzér, mint a Szűz Mária-tisztelet sajátos formája akkor volt igazán nagy segítségemre, amikor áthidalta imaéletem különböző szakadékait és átsegített azokon. Ha már semmilyen más imádságot nem tudtam elmondani, a rózsafüzért – ha szórakozottan is – el tudtam végezni. Ha ez a lehetőség nem adatott volna, valószínű, hogy életem jelentős szakaszaiban többé vagy kevésbé feladtam volna az imádkozást. Így például amikor hosszú időn keresztül

nem sikerültek elmélkedéseim, a rózsafüzért mondottam helyette, és ezt teszem még ma is elég gyakran.

A rózsafüzér különböző formái

Idők folyamán a rózsafüzér-imádságnak különböző formáit ismertem meg. Egyrészt mások segítsége juttatott hozzá, másrészt saját töprengéseim, de leginkább, — úgy gondolom — a Szentlélek sugallatára jöttem rá. Így nemcsak új változatokat fedeztem fel, hanem bizonyos előrehaladást is tettem ebben az imában.

Mindenik rózsafüzér-imádságom előtt, — amennyire csak képes voltam erre — gondolataimat a titok tartalmára összpontosítottam. Ezáltal világossá vált előttem, hogy a rózsafüzér minden szavának különleges méltósága van. A Hiszekegy hitünk összefoglalásának rövid, ősi formája. A Miatyánkra az Úr Jézus maga tanított minket. Az Üdvözlégy viszont a megtestesülést tudtul adó angyal szavaiból, valamint Erzsébet köszöntőjéből áll; ebbe foglaljuk bele életünk két legfontosabb kérelmét, kérve a Szűzanya közbenjárását most és halálunk óráján. A Dicsőség lesz imádságunk szava is az örökkévalóságban.

Amikor autót vezetek vagy sétálok, még ma is így mondom a rózsafüzért. Ilyenkor nem vagyok túlságosan elmélyült; „feljogosítva érzem magam" a kevésbé tökéletes imádkozásra.

Természetesen nem lehettem elégedett ezzel a módszerrel. Kezdtem minden mondatnál megállni, és megpróbáltam kissé behatóbban foglalkozni a mondatok értelmével. Aztán a mondatot — most már tudatosan — újra elmondtam Máriának (illetve a Miatyánknál az Atyának). Kicsit hosszabban elidőztem a „Jézus" szónál és a titok szövegénél, és hagytam, hogy a kimondott szavak hassanak a lelkemre. Így legtöbbször az egy tized elmondásával beértem. Máskor viszont ugyanezt a tizedet megismételtem, gyakran úgy, hogy a tíz Üdvözlégy helyett csak ötöt mondtam.

Aztán nagy segítségemre volt egy bizonyos, — kissé szokatlan — módszer is. Hogy a megszokottságtól elkoptatott szavak újra fölelevenedjenek, az egyes mondatokat a mai köznyelvre ültettem át, és úgy beszéltem Szűz Máriával, mintha egy ma élő, köztünk levő asszony volna. Ilyenkor „Üdvözlégy" helyett, — amit ma már nem mondunk — „Jó reggelt"-tel köszöntöttem Máriát. Úgy éreztem, különös bensőséges viszonyt teremt az, hogy tegezhetem és a keresztnevén szólíthatom, ahogy ez ma szokás. Ilyenkor még a teológiai pontosságra sem ügyeltem különösebben. Így amikor a „kegyelemmel teljes" kifejezésre a mai nyelvhasználatban nem találtam megfelelőt, azt mondtam neki, hogy „szép vagy!" Az „áldott vagy" helyett pedig azt, hogy „nagyrabecsült és szeretett asszony vagy".

A rózsafüzér-imádkozásnak olyan módját is kitaláltam, amely szerint az Üdvözlégy szavaira már alig gondolva lélekben rögtön a titokra összpontosítottam a figyelmemet, annál viszont egy kissé hosszabban elidőztem. Máskor a

titok tartalmát részekre bontottam, s úgy közelítettem meg. Például ahelyett, hogy végig azt mondtam volna: „Akit te Szent Szűz Szentlélektől fogantál", – két Üdvözlégyben ezt mondtam: „Akinek megtestesülését angyal jelentette." S a következő kettőnél: „Akit te Szent Szűz hívő lélekkel befogadtál", azután pedig: „Aki méhedben testet öltött". Máskor a szokásos 15 titok helyett újakat kerestem. Például: „Aki az idők teljességében eljött." Vagy: „Aki Isten országát számunkra hatalmával megnyitotta", vagy „Aki a szegényeknek hirdette az örömhírt".

Végül már nem is gondoltam meghatározott hittitokra, hanem csak mondtam a szavakat, hogy cselekvő szándékom megfelelő elfoglaltságot találjon, s így lelkem csendjében egyre jobban elmerülhessek Isten jelenlétében.

A különféle imamódokat nem szigorú kötött sorrendben ismételtem, hanem aszerint vettem elő egyiket vagy másikat, hogy hol, melyikben éreztem több áhitatot. Így találtam rá újra a szóbeli ima legegyszerűbb módjára.

Magányos imádkozásaimnak ezek a legfontosabb tapasztalatai.

Közösségben

A rózsafüzér kezdettől fogva közösségi imamód volt, – talán a népi elmélkedés leggyakrabban használt formája. S hogy ez ma is az legyen, vagy újra azzá lehessen, ezért a mai lelkiségnek (különösen a fiatalokénak) megfelelően kissé „fel kell lazítani". Lelkinapokon, de más alkalmakkor is kis csoportokkal már kipróbáltam és eredményesnek találtam pl. a következő módszert:

Miután pár percig csendben voltunk, elmondtuk a Hiszekegyet, azután a három Üdvözlégyet, hogy a hit, remény és szeretet erősödjék szívünkben. Majd a Miatyánk után felolvastunk a Szentírásból. Ez az olvasmány éppen a titok tartalmát mondta el, vagy pedig kapcsolatba hozható volt vele. A szöveget az evangéliumból, az Apostolok cselekedeteiből esetleg a Jelenések könyvéből vagy az Ószövetségből választottuk. Már maga a szentírási szöveg kikeresése is serkentőleg hatott. Ezután elmélkedésre szolgáló rövid csend vagy odaillő zene következett, s csak mindezek után mondtuk el a tizedet, (néha csak három vagy öt Üdvözléggyel). A tized végeztével egy odaillő éneket is elénekeltünk. Mindehhez felosztottuk a szerepeket, – ki mit végez. Volt rá eset, hogy az illető titkot illusztráló diafilmet is vetítettünk.

Naponta?

Volt időszak, amikor az volt a véleményem, hogy minél többet mondjak el a rózsafüzérből. De ezzel aztán meginț felhagytam, mert a „mennyiségre menő" imádság lelkileg beszűkített. Ma lelkileg felszabadultabb vagyok, ha kevesebbet mondok el (legtöbbször csak két tizedet), de azt anélkül, hogy időhöz kötve hajszolnám magam. Este nem pótolom okvetlenül az elmulasztott tizedeket, ha napközben a felebaráti szeretet gyakorlása akadályozta meg elmondásukat. De az a szép és jó szokás, hogy naponta imádkozom a rózsafüzérből, lelkileg jót tesz nekem.

Ezek az én tapasztalataim. Nem akarok szabályt felállítani másoknak, csak buzdításul mondom el azoknak, akik keresik, hogyan mondhatnák el jobban és szebben napi rózsafüzér imájukat. Lehet, hogy keresgélésünk végeredményeként ugyanarra az egyszerű módszerre találunk rá, amelyet a kezdet kezdetén gyakoroltunk, de ez már érettebb imádság lesz, s eltölt bennünket az a bizalom, hogy gyenge dadogásunk megtiszteli a Szűz Anyát és általa az ő szent Fiát, Jézust.

Josef Müllner S. J.

A JÖVŐ ÚTJA?

Külvárosi kerület. Szupermodern lakótelep, körülbelül kilencezer lakossal. Országos hírű bevásárlóközpont a lakótelepen, mindenféle szolgáltató és kiszolgáló egység egyetlen hatalmas épülettömbben.

Tulajdonképpen minden megvan a „boldog, modern" élethez. Minden kívánság teljesíthető, minden beszerezhető, éppen csak kezünket kell kinyújtanunk érte. Modernebben és kényelmesebben már nem is lehet élni.

Azaz, ... egy kis probléma azért csak van!

Valakinek feltűnt, hogy ebben a nagy kényelemben rendkívül „megerőltető" két kilométert gyalogolni a legközelebbi templomig. Mert templomba azért mégiscsak kell járni!

Ezen aztán többen elgondolkoztak: Ha itt lenne a templom, sokkal többen járulnának az Úr színe elé, s ha egy plébániát is fölépítenénk, akkor gyermekeink is otthon érezhetnék magukat. A kilencezer emberből körülbelül hatszázan álltak kezdetben a nemes ügy szolgálatába, s — ma áll a templom a lakótelep kellős közepén, egy hatalmas plébániaközponttal.

Mindenki elégedett: a kényelem tökéletes!

Kezdeti problémák

Nehézségek persze mindig adódnak, jelen esetben például a paphiány. Hogyan néz ki egy újonnan alapított templom pap nélkül? Az egyházmegye úgy oldotta meg a kérdést, hogy a lakótelepet az új templommal együtt filiává nevezte ki. Az anyaegyházközség is igen nagy, másrészt nincs elegendő pap, hogy önálló plébániának nyilváníthassák.

„Vonjunk be lelkipásztori munkatársakat!" (Pastoralassistenten) — született meg végre a mentőötlet. De vajon csak mentőötlet ez? Vagy pedig a jövő útja, az egyházközség életének, fejlődésének kulcsa? Meg kell próbálni! S ha beválik, akkor ez az út járható lesz más filiák sőt anyaegyházközségek számára is!

Az ötlet megvalósult, mert sokan nemcsak a kényelmes, modern lakótelep előnyeit akarták élvezni, hanem *életképes és életerős* közösségben akartak élni. Egyszerű hívektől indult a kezdeményezése, amit aztán alkal-

masnak ítélt a plébános, az anyaegyházközség sőt az illetékes segédpüspök is.

Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a gondolat a lehető legjobb volt, s a nyomában végzett munka megtermette gyümölcsét: „A jó fa jó gyümölcsöt terem."

A filia élete — kollektív vezetéssel

A leányegyház vezetésének megoldása speciális nehézségekbe ütközött. Sokmindenre és szinte mindenkire tekintettel kellett lenni, így született meg az újabb ötlet: a team, vagyis egy csoport vegye kezébe a vezetést.

A plébános rendszeresen de nem mindennap látogat a filiába. Természetesen az ő irányításával, de mégis ezzel a teammel valósul meg a tervezés és vezetés.

Ma négy lelkipásztori munkatárs dolgozik szívvel-lélekkel az egyházközségben: hárman hivatásszerűen, teljes munkaidővel, a negyedik, egy hittanár minden szabadidejében. Munkaprogramjuk a következő:

Egyikük az irodai munkát végzi el, a könyveléstől a levelezésig és a hívek fogadásáig, s szervezi a templomi zenét (orgona, felnőtt-kórus, zenecsoport stb.).

A másik lelkipásztori munkatárs elsősorban az iskolásgyermekekkel foglalkozik: (7—12 évesek) felkészíti, oktatja, tanítja az elsőáldozókat, vezeti az iskolások különböző csoportjait, emellett állandó kapcsolatot tart a szülőkkel és segít az irodában a pasztorációs feladatok ellátásában (telefonfelügyelet, hívek fogadása, beszélgetések).

A harmadik munkatárs feladatköre rendkívüli áldozatkészséget követel: ő foglalkozik az egyházból kilépettekkel, illetve a vallásukat alig vagy egyáltalán nem gyakorlókkal. Ezért gyakran úton van, látogat. S amikor bent van a plébániaközpontban, ő vezeti a nyugdíjasok, öregek és betegek pasztorációját: hetente több rendezvényt, nyugdíjas kört, előadást szervez. Hatáskörébe tartozik a keresztségi beszélgetés és oktatás is.

A negyedik teljes szabadidejét áldozza az egyházközségre. Feladata az ifjúság (12—18 évesek) szellemi-lelki gondozása. Előadásokat, ifjúsági órákat, köröket, csoportokat szervez, készít elő és vezet. Ő állítja össze az ifjúsági misék programját (van külön ifjúsági kórus, liturgia- és zenekör) és az ő hatáskörébe tartozik a fiatalok személyes problémáival való foglalkozás. Ezenkívül kezeli, gondozza és bővíti a kommunikációs eszköztárat (könyvtár, lemezek, hangszalagok, filmek, video stb.).

Az eredményes munka főbb kritériumait így foglalta össze az egyik lelkipásztori munkatárs:

A kollektív vezetés alapfeltétele a jó együttműködés, a megbeszélések pontos megtartása. Minden héten, általában hétfőn jön össze a csoport a plébánossal. Ilyenkor dolgozzák ki a távlati terveket is, de elsősorban a konkrét heti munkafeladatokat beszélik meg s osztják el egymás között. Elengedhetetlen

feltétel, hogy mindenki tudjon a másik feladatáról, s főleg a plébános ismerje a kitűzött célokat. Ebben a pontos előkészítésben nagyon fontos szerepet játszik a plébános, akinek bizalmát az aktív vezető csoport maradéktalanul élvezi. „Tulajdonképpen, akárcsak otthon, itt is családban élünk, s ebben a ‚családi üzemben' maradéktalanul jól érezzük magunkat" – foglalta össze M. Morgenbesser, egy munkatárs az egyházközségben uralkodó derűs légkör lényegét és okát.

A vezető csoport állandó kapcsolatban áll az egyházközségi testülettel. Nagyon fontos, hogy a testület tagjai bizalommal kísérjék a vezető csoport munkáját és aktívan vegyenek részt a különböző rendezvényeken. Döntő jelentőségű a jó személyes kapcsolatok kiépítése az egyházközségen belül. Ez könnyen lehetséges, ha a hívek megérzik a vezető csoporton belül uralkodó harmóniát. Ennek viszont alapfeltétele a vezetők lelki képzése és képzettsége, amely állandó forrás lehet a hozzájuk forduló hívek számára is.

A lelkiélet ápolása

Munkám igazi tartalmát nem is annyira a hivatás szóval tudnám megnevezni. Inkább a munkában megtalált lelkes öröm ez, – mondja egy munkatárs. S valóban: a lelkipásztori munkatárs munkája az Örömhír megélésének és továbbadásának egy speciális formája. Ennek szenteli az életét egy egyházközség szolgálatában.

Lelkes öröm másokkal együtt és másokkal dolgozni. Perszre ez állandó készenlétet jelent, ezért alapvető szükséglet, hogy a lelkipásztori asszisztens állandóan gondozza, ápolja saját lelki életét. Egy nagyvárosban rendkívül sok lehetőség van erre. Például lelkigyakorlatok, rekollekciók. De a saját egyházközségben, illetve a vezető csoporton belül is vigyázunk arra, hogy „ne csak adjunk, hanem kapjunk is", és így ez a lelkesedés állandó öröm marad. Ezért a heti koordinációs megbeszéléseken mindig szakítunk időt egymásra és önmagunkra is: ima, csönd, személyes és közös lelki beszélgetések a plébánossal. „Ez mindnyájunk számára végtelenül fontos" – vallanak a csoport tagjai.

Az egyházi év elején, szeptemberben pedig elvonulunk három napra, hogy plébánosunk vezetésével lelkigyakorlaton vegyünk részt. Plébánosunknak köszönhetjük, hogy ez is szerves része lett munkánknak. Ennek köszönhető részben, hogy a csoportunkban senki sem érzi megerőltetőnek a vasárnapi feladatokat. Ha estére el is fáradunk, nem érezzük terhesnek, mert megtaláljuk igazi örömünket a közösségben. Fontos az is, hogy, amit csoportjainkkal végeztetünk, mindig magunk is végezzük, mert így örömünk soha sem kerül „takaréklángra".

„Én személy szerint nagyon szerencsés helyzetben vagyok. Feleségem is teológiát tanul, így biztosított a közös érdeklődés. Együtt imádkozunk, együtt hallgatunk zenét, s a közös beszélgetéseink is igen fontosak. Együtt töltött bűnbánati napok vagy rekollekciók is felejthetetlen élmények. Feleségem is ugyanazt az egyházközséget szolgálja önkéntes munkával. Tanulmányai befe-

jezése után ő is lelkipásztori asszisztensként szeretne dolgozni és szolgálni", vallott a hivatásról a megkérdezett vezetőségi tag.

A szentmisék előkészítése (liturgia-kör) ugyancsak a plébános vezetésével történik, ilyenkor hallatlan erőforrásokra bukkanunk a Szentírás és az evangéliumi szakaszok elemzésével és átelmélkedésével.

„Végül örvendetes az is — zárta le gondolatsorát M. Morgenbesser — hogy személyes problémáinkkal is bizalommal fordulhatunk plébánosunkhoz." Amikor őt hallom, arra gondolok, hogy igenis él az egyház, s élni is fog, csak engedjünk cselekvési teret benne minél több örömteli embernek.

Hangyamunka

Reálisan térképeztük fel működési lehetőségeinket, s ennek megfelelően osztottuk be a munkaköröket. Részben ezzel magyarázható, hogy mindegyikünk eredményesen dolgozik saját működési területén. Természetesen segítünk egymásnak mindenben, hiszen olyan az életünk, mint egy családé: teljes odaadással egymásért. Az a csodálatos, hogy egymáshoz is bizalommal fordulhatunk mindenkor és bármilyen problémával.

Az egyházközség élete hangyamunkát igényel: aprólékos, szívós munkát, amely — ha késve is — de eredménnyel jár. Amit elkezdtünk, szeretnénk végbhez is vinni, s a „feladni" szót töröltük a szótárunkból.

A lakótelep kilencezer emberéből 600—800-at már áthatott a „lelkes öröm". S ami a legnagyobb örömmel tölt el: egyházközségünknek majdnem fele fiatalokból áll (7—20 év között). Az eredmény azt bizonyítja, hogy a munka oroszlánrészét helyes volt lelkipásztori kisegítőkre bízni. S talán még egy titka van eredményeinknek: a négy kisegítő közül három — nő!

Az egyházközség jelenleg az egész lakótelep egészséges kovásza. Így csak idő kérdése, hogy ez az egészséges egyházi közösség mikor állapítja meg: „Kicsi nekünk ez a templom, építsünk nagyobbat! S hozzá a második, még nagyobb plébániaközpontot..."

Papp György

LEVELESLÁDÁNKBÓL

Négy és fél évig a Vila Anastáció (São Paulo) plébánia pasztorációs munkáját láttam el. Visszagondolva szülőfalumra, látom mennyivel családiasabb és éppen ezért hatékonyabb, gyümölcsözőbb lehetett akkor a magyar falu plébánosának az élete. Gyakran egy plébános 30—40 évig is megmaradt hívei között. A falu lakosságának nagy részét ő eskette, keresztelte, formálta lelkileg, erkölcsi életében. Mindenkit gyermekének, testvérének, barátjának tekinthetett. Itt Brazíliában egy plébános élete egészen más. Vegyük csak a Vila Anastáció plébániát. Otthoni, magyar stílusban indult. Az egész emigrált magyarság papja körül tömörült. A jó Szelecz Arnold atya, Szent Pál apostol szavait idézve, mindenkinek mindene lett.

Régen a legtöbb ember, aki egyik faluban vagy városban megszületett, ott is élte le az életét. São Paulo a világ második leggyorsabban fejlődő városa. Vagyis rengeteg ember özönlik be az ország különböző részéről. Részesedni akarnak São Paulo fejlett ipara és kereskedelme által nyújtott magasabb életszínvonal „áldásaiban". A város

azonban itt csakis azokat részesíti előnyben, csak azoknak kínálja fel a „bőség szarúját", akik szakmájukkal, vagy bármilyen más természetű fizikai, vagy szellemi képességeikkel hozzájárulnak az ipar és technika akadályt nem ismerő fejlődéséhez, rohanásához. A bevándorlók nagy része azonban írni, olvasni sem tud. Ezek azután a város peremére szorulnak, tengetik életüket a „favelákban", a nyomortelepeken. Kétségtelen, hogy vannak, akik megragadják a lehetőségeket; s az ilyenek még a favelai viszonyok ellenére is gyorsan felemelkednek, s a középosztályba sorakoznak. De ez csak egy nagyon kis százalék.

Ezek a körülmények az Anastáció magyarlakta településre sem voltak hatástalanok. A magyarjaink is hamar észrevették, hogy az adott helyzetnél sokkal jobb életkörülményeket is teremthetnek szorgalmas munkával. Harminc, negyven év elég volt ahhoz, hogy teljesen megváltozzék a magyar templom plébániai élete. Legalább 90 %-a elköltözött más területre. A 10 %, amely megmaradt, csak az öreg szülők, akik ragaszkodtak sok küzdelemmel felépített házukhoz. Nagyrészük azonban már kezd kihalni. Így hát — bár még fenntartjuk a magyar misét — Vila Anastáció plébániánkat átadtuk az egyházmegyének.

Az itteni plébánosok legnagyobb nehézsége — tapasztalataim alapján — az, hogy a plébániák területén élő hívek, családok legtöbbje olyan, mint a figurák a sakktáblán. Maga az élet a legnagyobb sakkmester, amely vonzó-taszító energiáival (szenvedély, hírnév, becsvágy, munkalehetőség) gyakori helyváltoztatásra kényszeríti érzékeny, könnyen mozgásba hozható, élő figuráit.

„No povo em peregrinação constante", — az állandóan úton lévő nép számára nehéz felállítani normákat, amelyek alapját képezhetnék a lelki, erkölcsi kibontakozásnak, megszilárdulásnak. Mi is megkezdtük például az „encontro de casais" (a családok találkozója) mozgalmat. De két-három év alatt teljesen kicserélődött a plébánia összetétele. A régiek elköltöztek, újak jöttek. Az állandó újrakezdés köti le — nemcsak itt, de más városokban is — a plébános legtöbb energiáját. Kezdtünk egy bérmálási tanfolyamot is. Összehívtam a plébánia felelős személyeit, felosztottuk a szerepeket. A tanfolyam fél évig tartott. Vasárnap délutánonként hívtuk össze a bérmálásra készülőket. Négyen vezettük. Minden vasárnap tehát más-más tartotta az előadást. Alig kezdtük el, észrevettem, hogy csaknem egyedül maradtam. Az egyik felelős elköltözött, a másik megbetegedett, a harmadiknak elment a kedve.

Természetesen a felsoroltak ellenére sem hátrálhatunk meg az Isten szolgálatában. Hiszen nem az eredmény a fontos, hanem a hivatásunkkal járó munka, szolgálat hűséges teljesítése, melyben kell, hogy megtapasztaljuk, szüntelen érezzük az Úr Jézus ajkán elhangzott igazságokat: „Nálam nélkül semmit sem tehettek" ... „A kehelyből, amelyből én iszom, ti is inni fogtok" ... Tudatosítani kell tehát önmagunkban, hogy a pap életében a szenvedés nem lesújt, hanem megtisztít és fölemel; Krisztus szenvedésének kiegészítése. Meghívás, hogy az ő keresztjében való részesedéssel lehessünk részesei dicsőségének is. (K. E.)

+

Habár kissé megkésve, de mégis megpróbálom, — inkább kis apró eseményekkel mintsem hosszú elbeszéléssel — elküldeni a kegyelem egy kis szikráját élményünkről.

Calcuttai Teréz anya kapott nálunk egy nagyon szép faragott fakeresztet ezzel a felírással: szomjúhozom. Amikor kézbe vette, határtalan bensőséggel megcsókolta. Megemlítette, hogy calcuttai anyaházukban is van a kápolnában egy ilyen feliratú nagy kereszt, és sokat imádkoznak a kereszt előtt.

Bár tudnánk mindannyian ettől a törékeny kis „asszonytól" megtanulni, hogy minden keresztet ilyen lelkülettel fogadjunk! Megcsókolni a kereszteket! Ki tudja, kinek milyen keresztje van? Nem csupán viselni, hordani, hanem megcsókolni! Értjük ezt? Tudjuk, hogy a kereszt által támadt üdvösségünk, mégis mennyire irtózunk minden szenvedéstől. Számomra nagy tanulság Teréz anya hódolata, mert ebben éreztem meg a szenvedés misztériumának mélységét. Ő, aki annyi fájdalmat ismer és tapasztal,

nem lázad, nem okoskodik, hanem megcsókolja a keresztet, elfogadja a szenvedést a maga és mások életében is. Kereszténységünk egyik legalapvetőbb követelménye ez.

„Jézusom, köszönöm neked az örömöt, amelyben részesítettél Teréz anyánk által. Úgy érzem, a mennyország egy kis darabja most itt van a földön. Kérlek, segíts bennünket is, hogy tanúságot tegyünk Rólad ebben a világban!" — imádkozta egyik nővérünk.

Mi által lett köztünk „mennyország"? — gondolkoztam a fohász hallatán. (Miért mentetek ki a pusztába? Mit akartok látni?) A történelem ismétlődik. Mindig ugyanaz a helyzet, mert emberek vagyunk. A szíveket azok nyerik meg, a mennyországot azok varázsolják közénk, akik Isten kiválasztottjai, s akiket nem e világ tölt be, hanem Jézus országa. És én lehozom a mennyország egy kis darabját a földre létemmel? Milyen nagy lecke ez! Tanulgassuk együtt!

Éppen azért, mert ilyen nagy öröm áradt szét mindenhol, amerre csak járt, özönlöttek nyomában az emberek. Hogyan is kell ilyenkor viselkedni? Elmondom. Nem hallomásból tudom; én magam voltam szemtanúja, s azért adom tovább, hogy okuljunk belőle. Egy névjegykártyát nyomtak a kezembe a következő megjegyzéssel: Indiából van itt egy pap, szeretne Teréz anyával találkozni, s azt mondja, személyesen ismeri őt. A kérést továbbítottam, de várni kellett, hiszen sokan akartak legalább egy percre bemenni hozzá. Végül úgy oldottuk meg, hogy Teréz anya jött ki az udvarra a várakozókhoz, s szólt néhány szót hozzájuk. A hindu pap azonnal ott termett mellette. Nagy örömmel köszöntötték egymást. Tekintetük, mozdulataik egymás iránti mély tiszteletükről tanúskodtak. Teréz anya hívta, hogy jöjjön be, de ez az úr hallatlan eleganciával hajolt meg, és ezt mondotta: Nem, nem, elég volt, hogy láthattam Önt, ezért is köszönet és hála.

S alighogy visszatértünk a szobába, egy nem éppen fiatal úr kopogtatás nélkül, mint egy kamasz, berontott, s kiáltotta: Látni akarom, beszélnem kell vele! Igen, igen, nem megyek el innen, amíg be nem jutok hozzá! (Teréz anya a belső helyiségben volt és hivatalos ügyeket intézett.) Az úr végülis kierőszakolta a találkozást — üres fecsegésre. Kiderült, katolikus pap az illető. S micsoda különbség a két pap magatartása és viselkedése között!

De hogyan viselkedem én az életben? — tettem föl a kérdést magamban. Mert amiről én azt hiszem, hogy jó és szükséges, az mások számára esetleg rossz is lehet és megbotránkoztató. Önzésemmel háttérbe szoríthatok másokat. Lelki érettségre kell eljutnunk mindannyiunknak!

Megkérdeztem Teréz anyától, hogyan győzi ennyi derűvel, hisz mindig szenvedők között jár. Én — csillant fel a szeme —, én ne bírnám? Jézus él bennem és a szenvedőkben, így mindig és mindenütt Jézusban vagyok. Nem én cselekszem, nem,nem! Ezt Ő viszi végbe! Ő, tudom, hogy Ő! Ez olyan egyszerű, — tette hozzá mélységes alázattal.

Talán ennyi elég is ízelítőnek, hiszen az újságok eleget írtak erről az eseményről. Igen, hazánkban járt a XX. század egyik legnagyobb embere. Áldott legyen érte az Úr! (Budapestről)

+

Az Éneklő Egyház című népénektárról szívesen olvastam a Szolgálat ismertetését és bírálatát (70. sz.). Lényegében egyetértek a bírálattal, főleg annak a szövegekre vonatkozó részével.

Meggyőződésem szerint zenei oldalról az énektár kimagaslóan értékes mű, s a Szolgálat hozzászólását e tekintetben szeretném két ponton kiegészíteni.

Igaz, hogy az Olvasmányok utáni válaszos zsoltárhoz egyetlen dallamot ajánl a mű egész évre (466. o.) — csak a húsvéti időben van más dallama —, de ez az egyetlen dallam olyan nagyértékű zenei mű, hogy egymaga is tökéletesen betölti szerepét. Kiválósága a prefáció dallam értékszintjéhez hasonlítható: mindkettő páratlan kifejező erejű, időfeletti, meg nem unható, minden liturgikus alkalommal helytáll, s ezért ke-

rült bele ez a responzórium dallam még az új temetési szertartás első változatába is. A XV. századi pozsonyi Antifonáléból búvárkodták a felszínre. Igazi drágagyöngye az új Énektárnak. Előnye még, hogy egy éves elosztású a szöveganyaga. Nem túl kevés — mint a Hozsanna függelékében levő —, és nem túl sok, mint az ABC Olvasmánykönyvekben. Rövid, 1—2 versből áll, könnyen elsajátítható. És nagy művészi erővel emeli fel a lelket Istenhez.

A másik a „magyar gregorián". Ezeket az „igazán könnyű", igen értékes antifónákat miért ne énekelhetné a kar vagy a szkóla — és vezetésükkel majd a hívek is — a magyar liturgia igen nagy gazdagodására? Amíg a pap Krisztus vérét magához veszi, már énekelhető a Communio vers. Utána még jut idő az áldoztatás alatt és hálaadáskor a szentségi népénekekre. Igaza van a bírálatnak, hogy az „Éneklő Egyházat" nem szívesen hozzák a hívek templomba. Az új népénekek bevezetésének igen nagy akadálya, hogy az énekszövegek — egyébként észszerű — módosítása miatt a drága és terjedelmes könyvből nem lehet együtt énekelni a Hozsannából éneklő hívekkel. A híveket ez rendkívül felkavarja. Megoldás lenne, úgy vélem, a műnek egy praktikus kiadása. Két vagy három kötetben kellene kiadni az 1500 lapos anyagot. Egyet a nép számára, egyet az énekkaroknak és esetleg egyet családi ima- és hittankönyvnek. A népnek szóló kötetbe talán be lehetne iktatni az SZVU-ból átvett szövegeknek régi és a módosított új változatát is. Így megnyílna az út a reform bevezetésére, amely annyira kívánatos. (Vidéki lelkipásztor)

— Az új magyar katolikus Népénektárnak (Éneklő Egyház) szűkebb és tágabb munkatársi köre jóleső örömmel olvashatta a mű első külföldi visszhangját, P. Galambos Irenaeus OSB. elismerő recenzióját. Ha most néhány ellenvetésére reflektálunk, ez nem a vitatkozás, hanem egyes részleteket illető pontosabb információ kedvéért történik. Mindenekelőtt két körülményre szeretnénk felhívni a recenzens és az olvasók figyelmét:

1. Egy ilyesfajta könyv mindig kompromisszum eredménye: a bizottság ellentétes külső hatások alatt dolgozik, a tagjainak véleménye is sokszor megoszlik. Hogy két példát mondjunk: egyesek éppen a recenzens által melegen méltatott Kájoni-énekeket bírálták, mások a Szent Vagy Uram-ból átvett énekek „neobarokk" szövegéhez ragaszkodtak betűszerint. (Egyébként a Püspöki Kar kifejezett kívánsága volt, hogy ezeken az énekeken a lehető legkevesebb változtatás essék.)

2. Bármily sokoldalú a könyv, néhány kisegítő füzetre még szükség lenne. Egyik a szkólákat szolgálná: változatosabb liturgikus énekanyagot kínálna nekik. Egy másik füzet a helyi színezetű népi áhítatot táplálná, s ebben kaphatnának helyet a hiányolt búcsújáró énekek is. Szükség lenne egy gyermek-énekes-könyvre is, bár véleményünk szerint annak nem annyira speciális gyermek-énekeket kellene nyújtania, mint inkább egy korosztályhoz szabott válogatást a „nagy könyvből" — s éppen a pasztorális ok miatt: nagyon is szükségünk van arra a néhány fogékony gyermekévre ahhoz, hogy a bérmálás életkoráig jutva a gyermek a katolikus közösség énekkincsének legalább központi részét elsajátítsa.

A közölt liturgikus (tehát az egyház liturgikus könyveiből vett szövegekre készült) énekeket nem a szkólának, hanem a népnek szánja az énektár. Ezért valóban „igen könnyű a dallamuk", ahogy a recenzens is elismeri. Az Introitusok és Communiók természetesen nem akarják kiszorítani a népénekeket (értsd: strófás népénekeket), hiszen marad hely a szentmisében bőséggel azok számára is, de egy plébánia vasárnaponkénti 4—5 miséjének többféle igény szerint kell differenciálódnia. Arról van itt szó, hogy tegyünk egy lépést a Zsinat Liturgikus Konstitúciójában megfogalmazott kívánság teljesítésére, arra tudniillik, hogy „az énekek szövegét elsősorban a Szentírásból és a liturgikus könyvekből kell venni". Ezek az énekek a híveknek előrelépési lehetőséget adnak, s ez ma már nem puszta álom, hanem számos templomban bizonyított, csupán némi munkát és törődést igénylő út: a nép k é p e s a gregorián típusdallamok felhasználásával bekapcsolódni a biblikus-liturgikus éneklésbe is.

Az olvasmányok közötti énekeket illetően egyetértünk a recenzenssel (például a népének-törmelékek elvetésében, dehát ez rögtön jó példa az elkerülhetetlen kompromisszumokra). Legföljebb annyit jegyzünk meg itt, hogy az egyéves responzóriumsorozat a változó szövegek, a változatos formai arányok és a kétrészes dallam harmóniája miatt — könnyűsége ellenére — mindig frissen hat, frissebbnek, mint „papírról képzelnénk" és mindenesetre frissebbnek, mint a puszta zsoltárdallamon történő recitáció, mely világszerte elterjedt. Ez persze nem zárja ki, hogy a szkólák igényesebb énekanyaggal gazdagítsák tovább az olvasmányközi éneket, saját könyvüket használva.

Még néhány apróság. A köteten nem egy műfordító dolgozott (többen név szerint is jelezve vannak), ám sokan névtelenek kívántak maradni, vagy a bizottságban működtek közre, s munkájukra csupán a „Szöveg: új" megjegyzés utal. A bizottság többségi álláspontja az volt, hogy élő zeneszerzők népénekei — ha ilyenek vannak — liturgiai, művészi és gyakorlati szempontból állják ki az idő próbáját, s egy következő kiadásban kapjanak helyet.

A könyv tényleg vastag, olyan vastag, mint szüleink, nagyszüleink „kapcsos" imakönyve volt, csak éppen sokkal, sokkal könnyebb. Baj ez? Mi reméljük, hogy a nép megszereti, magával viszi az istentiszteletre, s újból rászokik az imakönyv használatára. Egyik szerzetes gimnáziumunk diákjai kirándulni voltak nemrégiben, a könyv nem volt kötelező, mégis a Népénektár mindegyikük hátizsákjában ott volt . . .

Végül egy sommás tételre sommás felelet: véleményünk szerint az Éneklő Egyház nagyon is tükrözi a Szent Zsinat lelki ihletését, ha nem is úgy, ahogyan sokan rá hivatkoznak, de úgy talán igen, ahogyan a Szinódus értelmezte: a liturgiába mint misztériumba és mint természetfeletti valóságba kívánja bevezetni a katolikus híveket. (Budapesti karnagy)

+

Közönséges ősz eleji nap volt, amikor vonatunk begördült a lourdes-i pályaudvarra. A nagy nyári utazási láznak már vége. Lármás, vidám turisták helyett másfajta vonatok érkeznek. Ablakaikon vöröskereszt, utasaik betegek. A legnagyobb rendben sorakoznak a vagonok elé a betegszállító autók, tolókocsik, hordágyak, amelyeket önkéntes betegszállítók gurítanak a kijelölt szállodákba. Energiahordozó benzinük a szeretet. Ezek az önkéntesek 3—3 hetet vállalnak ingyen a Szűz Anya szolgáiként ismeretlen beteg embertársaikért.

Mi nem szervezett csoporttal jöttünk, csak ketten voltunk. Elfogódottan kopogtunk be a Cité secour St. Pierbe, a zarándok központba. 4 napig a szeretet és szolgálat városának polgárai lehettünk. A hegyoldalban, mint madárfészkek kapaszkodnak meg a kis különálló zarándokházak, amelyek egyikében mi is otthonra találtunk. Rövid útbaigazítás után megismerkedtünk a Cité rendjével, lakóival. Kitágultak a határok: Európa, Ázsia, Afrika adott itt testvérkezet egymásnak. Az ebédlőben egy 10 év körüli zaire-i kisfiú ült mellettem. Előtte ebédes tálcája, maga némán, csukott szemmel, összetett kézzel kéri rá Isten áldását. Az összeszedettség szobrát lehetne kifaragni róla. Az étterem falán a csodálatos kenyérszaporítás freskója. A csoda itt nap mint nap folytatódik, mert a Citében 900-an ülnek asztalhoz naponta háromszor, és csak az fizet, akinek van miből. Árak nincsenek. Itt is önkéntesek teljesítenek szolgálatot. Kik? Egyetemisták, kispapok, nyugdíjasok, akik így szolgálnak 3 hétig a Szűz Anyának. Szervezetten, csendben, szeretetben. A Cité különböző pontjain ez a felírás olvasható: Paix — Silence (Béke-Csend). A szeretetszolgálat mellett ez adja a település atmoszféráját.

A hegyoldalban egy különleges istállószerű épület áll. Bernadett szülőházának mása, — ma kápolna. Oltára palakő, székei apró fejőszékek egy-egy kecske- vagy birkairhával letakarva. Este 11-ig mindig vannak, akik itt könyörögnek egy nagy mérleg serpenyőjébe helyezett tabernákulum előtt, hogy ne engedje kibillenni a mérleg nyelvét. A másik serpenyőben a megvilágított földgömb, néhány buzakalász.

A városka lelke a Grotta, a Szűz Anya megjelenésének helye, életnagyságú szobrával. Előtte óriási égő gyertyacsokor, mellette a másik barlang, ahol Bernadett csodál-

kozott rá a „Szép Hölgy"-re. Ma oltár áll ott, mellette a lourdes-i forrás, amelyet a Szűz Anya utasítására kapart elő Bernadett a sziklák közül. Az ott hagyott seregnyi mankó némán mondja el, hogy mi minden történt itt azóta.

Részt vettünk a délutáni betegek körmenetén. A tisztelet azóta óriási dómot épített a kegyhely mellé. Előtte óriási térség, ahova ezrével tolták-húzták a hordágyakat, tolókocsikat a városka minden részéből. Több ezren lehettek. A nagyobb csoportok előtt két férfi táblát vitt a különböző országok nevével. Aztán újabb táblát hoztak. Két szó állt rajta: Jézus Krisztus. Mögötte hozták az oltáriszentséget. Óriási tömeg, tökéletes csend és rend. De mi mehetett végbe a betegek és hozzátartozóik lelkében? Látványos csodát vártak? Vagy belső csodát? Elfogadást, erőt? Jézus Krisztus ment a tábla után, megállt az első sorban minden beteg gyermekénél és megáldotta. Ott, a Szűz Anya előtt. Kaphat-e ennél többet egy beteg? — Este az egészségesek gyertyás, könyörgő körmenete. Közösen imádkoztuk a rózsafüzért. Ahány tized, annyi nyelven. Magyarul is. A tizedek között ének. Ave, ave, ave Maria! Ekkor a magasba emelkedett a sok ezer gyertya. Nem történt semmi különös. Vagy igen? Igen! (Cs. D.)

+

A páratlan napok szombatján a szeredai templomba szoktam menni misére. A kicsi templomban alig 100 ülőhely van. Szereda felduzzadt lakói néha szétrepesztéssel fenyegetik az ódon falakat. Vasárnaponként legalább 7 mise van, plusz a szombat esti. Ezekben a szombat esti miséken történik a keresztelés, eskető, és ezen vesznek részt mindazok, akiknek a misehallgatás nem biztosított. A vasárnapi két fő mise az udvaron felállított nagy, csűrszerű alkotmányban történik, amely álló helyzetben képes nagyjából befogadni a híveket. Nekem mindig élmény egy szombat esti mozgalmas mise. Különösen a keresztelősöket szeretem. Mindig van 4—5 kicsi pogány, de néha 10 is. Befütenek a sekrestyébe és ott várakoznak a mamák apró porontyaikkal. Ha valamelyik elsírja magát, könnyen koncert lesz belőle, hiszen még igen szolidárisak egymással a kicsik. Minden babának van két pár, de néha öt pár keresztszülője. Itt az a szokás, hogy a keresztapák viszik a felvirágozott, felpántlikázott, gyolcsba csavart gyertyákat. Már ezzel vonulnak be a templomba, megszállva a gyontatószékek környékét. Először az édesanyák gyónnak meg, hogy a kicsikkel behúzódhassanak a sekrestyébe. Áldozni hosszú sorban vonulnak fel a keresztszülők és ott maradnak a szentélyben a mise végéig. Úrangyala és esti ima után kezdődik a szertartás. A nagy zsúfoltságban kézből-kézbe adogatják be a babákat. Szemléletessé válik, hogyan épül az Egyház, hiszen hajdan, így, kézről-kézre adott téglákból építettek. Minden gyerek köré odacsoportosulnak az övéi. Kedvesen beszél hozzájuk a pap a gyermekvállalás öröméről, gondjáról, felelősségéről, lelkükre köti, hogy mint legnagyobb kincsükre vigyázzanak. A közösen mondott imák közben egyenkint keresztvíz alá kerülnek. Édesek, ahogy reagálnak a leöntésre. Van akinek első keresztényi tette, hogy sírva fakad, van aki megrázza fejecskéjét, jelezve, hogy még így sem járt, van aki tüsszent, de olyan is akad a nagyobbacskák között, aki buzgalmában megissza a keresztelő vizet a tálcából, hasson belülről is. A gyertyákat a nagy gyertyánál gyújtják meg és a végén körmenetben megkerülik az oltárt. A sok jelképes cselekedet szépen domborítja ki az együvé tartozás, az egy test gyarapodásának titokzatos megvalósulását.

PAPI JUBILEUMOK

Az 1936. március 22-én, Szegeden szentelt **aranymisések:**

Aranyi Imre, püspöki tanácsos: Nagyszénás, április 19-én

Bakos István, nyugdíjas: Joungstown (Ohio, Egyesült államok), március 25-én

Békési István SJ: Toronto (Kanada), október 5-én

Kiss Ferenc, püspöki tanácsos: Szeged, június 28-án

Lengyel László, esperes-plébános: Hunya, március 25-én

Vida Elemér, lelkész: Glenmont (New York, Egyesült Államok), október 12-én

KÖNYVSZEMLE

Karl Rahner: Politische Dimensionen des Christentums (A kereszténység politikai dimenziói). Kösel, München 1986. 232 o.

Az 1984. március 30-án elhunyt szerző „meg volt győződve arról, hogy a hit csak ott termi meg a szeretet gyümölcseit, (Jézus szavával élve: Isten igazi imádása ott történik) ahol a keresztények felfogják hitük politikai dimenzióját és teljesítik az ebből adódó konkrét feladatot" — állapítja meg a közéleti írásait kiválogató és sajtó alá rendező barátja, Herbert Vorgrimmler, münsteri teológiai tanár. A konkrét valóságban gondolkodó Rahner minden alkalmat megragadott, hogy a szellemi élet legkülönfélébb irányzataival s azok képviselőivel eszmecserébe bocsátkozzon. Ő az egyik jelentős alakja a keresztények és a marxisták között kezdeményezett párbeszédnek. A felszabadítás teológiája körüli vitában védelmére kelt veszélyeztetett barátjának, Gustavo Gutiérreznek. Az „anonim keresztényről" alkotott teológiai véleménye szolid alapot állított az igazi humanizmust kereső nemhívőkkel való kapcsolatnak. Az Isten és az emberszeretet szétválaszthatatlan egységét hangsúlyozva teológiailag is alátámasztotta a keresztény ember hit által inspirált politikai tevékenységét.

A gyűjteményes kötet hét címszó alatt 71 szemelvényt közöl interjúiból, írásaiból, amelyek 1959 után keletkeztek. „ A konfliktustól a humanizmusok dialógusáig" című fejezet tíz szemelvénye az abszolút igénnyel fellépő s ezért Rahner szerint embertelen humanizmust és a mindennapi humanizmust állítja szembe egymással, játékszabályokat sorakoztatva fel a dialógus megkönnyítésére. Szabadság és tolerancia elválaszthatatlán egymástól, ezek pedig csak a megváltást valló keresztény tanítás alapján valósíthatók meg. „A keresztények politikai elkötelezettségével" foglalkozó szemelvények rámutatnak arra, hogy Isten „politikai tényező" is. A keresztények életében egyaránt érvényesülnek a „misztikus" és a „politikai" vonások. Prófétai küldetésükre a mai világban is szükség van. Az evilágiakba bezárkózó nyárspolgár-mentalitás korunk veszélyes eretneksége. Az egyháznak el kell viselnie türelemmel a különféle véleményeket, új helyzetekre új modelleket kell kialakítania, kilépve a hagyományos keresztény hívők problémát nem ismerő világából és mentalitásából.

A „Távol Istentől, avagy: lehet-e Auschwitz után még Istenben hinni" fejezet szemelvényei az ateisták, „anonim keresztények", haláltáborok borzalmait átélt áldozatok kérdéseit fogalmazza meg és keresi azokra a keresztény választ.

A „Keresztény békemunka" szemelvényei az atomháború keresztény megítélését, köztük az amerikai püspökök híres állásfoglalását tárgyalja. Foglalkozik a fegyverkereskedelem kérdésével, a jövőkutatással, az erőszak alkalmazásának elkerülésével, a fegyveres szolgálat megtagadásának kérdésével. A keresztények kivonulása a politikából kereszténytelen és erkölcstelen. Majd a „Teológia és forradalom: a marxizmussal való dialógus" fejezet szemelvényei elsősorban a forradalom kérdését vizsgálják: a világ átalakítása a keresztény szemével nézve. Szóba jön a hatalom, az erőszak, az elidegenedés, a világ átalakíthatósága és más hasonló kérdések.

„A felszabadítás teológiája" című fejezet szemelvényeivel Rahner konkrét példán mutatja be, hogyan indíthatja a hit a keresztény embert arra, hogy a világ dolgaival törődjön.

„A mindennapi élet politikai dimenziója" időszerű témákkal foglalkozik: szabadidő, a nő az egyházban, szexualitás. Örömmel tölthet el bennünket, magyar olvasókat, hogy az előadás, amelyet Rahner az 1984-es budapesti keresztény-marxista szimpoziumon tartott, az egész rahneri politikai- teológiai életmű foglalatává vált. Ebben a kötetben került először közlésre „A keresztény politikai hagyaték" című fejezetben.

András Imre

Horváth Sándor O.P. Emlékkönyv. Örök eszmék Aquinói Szent Tamásnál. Összeállította: **Dabóci Mária, Fila Béla, Fila Lajos.** Szent István Társulat, Budapest, 1985. 357 o.

A könyv az ajánláson és Fila Lajos bevezető méltatásán kívül Horváth Sándor 5 művét tartalmazza. Ezek: Rationes seminales. (Az eszmei magvak Szent Tamás világnézetében), Rationes aeternae. (A kétirányú megismerés jelentősége a teológiában), Aquinói Szent Tamás világnézete, A világtörténelem középpontja, Szűz Mária a keresztény világnézetben. Horváth Sándor főbb műveinek ismertetése és összes művei felsorolása zárja a könyvet.

A szerkesztőknek gratulálnunk kell nemcsak ötletükhöz, hanem ötletük jól sikerült kivitelezéséhez is. Az ajánlás helyesen állapítja meg, hogy Horváth Sándor spekulatív szellemi ereje szinte egyedülálló a magyar szellemi életben. Figyelemreméltó Fila Lajos méltatása. Szavaiból kiérződik, hogy mennyire csodálta és szerette mesterét. Horváth Sándort, mint ember nem is lehetne jobban jellemezni. De nemcsak mestere lelki profilját rajzolja meg, hanem filozófiai, teológiai, világnézeti koncepcióját, orientációját is találóan jellemzi. Hálával tartozunk neki és két munkatársának, hogy Horváth Sándor szellemi örökségét, mely a magyar irodalom elfelejtett és elhanyagolt kincseihez tartozik, ismét napfényre hozták.

Feltehetjük a kérdést, hogy miért is merült Horváth Sándor műve aránylag oly rövid idő alatt feledésbe? Ennek többrétű magyarázata van. Horváth Sándor, akit friburgi tanár-kollégái — ideges nyugtalanságára célozva — „utolsó peripatetikusnak" neveztek, még könyvei nagy részét is a folyosón sétálva kartonra fektetett papírlapokra írta, sokakat visszariasztott idegességével és szókimondó kíméletlenségével. Nem tudott iskolát alkotni, a legtöbben nem értették meg, csak a tehetségesebbek csodálták, és ezek közül is kevesen merték a külső kemény héjat feltörve emberileg megközelíteni. Ehhez hozzájárult az is, hogy Horváth Sándor egyáltalán nem volt világos pedagógus. Szinte a sors iróniája, hogy ő, aki annyira ismerte, csodálta Aquinói Szent Tamást, a világosságban nem tudta utánozni. S talán nem is akart mindig világos lenni; irtózott a felületes „világosságtól". Lenézte azokat, akik azt hiszik, hogy logikai kategóriák segítségével a lét misztériumát ki tudják meríteni. Azonkívül az ontológiát is mindig ismeretelméleti szemszögből nézte. Ezért írásai reflexívebbek mint Szent Tamáséi. Ahogy Fila Lajos mondja, az igazoló gyökerekig akart hatolni. Főtörekvése a kanti szubjektivizmussal szemben az ismeret objektivitásának az igazolása volt. Nemcsak a valóságot nézte; mindig reflektált az ismeret szubjektív feltételeire is. Minden művében érezhető az intencionális és valóságos létrend közti viaskodása.

Ezáltal már arra is válaszoltunk, miért nem tartják egyesek aktuálisnak Horváth Sándor művét a mai teológiai konstellációban. Ebben mestere, Aquinói Szent Tamás sorsát osztja. Van manapság olyan katolikus teológiai iskola is, ahol a tanulók oly ellenszenvvel viszonyulnak a skolasztika iránt, hogy a tanárok csak Szent Tamás neve elhallgatása mellett merik nézeteit előadni. Pedig az idealizmus, amely Kant után az egész filozófiát meghódította, lassanként megint veszít befolyásából, a filozófusok ismét a „létre" irányítják figyelmüket. A teológiában azonban még nagy az idealizmus hatása. A teológusok egy részét nem az objektív igazság — melynek felmérhetőségében alig hisznek — érdekli, hanem az ember szubjektív magatartása. A felületes ökuménizmus a szubjektum túlértékelésében örömmel véli felfedezni az egyházak közti közeledés gondviselésszerű eszközét! E szubjektivizmus nyomában értelmi zűrzavar, szkepticizmus és erkölcsi relativizmus jár. Amikor viszont a szubjektivizmus csődje még világosabbá válik, szükséges lesz megint Aquinói Szent Tamás létfilozófiájához visszatérni. Szellemi művét már nem egyszer próbálták elparentálni, de aztán ismét életre keltették. Alighanem így lesz az a jövőben is. Ebben az Emlékkönyvben, mely századunk legnagyobb tomistájára hívja fel a figyelmünket, a teológiai megújhodásnak biztató jelét láthatjuk!

Mehrle Tamás

Gisbert Greshake: P a p v a g y m i n d ö r ö k k é. Szent István Társulat, Budapest, 1985. 204 o.

„Krisztus papja" vagy az „Egyház papja" állítja a viták pergőtüzébe számos szerző a papi hivatás kérdését. Könyvünk a „papi hivatal" szentháromsági értelmezésével próbál hidat építeni a végletek közé.

Egyesek ismét belevesznek a teológiai fejtegetésekbe, mások pedig a gyakorlat mezején tallózgatnak. Szerzőnk egymás mellé állítja az elméletet és a gyakorlatot. Ezért az első részben bemutatja a papi hivatal teológiai távlatait, majd a második részt a papi lelkiség kérdéseinek szenteli.

Az I. rész I. fejezetében felmerül a kérdés: „Hivatal" vagy „szolgálat" a papi tevékenység? Válságban van valóban a papi hivatal? Vagy a válságnak nevezett jelenségek a papi életforma velejárói? — Bizonyos, hogy nyugati kultúránkban egyre érezhetőbb a paphiány. Ipari társadalmunk annyira elvilágiasodott, hogy elmosódott a pap pozitív társadalmi képe. Sőt, a laikus szolgálat kiemelésével, a zsinati papkép is bizonytalan vonásakat mutat. Keresnünk kell tehát: Tulajdonképpen mi a papság lényege és központi vonása, sajátságos küldetése és feladata (18. o.)?

A középkor és a Tridenti Zsinat papképe erősen hierarchikus és kultikus: A pap „Isten helyettese", „a szentségek embere", mint „elkülönített szent különbözik a laikusoktól" (20. o.). Ezzel szemben a II. Vatikáni Zsinat szemlélete más: Isten „egyetlen népéről" beszél, amely „kitart az imádságban" és „mindenütt a földön tanúságot tesz Krisztusról". De a Zsinat utáni teológia keresi az egyházi hivatal megkülönböztető jegyét, amikor azt állítja, hogy „egyféle karizma". Különleges jellemzője „a közösség vezetése", „egységbe foglalja, koordinálja és ösztönzi" a közösség többi karizmáit (23. o.). Eszerint a papság elsődlegesen egyházi hivatal lenne és csak annyiban Krisztus hivatala, amennyiben Krisztus az Egyház feje. Így ez a nézet nem kimerítő. Ugyanis „Krisztus maga foglal le egy embert és arra képesíti (papszentelés), hogy az Egyházban az Ő (Krisztus) valóságát képviselje — az igében, a szentségi ünneplésben és a vezetés szolgálatában" (29. o.). Ilyen értelemben a papi hivatal több mint egyik egyházi karizma, mert magát Krisztust, az Egyház alapját jeleníti meg; túlmutat önmagán, „Krisztusra, valamint a másokért tett szolgálatra vonatkozik" (31. o.).

A II. fejezet ezt a papi hivatalt alapozza meg krisztológiailag Pál szavaival: „Küldöttek vagyunk Krisztus helyében! Isten maga int benneteket általunk" (2Kor 5,20). Papi hivatalát tehát, Krisztus „külön megbízatása alapján, mint közreműködő ‚képviselője', sőt (szentségi) ‚helytartója' gyakorolja" (39. o.) az Apostol. „Szolgáló tekintélyével" (42. o.) a közösség fölött áll. „Krisztusi hivatása" révén illeszkedik be az egyházi közösségbe (41. o.).

Péter apostol beszél a hívek „királyi papságáról" (1Pét 2,9) s nyomában a II. Vatikáni Zsinat (PO 2, LG 31), de ez nem jelentheti a papi hivatal beszűkítését vagy kizárását. „A hívők közös papsága és a külön papi hivatal egészen más síkon mozog. Az egyik a megkeresztelt ember papi élete Krisztussal, a másik pedig Krisztus papi közvetítő voltának fogható megjelenési módja" (52. o.). A különbség nem fejezhető ki a „több" vagy „kevesebb" jelzővel, hanem „lényegi jellegű", azaz: a „hivatalos és laikus papság közötti különbségtétel elsődlegesen nem joghatósági, hanem szentségi jellegű" (73. o.).

Szerzőnk a papi hivatalt a Szentháromság dimenziójából értelmezi a III. fejezetben. Krisztus az Atyától jön hozzánk és magával visz bennünket az Atyához. Ugyancsak így küldi az Atya és a Fiú a Szentlelket, hogy bevonjon minden teremtményt a Szentháromság egységébe (86. o.). Ez a küldetés jellemzője a papi hivatalnak.

A II. rész három fejezete mutatja be a papi lelkiséget. „Minthogy a pap a Szentírás és szenthagyomány szerint Jézus Krisztus képviselője, helyettese, s megjelenési formája, és minthogy hivatala az Egyház Urától kapott különleges küldetésen alapul, az egyházi hivatal viselőjének Jézus Krisztusról kell mértéket vennie és tőle kell tájékozódást kapnia" (105. o.). Lelkisége, életszentsége tehát mások életreszóló szolgá-

lata (117—120. o.) az evangéliumi tanácsok: nőtlenség (121. o.), engedelmesség (135. o.) és szegénység (139. o.) szellemében. „Az evangéliumra beállítva, az Úrral személyes kapcsolatban kell az emberekért élve jelenlétével hatnia" (153. o.). Szolgálatának megjelenési formái: „Isten igéjének hirdetésével valamint a szentségek megünneplésével" maga köré gyűjti és felépíti a keresztény közösséget, s annak liturgikus, missziós és diakónusi tevékenységét vezeti (158. o.). Illetve: a pap szeretetében jelenlétté válik és folytatódik „Krisztus pásztori szeretete" (161. o.).

Ezen lelkület tápláló talaja az „imádságban beszélő hit" (162. o.), az állandó tanulmány és lelkiolvasmány (165. o.) és a papok egymás közötti kapcsolata (167. o.).

Greshake könyve több mint teológiai fejtegetés, több mint hasznos tankönyv; kifejezetten a papi hivatalviselők „vade mecum"-ja.

Teleki Béla

A SZENTLÉLEKRŐL. **Gál Ferenc:** A Szentlélek kiáradása. Szent István Társulat, Budapest, 1986. 152 o. **Michael Scanlan:** Megnyílt a szemünk. OMC, Bécs, 1986. 191 o.

Gál professzor könyve igyekszik tisztázni: valójában ki a Szentlélek, mi az üdvrendi szerepe, hogyan működik az Egyházban és a hívők lelkében.

A szellem és a lélek mibenlétét határozza meg az első fejezet. „Pozitív megfogalmazásban szellemnek azt mondjuk, ami vagy aki közvetlenül megtapasztalja és tudatosítja saját létét". Minőségileg valami új az anyaggal szemben: belső világosság, kezdeményezés. Az „abszolút szellem" az Isten, aki a „lét teljessége, a létező tudat, a hatalom és a mindenhatóság". A „lélek" viszont „isteni szikra", Isten teremtő létteljességéből és hatalmától kapja többletét.

A második fejezet a bibliai szövegeket értelmezi.

Az „Isten lelke" kifejezés az Ószövetségben Isten beavatkozását jelzi a természetben és az emberi történelemben. Az egész „Tóra világa az Isten lelkének világa". — Az Újszövetség többlete: megismerjük az egyetlen Istent mint Atyát, Fiút és Szentlelket. A szinoptikusok és az Apostolok Cselekedetei alaptanítását továbbfejlesztik a páli levelek és teljes fényben tárja fel a jánosi teológia. Márk négyszer, Máté ötször, Lukács pedig az evangéliumban tizenháromszor és a Cselekedetekben negyvenegyszer említi a Szentlelket. Jézust az Úr Lelke kente fel (Lk 4,18), a Lélek erejében tanít, gyógyít és dicsőíti Istent (Lk 10,21). Ez a Lélek tölti el a tanítványokat (ApCsel 2,1-13) és velük is marad mindörökre. Pál bemutatja a megszentelő Lelket (Róm 5,5), amely kiárad szívünkben (Gal 4,6) és említi az éltető Lélek adományait, karizmáit is (Róm 5,5; 12,6-8; 1Kor 12,8-10. 27-28; 13,1-13; Ef 4,11). Jánosnál ismerjük meg a Lelket, akinek jelenléte kifejezi Isten irgalmát és megbocsátó szeretetét (Jn 20,20-30).

A harmadik fejezet a Szentlélek teológiáját vázolja az egyházi hagyományban: Római Kelementől (I. sz.) a II. Vatikáni Zsinatig. Ágoston (IV. sz.) nyomán először Canterburi Anzelm (1033—1109) értelmezi a Szentlélek származását úgy, hogy Ő az Atya és a Fiú kölcsönös szeretete (52. o.). A Szentlélek tisztelete hullámszerű: különös erővel hat a 12. században, amikor közösségek keletkeztek, szeretetotthonokat, kórházakat létesítettek, hogy a Lélek „tüzét" továbbadják.

A negyedik fejezet a Szentlélek helyét keresi a Szentháromságban és kihangsúlyozza, hogy Ő egy Isten az Atyával és a Fiúval. Személyes funkciója, hogy bekapcsolja az embert a „természetfeletti rendbe" (68. o.).

Az ötödik fejezet kimutatja a Szentlélek szerepét az Egyházban: tőle származik a fölkenés és küldetés, Ő az egység Lelke, garantálja az Egyház katolicitását, apostoliságát, szentségét, de őrködik az Egyház hite felett is (75—100. o.).

Az utolsó fejezet a Szentlélekről mint az élet megszentelőjéről szól: általa igazulunk meg, válunk „lelki emberré", mert Ő a kegyelmi élet forrása. A szabadságot is

tőle kapjuk, mert „új szívet" ad nekünk és „új lelket" olt belénk (Ez 36,26-27). Itt a helye a karizmatikus megújulásnak, amely „alapul veszi az Egyház szentségi rendjét, s a hitből kiindulva igyekszik tudatosítani azt, amit már megkaptunk a megigazulásban... Az egyháztagság megélésében a testvériség a jelszó, nem a vezetők és vezetettek merev kapcsolata... Az élményszerűséget mozgással, megnyilatkozással, vidám, lelkes énekkel akarják biztosítani" (126—128).

„Látványos karizmák"-nak nevezi a szerző a „nyelvek, az értelmezés, a prófétálás, a csodák és gyógyítások, valamint a szellemek elbírálásának adományát". Külön kiemeli a „Lélekben való keresztséget" (134—138), ami az apostolok pünkösdi élményéhez hasonló jelenség a hívő ember életében. Jogosnak minősíti az ifjúság körében terjedő „új pünkösd" mozgalmat, és ezekkel a szavakkal fejezi be könyvét: „A Szentlélek megtapasztalásához arra kell törekednünk, hogy ‚lelki emberek' legyünk. A Lélek ajándékai... akkor kezdenek felszínre jönni... Biztos, hogy a türelmes és áldozatos szeretetben legjobban működik a Szentlélek."

Scanlan, amerikai lelkipásztor, aki végigjárta a „Szentlélek kegyelmi iskoláját". Hasznos eligazítást ad Megnyílt a szemünk c. könyvében a szentségek gyümölcsöző vételéhez, segíti a lelki megújulást és ismerteti a belső gyógyítás gyakorlatát. A közösségi vallásosságra és a Szentlélek ajándékainak hálás felhasználására buzdít a karizmatikus mozgalom szellemében.

Könyvünk a szerző három önálló füzetét hozza: Megnyílt a szemünk (1—12. fej.), Belső gyógyulás (13—18. fej.) és a Bűnbánat ereje (19. fej.). Óv a szentségek gépies szemléletétől, mert minden szentség személyes találkozás Jézussal (14. o.): a keresztségben az Úrnak szenteljük magunkat, és az egyházi közösség segít bennünket ebben. A bérmálásban felelősséggel vállaljuk, hogy Krisztus testének tagjaként élünk, az eukarisztiában mélyebb testi-lelki kapcsolatba kerülünk életünk Urával és egymással. Minden bűnbocsánattal új szabadságot élünk meg és mélyebben belenövünk Jézus testébe. Isten szeretetét tapasztaljuk meg a betegek szentségében, az egyházi renddel pedig a felszentelt pap különleges helyre kap meghívást Krisztus testében. A házasság szentsége annak a szeretetszövetségnek visszfénye, amelyet Isten kötött népével. Így a szentségekben hozzánk fordul Jézus: megment, megbocsát, fölszentel, áld, egyesít, megerősít és gyógyít (34. o.).

A szentségek egyetlen „szentségből származnak: az Egyházból" (21. o.). Ebben az Összentségben átéljük, hogy úgy szeret minket az Isten az „ünneplő Egyházban", amint az Atya szereti Fiát. Ezt a szeretetet azzal fogadjuk el, hogy őszintén átadjuk életünket az Isten Lelkének. Az ilyen személyes találkozás hasonlít a két emmauszi tanítvány élményéhez. Ezért pl. az, aki soha sem élt személyes kapcsolatban Istennel, nem képes megérteni, hogy a bűnnel ezt a kapcsolatot elvesztette s a kiengesztelődéssel helyreállíthatja. Képtelen felfogni, hogy bűne megzavarta kapcsolatát az egyházi közösséggel, ezért tőle is bocsánatot kell kapnia. A gyóntató azzal segíthet a gyónónak, hogy együtt járulnak a kiengesztelődés Urához, és olyan szöveget választ az igeolvasáshoz, amely megfelel a bűnbánó lelki állapotának. A feloldozást mindig az Isten dicsőítése követi.

Ezután tárgyalja a szerző a „beavató szentségeket": a keresztséget, bérmálást és eukarisztiát (60—86. o.). A bérmálás a keresztség továbbfolytatása, az eukarisztia pedig mindkettő beteljesítője.

A betegek szentségének elemzésénél 3 pontra összpontosít: higgyünk mindig és mindenütt Isten akaratában, keressük a testi gyógyulást és legyünk nyitottak Krisztus testének építésére szenvedéseinkkel.

A házasság és papszentelés egy címszó alatt kap helyet (94—103. o.), mert ezek a közösség szentségei, közösségi feladatokra „szentel fel" mindkettő. Alapproblémájuk „az elidegenedés a közösségtől" és a „hűségre szóló elhivatottság".

A szentségek csak akkor biztosíthatnak megújulást, ha nekünk is „megnyílik a szemünk", mint az emmauszi tanítványoknak: fölismerjük az Úr erejét és irányítását, s készek vagyunk dicsőíteni Istent (106—107. o.). Ekkor jöhet létre a „belső gyógyulás" is — miközben a sebzett vagy beteg újra egészséges lesz (107—119. o.) — és Jézus Krisztus békéje tölti be „repeső örömben" (120. o.).

Ezután szerzőnk a „gyógyulás" lefolyását ismerteti: az emlékek felidézése és visszatekintés életünkre, a szív gyógyulása és az áttetszőség. Szól a gyógyító közösségről, amely nem más, mint alapsejt, a tagok igényei kielégítését szolgáló környezet (161. o.). Tíz tanácsot ad a könyv tartalmának gyümölcsöző használatához (165—168. o.). A zárófejezetben ismét a „kiengesztelődést" magyarázza.

Gál professzor alapos felkészültsége, Scanlan gazdag tapasztalata és mindkét könyv fontos tárgyköre jó ajánlás. A felszentelt pap és Isten népének minden tagja haszonnal veheti kezébe a kiadványokat, mert a Szentlélek kiáradása-ban világos teológiai rendszerezést, a Megnyílt a szemünk-ben pedig gyakorlati útmutatást talál, hogyan állíthatja életét jobban a Szentlélek megújító hatósugarába.

Baranyi Imre

Botka József, K a r á c s o n y , ünnepi kalendárium, vallási hagyományok, székelykevei népélet. Kikinda, 1983. 132 o.

A Római Kat. Plébániahivatal kiadásában jelent meg egy szerény könyvecske, amelyről Bartusz József plébános a következőket írja: „Mellékelem a KARÁCSONY c. kéziratot. Átnéztem és nem találtam semmit, ami a hit vagy Liturgia tanításaival ellenkezne. Amit azonban benne találtam, az kincs, amelyet meg kell őrizni." S ez az említett kincs többféle értelemben megtalálható. A szerző, aki 18 évig Székelykevén (Skorenovac) volt plébános, már előszavának első fejezetében meglepi azokat a néprajzi szakembereket, akik esetleg még ma is arra gondolnának, hogy a néphagyomány örökké megszilárdulva, változatlanul él tovább. „A szájról szájra hagyott szellemi kincsek gyakran válnak a mulandóság áldozatává. Szemünk láttára merül el a régi falusi hagyományvilág. Új életmód és szokások alakulnak ki." A falusi plébános, aki a néprajznak nem egyetemi szinten kiképzett szakembere, meglátta, hogy a népi hagyomány szellemi értékei állandó mozgásban vannak, alakulnak, a régit valami új váltja fel ott, ahol a közösségnek önmagából fakadó kultúrája van. A szerző, aki egyúttal pap, nemcsak az egyházi ünnep liturgikus szépségét írta le, hanem azt is, hogy ez az ünnep milyen virágokat nyitott hívei szívében.

Majdnem két évtizedig látta, szemlélte falujának azon szokásait, amelyek a karácsonyi ünnepkörhöz tartoznak. „Híveim sürgettek, hogy ne csak szívemben őrizzem értékes múltjukat, hanem írásban is maradjon meg őseik emléke. Ezért szerény munkámat először is nekik ajánlom." S mit ajánlott híveinek? A falu élő, népi vallásos emlékeit szedte össze.

A bánáti Székelykeve lakossága ugyancsak keveredett. A 18. századi palóc telepesek mellett élnek ott bolgárok, szerbek (ortodox) és — a később hozzájuk került — bukovinai csángók. A népek és múltak ezen konglomerátumában nem kereste szerzőnk a nemzetit, hanem azt az emberit, amit az együttélés alakított ki. Ennek értelmében szelektálás nélkül vetette papírra az adventi szokásokat, az előírt böjtöt éppenúgy, mint a Katalin- és András-napi szokásokat, ezt követően a karácsonyvárás idejének kihatását a templom, a közélet és a családon belüli cselekményekre. Ezt követi Mikulás-napja, majd a szeplőtelen fogantatás ünnepe és Luca-napja. A munka központjában karácsony illetve az azt követő ünnepek (János-napja, aprószentek, szilveszter, újév és Jézus nevenapja) állanak. Vízkereszt és gyertyaszentelő Boldogasszony napjához kapcsolódó szokások, hiedelmek tesznek pontot arra a szerénynek tűnő munkára, amiben a szerző, a liturgia változására hivatkozva teológusként megmagyarázza, alátámasztja az egyes napok egyházi múltját. „Nem hittankönyvet akartam írni, amely

csak a tiszta hitigazságokat tartalmazza, hanem az egyszerű ember részére elmondom és megmagyarázom a szokásokat... Hivatkozom a régi pogány, zsidó vagy keresztény írókra és szokásokra... Így nemcsak egy utóbbi nemzedék életmódját kísérhetjük szemmel, hanem történelmi távlatban mutatkozik meg egy szokás előttünk."

Botka József lényegében adatgyűjtést adott közre, azt tette, ami nélkül a kutató nem juthat előre, ugyanakkor bemutatta falubeli híveinek az ő, saját maguk alkotta szokásanyagát. Azt tette, ami annakidején a KALOT papi tanfolyamainak egyik célja volt: a falusi plébánosok lássák meg, írják le híveik mindennapját, adjanak segítséget a kultúra belső alakulásához. Reméljük, hogy ennek a falunak a Bálint Sándor-i értelemben vett leírása még sok követőre talál.

(A könyv megrendelhető: Római Kat. Plébániahivatal. Yu-23300 Kikinda, M. Tita 16.)

Gaál Károly

Vasárnap: Akkor hálájuk meg legszebben Isten ajándékait, ha továbbadjuk.
Michael Faulhaber

Hétfő: Az utunkba rakott kövekből remek dolgokat építhetünk.
Johann Wolfgang von Goethe

Kedd: A legfontosabb dolgok a csend elemeiből öltenek testet.
Thomas Carlyle

Szerda: A kislelkűség és csüggetegség nem a szorongató körülmények, hanem az érzelmi gyengeség gyümölcse. Aranyszájú Szent János

Csütörtök: Tekints a csillagokra, ügyelj lépteidre! Wilhelm Raabe

Péntek: Ha megvilágítjuk a mindennapok apróságait, magától elrendeződik az egész élet. Otto Brues

Szombat: Légy jó és szeretetteljes mindenkihez. Szeretetet kaptál? Szeretettel fizess vissza. Szenvedést okozott neked valaki? Viszonozd szeretettel. Szeretettel bénítsd meg ellenségeidet. Maga Isten sem áll „bosszút" jobban és hatékonyabban. Peter Rosegger

Hibaigazítás: Utolsó, 71-es számunk nem 1985 hanem 1986 Kisboldogasszony napján jelent meg.

HALOTTAINK

Gergely Mihály orotvai lelkész április 26-án (60,30)
Kobulniczky László tb. esp., ny. boldogkőváraljai parókus; tem. aug. 12-én Miskolcon (74,50)
Németh József Vilmos OH ny. tanár aug. 28-án; tem. szept. 9-én a rákoskeresztúri köztemetőben (71)
Szabó Bálint ny. esp., pléb. aug. 28-án; tem. aug. 30-án Székelyhódoson (74,52)
Mákszem-Sali István csíkszentlélelki pléb. aug. 18-án (49,25)
Kovács Béla kanonok, ny. brassó-bolonyai pléb. aug. 30-án (78,52)
Majer Tibor Frigyes püspöki tan., pléb. aug. 31-én; tem. Lökösházán (66,39)
Cíber József diósberényi pléb.; tem. Fonyódon (53,25)
Móritz Imre bagodi pléb. szept. 1-én (54,31)
Kavin József SDB szept. 3-án Pannonhalmán (85,56,51)
Schmidt Sebestyén József OPraem püspöki irodaigazgató szept. 5-én Vesz-prémben; tem. a szombathelyi Jáki úti temetőben (76,48)
Gajdos Vince OFM kaplonyi házfőnök, pléb.; tem. szept. 5-én Kaplonyban (61,31)
Sarlós Engelbert OSB egyet. tanár szept. 13-án São Pauloban (Brazília) (71,52)
Dr. Fritz József CM áldozópap, ugodi kántor szept. 24-én Pápán; tem. okt. 2-án Ugodon (69,43)
Csonka Ferenc kővágószőlősi pléb. szept. 22-én Budapesten; tem. okt. 7-én Pécsett (62,37)
Horváth Kálmán SDB v. gimnáziumi tanár szept. 25-én Budaörsön; tem. okt. 6-án a Farkasréti temetőben (75,58,47)
Rónai Jenő SchP ny. tanár szept. 27-én; tem. Kecskeméten (70,52,45)
Dr. Ópalotay János c. apát, kanonok, ny. pléb., szept. 28-án Nagyváradon (78,52)
Perényi István ny. pléb. szept. 30-án; tem. Székesfehérvárott (74,51)
Langhammer János érdi apát-pléb. okt. 2-án; tem. okt. 14-én Érd-Újvárosban (80,55)
Dr. Gyéressy Béla Ágoston OSP okt. 5-én; tem. okt. 18-án az Újpest-Kertvárosi templom sírboltjában (78,54)
Kádi Lajos Győző OSB okt. 11-én Győrött; tem. Pannonhalmán (76,56,50)
Id. Bárány Anzelm tb. kanonok okt. 15-én Nógrádmarcalon; tem. okt. 21-én Varsányban (76,53)
Öffenberger József c. esp., ny. csávolyi pléb. okt. 16-án Kalocsán; tem. Csávolyon (77,53)
Hamvas József c. prépost, Szeged-alsóvárosi pléb. okt. 16-án (57,31)
Berek Gyula SDB okt. 18-án Esztergomban; tem. Nagysápon (74,53,45)
Szabó Pál ny. lelkész okt. 22-én; tem. nov. 4-én Zalaegerszegen (76,51)

Hoffmann János c. kanonok, esp., pléb. okt. 28-án; tem. Szerencsen (75,47)
Rátkai István pléb. okt. 30-án Szombathelyen; tem. Horvátnádalján (52,29)
Horváth László Eusták OFM nov. 1-én; tem. Pakodon (74,56)
Buth Sándor esp., pléb. nov. 13-án; tem. Polgáron (60,35)
Vass József c. apát, ny. kevermesi pléb. nov. 13-án Székesfehérvárott (73,49)
Mihályfi János salzburgi magyar lelkész nov. 22-én (81,58)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

KERKAI GYÖRGY SJ
(1906—1985)

Zalamegyében, Kerkaújfaluban született, akárcsak országszerte ismert bátyja, Jenő. A hetvenkilenc évéből ötven esztendőn át szolgálta az Urat a Jézus Társaságában. Ezt a csaknem 80 évet a szédületes technikai fejlődés mellett háborúk, forradalmak, ellenforradalmak, szociális problémák és forrongások jellemezték. Kerkai György, akárcsak bátyja érzékenyen reagált az igazságtalanság, jogtalanság, erkölcsrontás és romlás minden embertelen és kereszténytelen tünetére. Igaz, Jenő mozgalmi ember volt, míg György tudós típus, tollforgató. De mindkettő egyéniségének és vérmérsékletének megfelelően kereste a kor égető bajaira a gyógyírt, a megoldást.

Az isteni Gondviselés jó kezekbe adta és szakavatott kezekkel formáltatta az előre nem látott feladatok megoldására Kerkai György atyát. A pápai bencés gimnáziumban érettségizett, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán szerzett doktorátust 1930. április 12-én.

Szociális érzékenysége már korán jelentkezett. Mint egyetemista a Kongreganista Otthonban lakott, s azon fáradozott, hogy tanuló társait is besegítse az Otthonba. Ekkor már kibontakozóban volt vallásos lelkülete is. Tagja lett az Egyetemi Mária Kongregációnak és a Szent Vince Konferenciának. Mint jogi doktor ügyvédi irodákban dolgozik, és cikkeket ír a Veszprémi Hírlapba. Jenő bátyja tanácsára tanulmányozni kezdi a pápák szociális tanításait.

Rövid önéletrajzában maga vallja meg, hogy gyakran tanulmányozta a Szentírást, s a világ kínálta lehetőségek nem érdekelték. Már-már abba is akarta hagyni jogi tanulmányait. Egy manrézai lelkigyakorlaton P. Vukov rábírta, hogy mégiscsak fejezze be azokat.

Öt év telt el azóta, hogy jogi doktorrá avatták, s csak akkor döntötte el véglegesen hivatása kérdését. Először a ferenceseknél majd a karmelitáknál próbálkozott, míg végülis P. Bíró jezsuita provinciális ölelte tárt karokkal magához és rendjéhez a fiatal jogi doktort, aki így rátalált igazi hivatására, amelyhez mindhalálig hűséges maradt.

A jezsuita tanulmányok befejezése után 1944-ben szentelik pappá. Szegeden lesz prefektus a szemináriumban majd ugyanitt filozófia tanár. P. Hunya Dániel munkatársa a „Kispapegység" mozgalomban és a „Papi Lelkiség" folyóirat szerkesztésében. 1950-ben a szépen induló tevékenység külsőleg megtorpan, de Kerkai György belsőleg ezután is töretlen lélekkel szolgálja Krisztust. A szétszóródás után segédmunkás, rakodó, beszerző, szőlőmunkás, végül 1958-tól a Szolidaritás kisipari szövetkezet kesztyűs részlegének dolgozója, amely szakmában leteszi a szakmunkási vizsgát is. Lelkipásztor kisegítést is vállal. Később részt vesz az új magyar breviárium himnuszainak fordításában s a fordítások prózai szövegének ellenőrzésében. Az 50-es években börtönben töltött időszak és a fárasztó munka kikezdte egészségét. Agyvérzést kapott, megbénult s így került betegen Pannonhalmára. Hosszú, súlyos betegség, győtrő ne-

héz évek következtek, akárcsak Jenő bátyja életében. Pannonhalmi elöljárója jelentése szerint mosolygós türelemmel viselt szenvedésének végső napjai, órái hasonlóvá tették lelkét Azéhoz, akit eszményképül választott, s követni akart életével, munkásságával, szenvedésével és halálával.

Confrater

REGŐ DÉNES OSBM
(1916—1985)

1985. november huszonkettedike hétköznap volt, mégis zsúfolásig megtelt a kótaji görögkatolikus templom. És nemcsak kótajiakkal, hanem messzebbről jöttekkel is, hogy elbúcsúzzanak e kis faluból induló, és oda — végakaratának megfelelően — megtérő bazilita atyától, Regős Dénes Miklóstól.

Regős atya 1916. október 2-án született többgyermekes paraszti családból. A kiváló képességű, mély érzelmű gyermek korán meghallja az Üdvözítő hívását és alig 18 éves, amikor belép a keleti egyház ősi szerzetes rendjébe, a Szent Bazil Rendbe. 1943-ban Máriapócson szenteli pappá rendtársa, a hajdudorogi püspök, Dr. Dudás Miklós. 1945-ig a Rend ungvári internátusában prefektus. Tanítványai közül sokan (például a skopjei püspök, dr. Herbut Joachim) ma is rajongó szeretettel emlékeznek vissza rá. 1945 és 1950 között 25 népmissziót, 18 — főként ifjúsági — lelkigyakorlatot vezet. Közben ifjúsági egyesületeket szervez, vezet és irányít. Csodálatosan beszél, magával ragadó és lelkesítő egész egyénisége. Nemcsak tudás, hanem különös tűz sugárzik egész egyéniségéből. Akik hallgattuk, ma, 40 év után is érezzük: egész életünkre kihatott a vele való találkozás, szavainak, beszédének hallgatása.

Sajnos, alig öt esztendő adatott meg neki a szélesebb körű apostoli tevékenységre. Élete végéig fájó seb marad számára, hogy amikor 1950-ben a szerzetesrendeket feloszlatták, püspöke idővel szinte mindenkit be tud állítani papi szolgálatba, de őt nem. Gyári munkás lesz, közben szakkönyveket fordít.

Élete utolsó éveiben a magas vérnyomás és a többszöri agyvérzés jelentik számára a keresztút stációit. Tudatosan készül a halálra. Lelki és anyagi dolgait is pontosan elrendezi. 1985. november 17-én szentmise áldozat bemutatásával fejezi be földi, nem mindennapi keresztekkel teli életét.

Temetésén rendtársa egykori máriapócsi házfőnöke P. Hegedüs Joachim Aranyszájú Szent János liturgiájának szavaival jellemezte életét: „Önmagunkat, egymást és egész életünket Krisztus Istenünknek ajánljuk!"

Szántai Miklós

ÍRÓFFY OTTÓ HUBA OSB
(1922—1985)

Huba rendtársunk 1922. november 21-én született Budapesten. Középiskolai tanulmányainak első 3 évét a budapesti érseki katolikus gimnáziumban végezte, a többit a győri bencéseknél. 1940-ben lépett be a Rendbe. A Tanárképző Főiskolán matematika-fizika szakot végzett. 1946-ban szentelték pappá. Gyakorló évét Pannonhalmán töltötte, majd ugyanitt tanított 1948-ig. 1948—50 között Balatonendréden helyettes plébános, Mezőtúron lelkészkántor, majd Pápán karnagy. 1950-től 1954-ig Sopronban a Nagyboldogasszony-templom lelkész-orgonistája. Ezután került Győrbe tanárnak, ahol 1959-ig működött. 1959 és 1966 között Pannonhalmán a rendi növendékek magisztere, majd 1969-ig gimnáziumi tanár és prefektus. 1969-ben újból a növendékek magisztere 1973-ig, közben a Bazilika gondnoka is. 1973-tól gimnáziumi irodavezető és a Bazilika őre.

Már elemista korában papnak készült és egész életében Krisztus tisztalelkű, csendes, alázatos papja volt. Sohasem kereste az evilági dicsőséget, hírnevet és elismerést: minden tettét az evangélium, a regula és az elöljárói iránti engedelmesség szabta meg. Higgadt, nyugodt természetű volt, ezért tűnt néha lassúnak mindig megfontolt, alapos munkája.

Szerzetesi életét az Isten-jelenlét tudata hatotta át: mély imádságos lelkület sugárzott belőle. Ezt érezték meg nemcsak szerzetes növendékei, hanem diákjai is: ezért szerették és tisztelték. Egyik tanítványa így búcsúztatta:

„Hálás szívvel kell megemlékeznünk arról, hogy kamaszéveinkben milyen szelíd és türelmes voltál hozzánk. Egészen más voltál, mint mi. Sokszor nem értettük életed, mert szerzetesi lelkületed és papi szíved magasan felettünk állt. Angyali tisztaság sugárzott belőled, ezért diákcsínytevéseinken csak szelíden mosolyogtál. Mindig éreztük, hogy a legtökéletesebb jóakarat vezet téged irántunk, és azt is éreztük, hogy ez a jóság Krisztusból ered. Feddhetetlen papi életed volt rá a garancia, hogy nálad a szavak és a tettek azonosak. Olyan kincsed volt, amelyet féltve őriztél: a szíved, amely egészen az Istené volt. Nem indítottál mozgalmat az egyházban és a Rendben, csak éppen tetted azt, amit a szíved diktált, s amit az evangélium, a regula és az előljáró megszabott. Nem voltál rafinált, nem tudtad és nem is akartad sem az egyházat, sem az embereket, sem az Istent becsapni. Éltél az Isten tenyerén. Nem akarunk szentté avatni, neked az életed volt szent. Az Isten jelenléte hatotta át lassú, megfonolt lépteidet. Tőled nem lehetett olyant kérni, hogy — ha a lelkiismereted megengedte — ne tetted volna meg. Nem voltál magadé, hanem az Istené és az Istent kereső lelkeké. Akik el tudták fogadni egyéniséged talán kissé nőies vonásait, azok sokat tanulhattak tőled. Kedves huncutsággal ANYÁNKNAK neveztek a kispapok. De baj ez, ha a szerzetes elhagyja apját és anyját az evangélium hívó szavára és a Rendben új atyára és anyára talál? Sok olyan szerzetes kellene Rendünkbe, mint amilyen te voltál. Te beosztottja tudtál lenni volt növendékeidnek, mert semmi más nem vezetett, mint a szeretettől fűtött engedelmesség. Isten kegyelme után a te imádságodnak és vonzó életpályádnak köszönhetem, hogy magam is kopogtattam Pannonhalmán a bencés Rend ajtaján. Hosszú szünet után a te imádságodra és példádra megnyílt az út, s minden évben vagy minden második évben gimnáziumunk egy vagy két diákja belép a bencés Rendbe, Krisztus szorosabb követésére."

Életének utolsó két évében egészsége kezdett megromlani. Vesetáji fájdalmak és mozgás nehézségek léptek fel, de ennek ellenére munkáját panaszszó nélkül végezte továbbra is. Az utolsó hónapokban kórházba került, ahol veseműtétet hajtottak végre rajta. Ekkor derült ki, hogy mozgási nehézségei nem a vesétől származtak, hanem előrehaladott csontrákja volt. A műtét után csak pár hetet élt, 63-ik születésnapján, 1985. november 21-én az Úr magához szólította tisztelelkű, alázatos szolgáját.

Hisszük, hogy a mennyei Atya megadta neki a nyolc boldogság ígéretét: „Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent!"

Rendtársai

DENSZ GÉZA
(1908—1986)

Homonnán született 1908. március 28-án. Papi élete budapesti felszentelésével 1931. június 28-án kezdődött. A kassai egyházmegye magyar részéhez tartozott. Káplán, hitoktató majd teológiai tanár Kassán (1943—44). A második világháború után Kassáról kitelepítik, ezért Vilmányban lesz adminisztrátor. 1950—51-ben spirituális a hejcei szemináriumban. Végül — 33 évig — Sátoraljaújhely Nagyboldogasszony templomának plébánosa haláláig.

Ötvenöt éven át kifejtett papi munkásságát a lelkiismeretes kötelességteljesítés, hivatásának őszinte szeretete és az áldozatos hősiesség jellemezte. Következetes szigorú aszkéta életével, pontos napirendet betartó életfelfogásával nemcsak paptársai hanem hívei előtt is feltűnt. Ezt a következetes életszigort követelte meg káplánjaitól, környezete paptestvéreitől és híveitől. Szigorú életfelfogása miatt szerető papi szívét csak azok ismerték meg, akik belső lelkivilágához is közeljutottak. Erről tanúskodnak lelki gyermekeinek szóban és levelekben megfogalmazott vallomásai, hálálkodásai valamint halála miatt érzett fájdalmuk.

Papi lelkiségét mi sem bizonyítja jobban, mint az éveken át, minden hónap első szombatján a papi hivatásokért végzett könyörgő ájtatosságai. Nagy lelki gondja volt, hogy a szekularizálódott világban ébresztgesse a papi hivatások szellemét. De nemcsak a papi hivatásokért és azok ébresztgetéséért érzett felelősséget: élő lelkiismerete akart lenni a pasztorációban dogozó paptársainak. 1956-tól papi rekollekciókat szervezett, hogy a környék papságának így nyújtson segítséget lelki gondjaik és problémáik megoldásában. Áldozatosságára jellemző, hogy mindig közös ebéddel tette testvériesebbé az együttlétet, ahol legtöbbször maga szolgálta fel az ételeket.

Élete utolsó évtizedében a műemlék-templom restaurálása miatt (amely többmint 15 éve folyik, s amelynek befejezését sajnos nem érhette meg) kénytelen lemondani a rekollekciók rendezéséről. Ekkor fordult szíve egész szeretetével a betegek felé. Addig is nagy gondja volt beteg híveinek meglátogatása, de ettől kezdve a kórház betegeit is magáénak érezte és heti két alkalommal szinte minden betegágyat fölkeresett és szeretetteljes mosollyal kínálta nekik a Jézus adta gyógyszert. Segítette őket a gyötrelmes szenvedések elviselésében és előkészítette őket a nagy útra. Erről a szeretet-tevékenységről semmi áron sem mondott le. Még névnapi vendégeitől is elnézést kért, s a „Várnak a betegeim!" jelszóval sietett hozzájuk. Szigorú életfelfogását, következetességét azonban sokan nem értették meg. Pedig e szigor mögött ott dobogott a segítőkész jó szív is, amivel egyesek visszaéltek. Gyengülő fizikumát és kezdődő agyérelmeszesedését kihasználva több alkalommal is rátörtek, pénzt és misebort követelve tőle. Két alkalommal testileg is súlyosan bántalmazták, legutóbb halála előtt két héttel. Ez az inzultus testileg és lelkileg annyira összetörte, hogy teljes összeomlását készítette és idézte elő.

Február 28-án este, utolsó szentmiséje után mint fáradt vándor földre borulva hosszasan imádkozott a szentségi oltár előtt. Életét még egyszer felajánlta az első szeretet lángjával az isteni Főpásztornak. A jelenlevő hívek könnyes szemmel figyelték a különös eseményt. Másnap már nem tudott ajtót nyitni a kopogtatásra. Kórházba szállították, s öt napi szenvedés után visszaadta lelkét Annak, akinek egész életét áldozta. Szentségekkel megerősítve március 5-én hunyt el. Temetését Kovács Endre egri segédpüspök végezte, nagyszámú paptestvér és hívő részvételével.

Sátoraljaújhely szegényebb lett egy megszokott, köztiszteletben álló, mindig reverendát viselő pappal.

Volt káplánja

BÓNA VILMOS GENEROSUS SVD
(1897—1986)

A burgenlandi születésű Vilmos testvér mindig magyarnak vallotta magát.

A múlt század második felében László, féltornyi plébános magához fogadta csornai unokaöccsét, Bóna Balázst, s fiaként nevelte föl. Az ifjú 16 éves korában Bécsbe ment, kitanulta a szabómesterséget, s a vándorévek után (Mária Zell-ben is megfordult!) hazatért és 1876-ban feleségül vette a szilsárkányi Horváth Juliannát. Színmagyar család telepedett le tehát Féltoronyban. A szorgalmas szabómester hamarosan szép telket vásárolt, házat épített, amely ma Klostergasse 18, de amikor még a népes család — hat fiú és két lány — lakott ott, Bóna sornak hívták a féltornyiak.

A negyedik fiú, Vilmos, a későbbi Generosus testvér 1897-ben született. Ahogy sokszor elmesélte, akkor a faluban a nemzetiségi probléma ismeretlen volt: az iskolában magyarul folyt a tanítás, de mindenki beszélte a másik nemzetiség nyelvét is. Az iskolatársak közt volt a „jó fejű, a nagyon okos" Grösz József, a későbbi kalocsai érsek is, aki püspök korában nagy szeretettel fogadta az őt meglátogató utazótestvért, az egykori „Schneider Vilit", és egy kabáttal ajándékozta meg. Úgy látszik, akkor is érvényes volt a mondás: a suszternek rossz cipője, a szabónak rossz kabátja.

A népiskola elvégzése után édesapja műhelyében tanulta ki a szabóságot. Csöndes, dolgos de vidám fiú volt, aki vallásos, békés környezetben élte a szorgalmas,

viszonylag jómódú iparosok életét. Ebbe a békés világba robbant bele az első világháború.

A tizennyolc éves Vilmos az orosz frontra került, megsebesült, s 1916-ban fogságba esett. Itt megtanulta az orosz nyelvet, s mint szabó dolgozott a tiszteknek. A háború borzalma olyan mély nyomot hagyott a lelkében, hogy egész további életét meghatározta. Féltette a világot a háború rémétől, s sokat imádkozott a békéért. Egyetlen alkalommal, a „nagy csata" évfordulóján beszélt — iszonyattal — a rohamozó fiatal bajtársak pusztulásáról. Ekkor sebesült meg ő is.

1918-ban tért haza a megváltozott világba, az Ausztriához csatolt Halbturnba, s apja műhelyében dolgozott tovább.

1922-ben lépett be az Isteni Ige Társaságba (S. V. D.). Döntése nagy meglepetést keltett, mert még a legjobb barátja, a fiatal káplán sem sejtette szándékát. Édesanyja ugyancsak siratta és ellenezte az idegen világba szakadó fia lépését.

A Rendben először a mödlingi St. Gabriel majd a bischofshofeni St. Rupert volt az otthona. Itt teszi le 1924-ben az első, majd 1930-ban az örökfogadalmat. A gyenge egészségű testvér nem került misszióba, de idehaza az osztrák házakban mint szabó, majd a magyar rendházakban (Budatétény, Kőszeg) mint könyvkereskedő, gondnok, utazótestvér szolgálta rendjét és a missziók ügyét. Lovaskocsival járta a falvakat, elsősorban azokat, ahonnan missziós kispapok származtak, gyűjtött és vitte az adományokat a misszióházba.

A rend magyarországi házainak feloszlatása után mint osztrák állampolgár 1950-ben elhagyhatta Magyarországot és St. Gabrielbe került vissza, ahol 1981-ig a ház pénztárosa.

A pontos, csak a rend érdekeit néző, fanyar humorú de mély emberi érzésekkel megáldott testvér csípős megjegyzéseit ma is sokan emlegetik. Az 1956 utáni években a házban dolgozó, az idegen világban tanácstalan magyarokat tréfásan így oktatta: „Dolgozzon csak a német, ő találta ki a munkát!"

Az utolsó éveket St. Gabrielben a betegosztályon imádságban és munkában töltötte. De a törékeny ember itt is bélyeget válogatott, csomagolt, mindenkin segített, ahol tudott, s a mosogatás elképzelhetetlen volt nélküle.

Szobája a rend mintaképe. Mindenét összecsomagolva nyugalommal és derűvel készült a halálra, a végső bevonulás percére. Az utolsó két hetet már kórházban töltötte, s a betegosztály vezetője mondta róla, hogy ő már sok embert látott halálos ágyon, de olyant, aki ily nyugodtan várta a halált, még nem. 1986. február 16-án tért meg Urához a hűséges és alázatos szolga. Amikor meghalt, azt mondták, nem őérette, hanem őhozzá kell imádkozni.

Dr. Kelemen József

CZIMBALMOS LAJOS
(1904—1986)

Néhány hónapja tartó betegeskedés után, április 22-én délután, Gyulafehérváron, három szeretett nővére körében jámbor halállal hunyt el Czimbalmos Lajos ny. plébános, tb. esperes, nagyváradi székesegyházi kanonok, mindnyájunk szeretett és tisztelt paptestvére. Jeles család sarja volt, amelyből többen szentelték már életüket Isten szolgálatára, férfiak és nők egyaránt.

Szárhegyen született 1904. szeptember 14-én, a Szent Kereszt ünnepén, és most, a szent húsvéti időben fejezte be életpályáját. E két ünnepi határkő egy hosszú, hűséges papi életet fog közre.

1922-ben érettségizett az akkori marosvásárhelyi státusi főgimnáziumban; érettségi bizonyítványának egyik aláírója (számtanból és természettudományból) rokona, Czimbalmos József.

Évekig mérnöknek készült. Végleges döntése után Rómában kezdte meg papi tanulmányait, de nem bírta az éghajlatot, ezért Nagyváradon fejezte be. Huszonnyolc éves, amikor Nagyváradon Fiedler István püspök 1932. június 29-én pappá szentelte.

Szolgálati helyei: nevelő a Szent József fiúinternátusban Nagyváradon 1932 és 35 között, majd segédlelkész Szentjobban (1935—36). Hitoktató a nagyváradi Szent Vince leánygimnáziumban (1936—37) és plébános Érsemlyén az évtized utolsó három évében. 1940 és 44 között koadjutor majd plébános Kárásztelken. Ide szóló kinevezését a megboldogult Márton Áron püspök írta alá, mint apostoli kormányzó, nagy szeretetébe és figyelmébe ajánlva ezt az ősi, nagy hagyományokkal rendelkező s azokat hűségesen őrző katolikus plébániát, amelynek messze földön híres Szentkereszt búcsúi kedvesek lehettek neki, lévén ez az időpont az ő születésnapja. 1944 és 1966 között Érkeserűben, s 1966-tól 1981. december 1-ig Váradszentmártonon volt plébános. Miután visszavonult nővérei körébe Gyulafehérvárra, csendes elmélkedéseknek szentelhette idejét, de meleg kapcsolata nem szünt meg a nagyváradi egyházmegyével és annak papjaival. Soha senki sem mondhatott róla rosszat; a gonoszság, az ellenszegülés, a megtorpanás idegen fogalmak voltak számára. Mindig és mindenhol emberszerető, készséges, melegszívű, barátkozó, tisztánlátó és szellemileg pallérozott pap és ember volt.

Egykori hatalmas ereje valahogyan Toldi Miklóst juttatta eszünkbe, akinek óriás termetében gyermekded lelkület és tisztaság lakozott, s ezzel hódította meg nemzedékek szívét, ezért ruházta fel a krónikás ilyen titulussal: „Jó Toldi Miklós." Jó Czimbalmos Lajos jó ember, jó pap és jó paptestvér volt.

Temetése Szent Márk napján de. 11 órakor volt Gyulafehérváron. Confratres

DR. OPÁLÉNY MIHÁLY
(1944—1986)

1986. május 14-én ujjongó öröm lehetett a mennyben, hiszen nagy szenvedés után Mihály testvérünket örökké tartó boldogságra az atyai házba szólította Urunk, Istenünk.

Ebből az örömből éltünk át egy keveset mi, akik ismertük őt, mellette lehettünk szenvedései hordozásában, majd elkísérhettük utolsó földi útjára 1986. május 27-én.

Az Újpest-megyeri temetőben igen sokan voltak. Kérdezgették a kívülállók: kit temetnek? Ki lehetett ez az ember, akit ekkora szeretet, tisztelet vesz körül, de senki nem sír?

Hogyan lehetséges az, hogy nem rohannak haza az emberek a gyászszertartás után, hanem hosszú sorba állnak? Mit akarnak? — Eljutni a sírhantig, mert a kezükben hozott virágszálakat, hálájuk, ragaszkodásuk jelét személyesen helyezik e jóságos testvér tetemére.

Meghatódottan állunk és várunk, míg a virágtakaró egyre csak nő és nő, színesedik, formálódik, s szívünket a földről az ég felé emeli.

Órákon át száll az ének az Úrhoz. A szülők, rokonok, paptestvérek, gyermekek, ifjak, felnőttek, a Patrona Hungariae Gimnázium tanárai és diákjai, a jó barátok, az egészségesek és betegek (tolószékekben) egy szív és egy lélek!

Úgy érezzük, ünnepelünk! Eláraszt bennünket a szeretet! Erősödünk egymás áhitatán, hitén! Békességben vagyunk együtt, s nem mondjuk, bár tudjuk, hogy ő erre adott példát nekünk. Tőle csak *így* méltó búcsúzni.

Valaki intonálta a Te Deumot, s mintha csak erre vártunk volna, nagy örömmel csatlakoztunk, hiszen az Egyház is örömének zeng, ha egy lélek eljut az atyai házba.

Kit temettünk? Egy igaz, jóságos *testvért*.

Mi tette őt naggyá? A kicsi dolgokban való *hűség*!

A fővárosban született 1944-ben. A piarista atyák nevelték középiskolás korában. Erről egy epizód; ő maga mesélte el:

„Pogány János tanár úr gyakran „civódott" velem. — Te, csibész, belőled talán még egy jó matematikus is lehetne. Természetesen csak piarista. Érted? Különben, különben nem érsz semmit! Pap-tanár, érted? — én azonban már akkor sejtettem, hogy nem szerzetesnek hív az Isten."

Teológiai tanulmányait a budapesti Központi Szemináriumban, a Hittudományi Akadémián fejezte be. Esztergomban szentelték pappá 1967. június 18-án.

Lelkipásztori munkáját a Budapest IX. kerület Bokréta utcai kápolnában kezdte. Innen Szentendrére került káplánnak, ahol négy éven keresztül végezte buzgón feladatait.

1972-től a Budapest VI. kerületi Szent Család plébánián folytatta a munkát. Erről akkori elöljárója, felettese így nyilatkozott a temetésen:

„Papnak jöttem ide és nem munkásnak", — fogalmazta meg Mihály atya. — Pap volt! Igazi lelkipásztor, tisztaszívű, áldozatkész, aki életének igazi értelmét látta a szolgálatban. Mindenkinek minden akart és tudott lenni. Nem volt kérés, amelyet ő, ha lehetséges, ne teljesített volna. Javította a templom tetőzetét, szerelte a villanyt, sok gyermekes családoknak lakást alakított át, nyaralót épített, bútorokat szállított a rászorulóknak. Erején felül végezte a szeretet-szolgálatot életének minden napján. Szerették a fiatalok, szerették az öregek, mert rövid élete egyetlen ajándékozás volt ... Kedvelt szentje volt Néri Szt. Fülöp, a krisztusi öröm apostola, akiről tudjuk, hogy amikor bíborossá akarták kinevezni, kalapját feldobta és ezt mondta: Mennyország kell nekem, nem bíbor!"

Hogyan ismerték a civil hívek?

„Totális káplán volt. Mérhetetlen tettvágy, jó felkészültség jellemezte. Napi munkaidőt nem ismert. Szabadságot sem. Felkarolta a fiatalokat, sokgyermekes családokat. Élen járt a beteggondozásban, a magukra maradtak lelki, testi ápolásában. Semmi fölösleggel nem rendelkezett, szentferenci igénytelenség, a szegénység értékelése volt életének meghatározója."

A gyászmisén elhangzott könyörgések egyike:

„Olyanok voltunk Uram, mint a vadrózsa, melyet, ha beoltanak, nemes és gyönyörű virággá fejlődik, de haszontalan dudva lesz gondoskodás nélkül. Mihály atya volt a mi kertészünk, belénk oltotta a nemeset, nyesegette vad hajtásainkat. Vigyázó tekintettel óvta nyiladozó virágainkat. Köszönjük őt neked Urunk, s kérünk, hogy az a sok kis „növény", amelyet ő életében beoltott, kivirágozzék, és bő terméssel jutalmazza gondozóját, gazdáját."

Érthető, mennyire sajnálták hívei, amikor a főpásztor hittanárrá nevezte ki a Patrona Hungariae Gimnáziumban, 1981. szeptember elsejétől. Több volt, mint hittanár. Családtag lett. Szívén viselte a növérek és diákok minden gondját. Bölcsen tért ki a fölösleges viták elől, de elvi meggyőződését néha hallatta. Nem volt személyválogató. Mindenki, mindig, mindenben számíthatott az ő segítségére. Halála után egyik tanulónk megjegyezte: ki fog várni bennünket ezután az intézetben? — Igen, minden egyes alkalommal várta a szünetről érkező diákokat és cipelte böröndjeiket az emeletre. A nyári hónapokban vagy táborozott velük, vagy javította az iskola csatornáit, parkettáit, ajtóit. Soha nem igényelt szabadságot. — Sokat dolgozott egy „Teljes újszövetségi szövegmutató szótár"-on is.

Amikor betegsége már elhatalmasodott, az intézet vezetői tanácsolták, hogy pihenjen. Így reagált rá: amíg csak bírok helytállok, hiszen tudom, milyen kevés munkás van az Úr szőlőjében.

Egyházi felettesének halála előtt a kórházban ezt mondta: Tudom mi a helyzetem és állapotom, de nem aggodalmaskodom. Mindent elrendeztem, ami az én földi pályafutásommal van kapcsolatban. Bizalommal, vágyakozva helyezem az Úr kezébe a döntést.

Műtét után már világossá vált előtte, hogy haza fogja szólítani az Atya. Az orvosok, az ápolók talán nem értettek mindent, de azt megsejtették, hogy ez a 42 éves pap rendkívüli módon fogadja el a szenvedést.

Temetése napján az országban, Budapesten járt Calcuttai Teréz anya. Nagy szeretettel áldotta meg a gyászoló szülőket, akik fájdalommal ugyan, de nagy megnyugvással végleg Istennek ajándékozták drága gyermeküket. Sz. J.